

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma Ounasjoki, Rovaniemi

Marjut Kokko ja Sari Savolainen

Maatalousalueiden
luonnon monimuotoisuuden
yleissuunnitelma
Ounasjoki, Rovaniemi

Marjut Kokko ja Sari Savolainen

**LAPIN
YMPÄRISTÖKESKUS**

LAPIN YMPÄRISTÖKESKUKSEN RAPORTTEJA 3 | 2008
Lapin ympäristökeskus

Taitto: Keski-Suomen Painotuote Oy
Kansikuva: Marjut Kokko

Julkaisu on saatavana myös internetistä:
www.ymparisto.fi/lap/julkaisut

Yliopistopaino, Helsinki 2008

ISBN 978-952-11-3049-6 (nid.)
ISBN 978-952-11-3050-2 (PDF)
ISSN 1796-1971 (pain.)
ISSN 1796-198X (verkkokj.)

SISÄLLYS

1 Johdanto	5
2 Suunnittelualueen erityispiirteitä	6
Ounasjoen maisema.....	6
Luonto.....	7
Maankäyttö.....	9
Aluesuunnittelu.....	10
Maisemanhoidon haasteet.....	11
3 Menetelmät	12
Aiemmat suunnitelmat ja Ounasjoen valinta suunnittelukohteeksi.....	12
Ohjausryhmä.....	12
Vuorovaikutteinen suunnittelu.....	12
Maastotyöt.....	12
Kohteiden luokittelu.....	13
4 Kohdekuvaukset ja hoitosuosituks	17
5 Yleisiä hoitoperiaatteita erityistukialueilla	58
Raivaus.....	58
Laidunnus.....	59
Niitto.....	59
Kulotus.....	60
Suojavyöhykkeet.....	60
Monivaikutteiset kosteikot.....	61
6 Hoidon rahoitus ja tuen hakeminen	62
Maatalouden erityistuet.....	62
Investointituki.....	62
Tukea yhdistykselle.....	62
Muut rahoituskanavat.....	62
Rakennusperinnön hoito.....	63
Lampaita mökille.....	63
Kiitokset.....	64
Yhteystietoja:.....	65
Lähteet.....	66
Liite 1 Miten maatalouden ympäristötuen erityistukea haetaan?.....	67
Kuvailulehti.....	68

1 Johdanto

Maatalous on muokannut lappilaista maisemaa ja luonut erilaisia avoimia ja puoliavoimia elinympäristöjä, joihin on sopeutunut joukko ihmisen toiminnasta hyötyviä eliölajeja. Perinteisen maankäytön, esimerkiksi laidunnuksen ja niiton, vaikutuksesta alueiden lajisto on muovautunut erityislaatuiseksi.

Viimeisten vuosikymmenien aikana tapahtuneet maankäytön muutokset muokkaavat maisemaa ja eliölajistoa nyt uudella tavalla. Peltojen pensoitussa sulkeutuvat kyliä ympäröivät avoimet viljelymaisemat. Kun lisäksi luonnonniityt ja laitumet jäävät pois käytöstä ja kasvavat umpeen, heikentyvät perinteisestä maankäytöstä riippuvaisten eliöiden elinmahdollisuudet. Suomen uhanalaisista eliölajeista peräti 28 prosenttia suosii näitä ns. perinnebiotooppeja.

Ounasjokivarren kylissä aktiivinen maatalous pitää edelleen yllä monipuolista peltomaisemaa. Peltoviljelyyn sopivat alueet ovat pääosin käytössä ja näkymät kyläkeskuksissa melko avarat. Sen sijaan pienet, vähätuottoisemmat pellot ja jokivarren pehmeäpohjaiset niityt ja laitumet ovat pensoituneet nopeasti laidun- ja niittokulttuurin hiivuttua. Maatalouden viimeaikainen kehitys on näin Ounasjokivarressakin vaikuttanut monien lajien elintilaan, ja samalla se on köyhdyttänyt maisemaa vähentäen kyläympäristöjen monimuotoisuutta. Luonnon monimuotoisuudella tarkoitetaan tässä yleissuunnitelmassa maatalousalueiden lajirikautta, maiseman vaihtelevuutta ja erilaisten elinympäristöjen kirjoa.

Ounasjokivarren maatalousalueiden ja kulttuurimaisemien hoito on tullut sitä tärkeämmäksi, mitä enemmän alueisiin liittyviä arvoja on menetetty. Kyläläiset ovatkin olleet aktiivisesti yleissuunnittelussa mukana. Kylämaisemien hoito tarjoaa paikallisille asukkaille mahdollisuuden vaikuttaa oman asuinympäristönsä viihtyisyyteen ja monimuotoisuuteen.

Tässä yleissuunnitelmassa on kartoitettu niitä Ounasjokivarren niittyjä, laitumia ja vanhoja peltoja reunametsineen, joiden tilaa voidaan parantaa aktiivisilla hoitotoimilla ja joiden hoitoon erityisympäristötuen hakeminen on perusteltua. Suunnitelmassa on lisäksi kartoitettu peltoalueita, joille suojavyöhykkeen perustaminen vesiensuojellullisista syistä on perusteltua. Suunnitelmassa on esitetty hoidettavaksi myös muutamia luonnon monimuotoisuutta edistäviä kosteikkoja.

Yleissuunnitelman tarkoituksena on tukea viljelijöitä, asukkaita ja mökkiläisiä kauniin ja monipuolisen viljelymaiseman vaalimisessa sekä kannustaa hakemaan maatalouden ympäristötuen eirtyistukea viljelyn ulkopuolelle jääneille kohteille. Suunnitelmassa esitetyt hoitosuosituksukset ovat suuntaavia ja sovellettavissa maanomistajalle ja viljelijälle mielekkään lopputuloksen löytämiseksi.

2 Suunnittelualan erityispiirteitä

Suunnitteluala sijaitsee Ounasjoen alajuoksulla Rovaniemen kunnassa (kartta 1). Nauhamainen alue myötäilee jokivarteen syntyneitä asutusta ja avoimia viljelyksiä 30 kilometrin matkalla Tapionkylästä Rovaniemelle. Alueen pinta-ala on 3540 hehtaaria.

Ounasjoen maisema

Suunnitteluala edustaa Peräpohjolan vaara- ja jokiseudulle tyypillistä nauhamaista jokivarsiasutusta, viljelyksiä ja jyrkkäpiirteisiä maaston-

muotoja. Suunnittelualueella sijaitsevat Tapionkylä, Sinettä, Nivankylä ja Ylikylä. Kylien perinteinen rakennuskanta tuhoutui suurelta osin Lapin sodassa vuonna 1944. Sotien jälkeen rakennetut talot pystytettiin kuitenkin poltettujen tilalle ja näin vuosisataisen jokivarsirakentamisen perinteet jatkuivat. Kylissä on säilynyt jonkin verran myös vanhoja, 1800-luvulta peräisin olevia pihapiirejä ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaita rakennuksia.

Kyliä välisillä jokijaksoilla korostuvat Ounasjoen luonnonmaisemalliset arvot tulvaniittyineen ja rehevine tulvametsineen. Vastakohtaan viljavalle jokilaaksolle muodostavat jyrkästi kohoavat vaarat

Ounasjoen viljavaa jokilaaksoa kehystää joen molemmin puolin kohoavat vaarat. Kuva Sari Savolainen.

Harvinaistuneet törmäpääskyt pesivät Rovaniemellä Erkkilänsaaren eroosiotörmässä. Kuva Marjut Kokko.

joen molemmin puolin. Suunnittelalueen pohjoisosa Sinetästä ylävirtaan onkin luokiteltu valtakunnallisesti merkittäväksi kulttuurihistorialliseksi ympäristöksi ja valtakunnallisesti arvokkaaksi maisemakokonaisuudeksi (Ympäristöministeriö & Museovirasto 1993, Ympäristöministeriö 1993). Ylikylän seutu, josta Rovaniemen asutushistoria on saanut alkunsa, on arvoitettu suiston saaret mukaan lukien valtakunnallisesti merkittäväksi kulttuurihistorialliseksi ympäristöksi (Ympäristöministeriö & Museovirasto 1993).

Suunnittelualueella on useita aiemmin arvokkaiksi luokiteltuja perinnemaisemakohteita (Kalpio & Bergman 1999). Merkittävimmän kokonaisuuden muodostaa Ounasjoen suisto lukuisine tulvasaariineen. Lisäksi Nivankylän tulvasaaret ja Helisteen niitty, Varjakan alue ja Huhta-Tapion tulvaniityt Luonusaaren seudulla ovat pensoittumisesta huolimatta edelleen edustavia perinnemaisemia. Sen sijaan Sinetän tulvaniityt ovat menettäneet arvoansa voimakkaan pensoittumisen myötä.

Luonto

Ounasjoki on suurin kokonaan maamme rajojen sisällä virtaavista rakentamattomista joista. Joen pituus on 300 kilometriä ja pinta-ala on 4800 hehtaaria, josta koski- ja virtapaikkoja on kolmannes. Enontekiön Ounasjärveltä alkunsa saava joki yhtyy Kemijokeen Rovaniemellä, jonne ovat syntyneet suunnittelalueen laajimmat tulvaniityt. Ounasjoki on suojeltu voimalaitosrakentamiselta lailla Ounasjoen erityissuojelusta ja jokialue suiston saaret mukaan luettuna on osa Natura 2000 -verkostoa (FI 130 1318).

Tulvat ja virtaamat saattavat vaihdella Ounasjoessa hyvin voimakkaasti eri vuosina johtuen pääasiassa talven lumisuudesta ja lumen sulamisnopeudesta keväällä. Kevättulvan aikana vesi nousee keskimäärin metrin talvikauden veden tasosta. Valtaosa tulvaniityistä on matalia ja ne jäävät tulvavesien alle lähes joka kevät. Tulvavahinkoja aiheuttavat useimmiten jääpadot, jolloin vesi on

noussut paikoin jopa seitsemän metriä keskiveden korkeuden yläpuolelle. Kemijokeen rakennetulla Valajaskosken voimalaitoksella tapahtuva vuorokausisäännöstely vaikuttaa lievästi Ounasjoen vedenkorkeuksiin Nivankylässä asti. Rovaniemen seudulla jokivesi on lievästi kuormitettu, mutta ravinnepitoisuudet ovat edelleen karulle vedelle ominaisia.

Ounasjoessa on hyvä luontainen harjuskanta, mutta taimenkannat ovat melko heikot joen yläosaa lukuun ottamatta. Joella on myös luontainen siikakanta, mutta siihen on istutettu lisäksi vaellus-, pohja- ja planktonsiikaa. Ounasjoki on merkittävä kotitarvekalastusalue. Alueella kalastetaan pääasiassa onkimalla, pilkkimällä ja yhä enenevässä määrin vapapyydyksillä.

Suunnittelualan kallioperä on pääasiassa graniittia. Maaperä on valtaosin viimeisen mannerjäätikön moreenia ja sen sulavesien kerrostamaa soraa ja hiekkaa. Suurelle joelle luonteenomaisesti alajuoksulle on kasautunut ylempää jokivarresta irronneita hienojakoisia sedimenttejä. Suiston hiekkasärkät ja linnustolle merkittävät ravinteiset lietteiköt muuttavatkin muotoaan jatkuvasti.

Ounasjoen suisto on luokiteltu maakunnallisesti arvokkaaksi muuttolintujen levähdysalueeksi ja sillä on huomattava merkitys myös vesilintujen sulkasadon aikaisena kerääntymisalueena (Räinä ym. 2000). Yksin suistoalueella on tavattu 145 lin-

tulajia (Rahko & Isomäki 1995). Muualla suunnittelualueella linnustolle arvokkaita kohteita ovat lehtomaiset puronvarsimetsät ja peltojen reunametsät, monipuoliset tulvametsät niittyaukkoineen, kosteikot, matalat ravinteiset lahdet sekä Ounasjoen silttihiekkaiset eroosiotörmät. Viimeksi mainitut ovat merkittäviä harvinaistuneelle törmäpääskylle, jonka kolonioita esiintyi kesällä 2007 Erkkilän-saarella, Ylikylän rantatörmässä, Olleron-saarella, Iso- ja Pikku Kuusisaarella, Varjakansaarella ja Varjakan mannerrannoilla, Luonuaasaarella ja Kojunsaarella.

Suunnitteluala kuuluu Peräpohjolan metsäkasvillisuusvyöhykkeeseen (Kalliola 1973). Puusto on valtaosin talouskäytössä olevaa mänty- tai mäntysekametsää. Rehevämpiä metsiä, jopa lehtomaista metsäkasvillisuutta kasvaa Ounasjoen rannalla ja purojen varsilla. Soita esiintyy suunnittelualueella niukasti, lähinnä Ounasjoen itäpuolen alavilla mailla rantaniittyjen ja päätien välissä.

Joen ranta-alueet ovat enimmäkseen tulvaniittyjä, joista Ounasjoen suiston saaret muodostavat laajimman alueen. Rantakasvillisuus on koko suunnittelualueella vyöhykkeistä. Niittytyypit ja lajisto muuttuvat siirryttäessä vesirajasta ylöspäin lähinnä kasvilajien tulvansietokyvyn mukaan. Ounasjoen vaikuttaessa ilmastoon tasoittavasti, esiintyy tulvaniityillä paikoin runsaana eteläisiä kasvilajeja, kuten viiltosaraa ja ruokohelpeä.

Jokipajun tunnistaa pitkistä roikkuvista lehdistään ja punaisena hilseilevästä rungostaan. Kuva Piia Juntunen.

Ahonoidanlukko kuivalla tienpientareella.
Kuva Marjut Kokko.

Tataarikohokki viihtyy avoimella rantahiekalla.
Kuva Marjut Kokko.

Jäiden ja tulvien aiheuttaman eroosion ja virtaavan veden tuoman sedimentin ansiosta koko suunnittelualueella kasvaa harvinaisia kasvilajeja. Jokisuistossa uhanalainen lajisto on suurimmillaan. Tulvarantoja suosivista lajeista suunnittelualueella esiintyy jokipajua (*Salix triandra*), mutayrttiä (*Limosella aquatica*), tulvasammalta (*Myrinia pulvinata*), viitasammalta (*Leskea polycarpa*), tataarikohokkia (*Silene tatarica*) ja laaksoarhoa (*Moehringia lateriflora*).

Lisäksi suunnittelualueella kasvaa uhanalaisia ja harvinaisia lajeja, jotka ovat hyötyneet pitkään jatkuneesta perinteisestä maataloudesta, erityisesti niitosta ja laidunnuksesta. Suunnittelualueen hiekkaisilla laidunkedoilla, vanhoissa pihapiireissä, kyläteiden pientareilla ja kuivilla jokivarsiniityillä kasvaa ahonoidanlukkoa (*Botrychium multifidum*), pohjannoidanlukkoa (*Botrychium boreale*), ketonoidanlukkoa (*Botrychium lunaria*), siperianvehnää (*Elymus fibrosus*) ja lapinvehnää (*Elymus mutabilis*).

Maankäyttö

Ounasjoen maankäytön historia alkaa kiviakaudelta, noin 5 500 vuotta sitten. Tällöin Ounas- ja Kemijoen suistot olivat nykyisen Rovaniemen alapuolella, Kuolasuvannon seudulla. Sinetän Lamminvaarasta on kuitenkin tavattu jopa 7000 vuotta vanhan asutuksen jäänteitä. Lisäksi suunnittelualueelta tunnetaan useita kymmeniä kivikautisia asuinpaikkoja ja pyyntikuoppia sekä saamelaiskulttuuriin liittyviä muinaisjäännöksiä (Kotivuori & Torvinen 1992). Ounas- ja Kemijoen jokilaaksoihin sedimentoituneen hienojakoisen maa-aineksen

johdosta maanviljely ja asutus keskittyivät jokivarsiin. Ensimmäiset Rovaniemen alueelle tulleet pysyvät asukkaat asettuivat jo 1000- ja 1100-luvuilla Kemijokivarteen (Lokio 1997).

Kun pohjoisten jokivarsien asuttaminen varsinaisesti alkoi 1400-luvulla, oli Lapissa rikkaat kalavedet ja hyvät pyyntimaat. 1500-luvun puolivälissä Ounasjokivarsi oli Tapionkylään asti suhteellisen taajaan asuttua. Suunnittelualueen talouselämä lähti liikkeelle eränautintaan perustuvan metsästyksen ja kalastuksen tuotoista. Vanha Rovaniemen kylä oli kauppakeskuksena ja sijaitsi nykyisen Ylikylän kohdalla. (Lokio 1997)

1700-luvun lopulle saakka erätalous oli karjanhoidon ohella vallitseva elinkeino. Karja liikkui metsissä vapaasti laiduntamassa ja tulvarannoilta niitettiin heinää talvirehuksi. Ounasjokivarren tulvapensaikkojen ja rantametsien raivaus niitto- ja laidunkäyttöön käynnistyi 1700-luvulla ja voimakkainta raivaus oli 1800-luvulla. Isojako toteutettiin seudulla vasta 1800-luvun jälkipuoliskolla, jolloin jokivarsien rehevät niityt jaettiin kapeiksi palstoiksi.

Huolimatta karjanhoidon ja maanviljelyn nousemisesta Rovaniemen seudulla pääelinkeinoksi, oli kalastus edelleen huomattavalle osalle jokivarren asukkaista pääelinkeino ja maanviljelijöillekin tuottoisa sivuelinkeino. Lisäksi metsätaloudesta tuli tärkeä elinkeino 1800-luvulla, jolloin Sinetäänkin rakennettiin vesisahat. 1900-luku ennen ensimmäistä maailmansotaa oli todellista suursavottakautta. Parhaimmillaan Rovaniemen pitäjän metsissä työskenteli yli 10 000 miestä, mikä ylitti reilusti pitäjän silloisen asukasmäärän. (Lokio 1997)

Suistoon on rakennettu virkistyskäyttöä ja matkailua palvelevia rakenteita. Koivusaaren kelluva lintutorni siirretään vuosittain voimakkaiden kevättulvien alta mannerrannalle. Kuva Marjut Kokko.

1950-luvulta lähtien on tulvaniittyjen ja laidunmetsien käytöstä vähitellen luovuttu ja siirrytty peltoviljelyyn (Heikkinen 1978). Suunnittelualueella ja sen läheisyydessä on noin 40 maatilaa, joista vajaa puolet on keskittynyt heinän viljelyyn. Valtaosa maataloista on lypsykarjatiloja. Lisäksi alueella on muutamia lihanauta- ja emolehmätiloja sekä lammas- ja hevostiloja. Suunnittelualueen työikäisistä 70-80% työskentelee palveluelinkeinoissa, kun taas maa- ja metsätalouselinkeinojen osuus on laskenut selvästi alle 10 %:n.

Aluesuunnittelu

Yleissuunnittelualue kuuluu Rovaniemen maakuntakaava-alueelle (Lapin liitto 2001). Siinä Nivankylän, Sinetän ja Tapionkylän kyläkeskukset on merkitty kyläalueiksi, joilla sijaitsee tai joille suunnitellaan maaseudun peruspalveluja ja joita

voidaan pitää sopivina rakentamisalueina. Muutoin ranta-alueet on osoitettu pääosin maa- ja metsätalouden käyttöön, jonne voidaan lisäksi rakentaa haja-asutusta ja loma-asutusta sekä ulkoilla ja retkeillä jokamiehenoikeuksin.

Rovaniemen alueiden käytön strategiassa (2006) suunnittelualue on kokonaisuudessaan aluetta, jonka matkailua kehitetään. Viime vuosikymmeninä Rovaniemen seudun loma-asuntorakentaminen onkin keskittynyt Ounas- ja Kemijoen varrelle. Suunnittelualueella on lukuisia ohjelmapalveluyrityksiä ja venereitti sekä kyliin ulottuvat moottorikelkkareitit.

Ounasjoen suistossa, Ylikylässä ja Nivankylässä on lisäksi kehitetty maisemallisesti arvokkaiden jokirantojen virkistyskäyttöä rakentamalla alueelle veneluiskia, laitureita, luontopolkuja ja lintutorneja. Uiton aikaisia perkauksia on kunnostettu Ounasjoella vuodesta 1995 alkaen ja työt on saatu valmiiksi vuonna 2006.

Maisemanhoidon haasteet

Suunnittelualueen kylien ympäristössä on runsaasti entisiä pelto- ja laidunmaita, jotka ovat pensoittuneet perinteisen maanviljelykulttuurin hiipumisen myötä. Niittokoneiden koon kasvaessa ovat vaikeammin viljeltävät, alavat ja kiviset rantapellot jääneet vähitellen maatalouskäytön ulkopuolelle. Kun laiduneläinten määrä on pienentynyt ja sisäruokinta yleistynyt, ovat vanhat tulvaniityt ja hakamaat jokivarsilla monin paikoin kasvamassa umpeen. Viljeltyjenkin peltojen reunamille, jokitörmien päälle, on usein kasvanut nauhamaisia puu- ja pensasvyöhykkeitä, jotka sulkevat jokimaiseman.

Kyläläisten haastattelujen perusteella suunnittelualueen perinnemaisemat ovat edelleen olennainen osa kylien elävää kulttuurihistoriaa. Vielä säilyneet niityt, hakamaat ja metsälaitumet välittävät nykypäivään osan aiempien sukupolvien

kokemuksista ja toimivat siten yhteiskunnallisen kehityksen arvokkaana ”muistina”.

Pensoittuneiden jokivarsien ja kylien viljelymaisemien avaamiseksi tarvitaan aktiivisia hoitotoimia. Tärkeimpiä hoitokohteita ovat jokivarressa ja kyläteiden varrella sijaitsevat vanhat pellot ja niityt. Niiden hoito raivaamalla, niittämällä ja laiduntamalla tukee niin kylien paikallista kulttuuri-identiteettiä, virkistyskäyttöä kuin matkailuakin.

Vaikka maanviljelys on elinkeinona menettänyt merkitystään suunnittelualueella, löytyy jokivarresta ja lähikylistä edelleen maatiloja, jotka etsivät aktiivisesti uusia laidun- ja peltoalueita. Lisäksi rekisteröidyt kyläyhdistykset voivat hoitaa kylämaisemia maatalouden erityistukirahoituksella. Viljelymaisemien hoidon ohella myös vanhan rakennuskannan vaalimisella ja uudisrakentamisen sovittamisella nykyisiin kylämiljööihin on merkittävä vaikutus alueen maisemakuvan kehityksessä.

Eläimet ovat tehokkaita maisemanhoitajia (kuva kohteesta 56). Kuva Marjut Kokko.

3 Menetelmät

Aiemmat suunnitelmat ja Ounasjoen valinta suunnittelukohteeksi

LUMO-yleissuunnittelu on valtakunnallinen hankkokonaisuus, jota rahoittaa maa- ja metsätalousministeriö. Lapin ympäristökeskuksessa suunnitelmia on aiemmin tehty Ylitornion Kainuunkylään ja Pekanpähän, Sallan Kelloselkään ja Aatsinkiin sekä Kemijärven Juujärvelle ja Luusuaan. Kesällä 2007 tehtiin luonnon yleissuunnittelua Ounasjokivarren lisäksi Sallan Saijassa.

Lapin ympäristökeskuksen koolle kutsuma maakunnallinen ohjausryhmä valitsi keväällä 2007 uudeksi yleissuunnittelualueeksi Rovaniemen Ounasjokivarren Rovaniemeltä Tapionkylään asti. Alueen valintaa uudeksi suunnittelualueeksi tukivat jokivarren maisemalliset arvot, alueen lukuisat perinnebiotoopit ja Ounasjoen kuuluminen Natura 2000 – verkostoon. Alueen varhaisen asutushistorian ansiosta jokivarressa on harjoitettu viljelyä jo vuosisatojen ajan. Merkittävänä tekijänä valinnan yhteydessä pidettiin lisäksi viljelijöiden ja kyläyhdistysten aktiivisuutta ja yhteistyökykyä.

Ohjausryhmä

Luonnon monimuotoisuuden yleissuunnittelun ohjausryhmässä jatkoivat aiempinakin vuosina mukana olleet Kaija Kinnunen (MTK-Lappi), Osmo Saloniemi (Lapin TE-keskus) ja Päivi Lundvall (Lapin ympäristökeskus). Lisäksi ohjausryhmän toimintaan osallistui Enni Ovaskainen (Pro-Agria Lappi) ja maaseutupäällikkö Anne Nuutinen (Rovaniemen kunta).

Vuorovaikutteinen suunnittelu

Hankkeesta keskusteltiin jokivarren kylissä ennen maastotöiden aloittamista kesällä 2007. Suunnittelutyö käynnistyi Nivankylässä, Sinetässä ja Tapionkylässä pidetyissä tupailloissa. Tällöin käytiin läpi hankkeen perusteita ja merkittiin kartalle viljelykäytön ulkopuolelle jääneitä vanhoja niitty- ja laidunmaita. Yleisötilaisuuksiin kutsuttiin kaikki kyläläiset tiedottamalla hankkeesta paikallislehdessä ja Lapin Radiossa. Kyläyhdistyksille ja alueen viljelijöille toimitettiin lisäksi kutsut tilaisuuksiin kirjeitse. Maastotöiden aikana kyläläisten kanssa keskusteltiin inventoitavien alueiden maankäytön historiasta ja nykyisistä hoitomahdollisuuksista. Samalla käytiin läpi rahoitusmahdollisuuksia ja jaettiin asiaan liittyviä esitteitä.

Maastotyöt

Ennen maastotöitä laadittiin esiselvityskartta alueelta aiemmin tehtyjen selvitysten perusteella. Suunnittelualueelta on tehty laajempia luonto- ja maisemaselvityksiä 1970-luvulla, kun Ounasjoelle suunniteltiin vesivoiman rakentamista (Heikkinen 1978, Heikkinen & Ruuhijärvi 1978, Kaakinen & Ulvinen 1978). Sitten Ounasjoen suistosta on tehty kasvillisuusselvitys (Kokko 2001), linnust selvitys (Rahko & Isomäki 1995) ja laadittu suiston saarten yleissuunnitelma (Nenonen 1995). Lisäksi on kartoitettu Ounasjokivarren perinnemaisemia (Kalpio & Bergman 1999) sekä kulttuurihistoriaa ja maisema-arvoja (Lokio 1997, Ympäristöministeriö 1993, Lapin seutukaavaliitto 1992, Ympäristöministeriö & Museovirasto 1993).

Esiselvityksen aikana esille nousivat vahvasti alueen maisemalliset ja kulttuurihistorialliset arvot. Lisäksi Ounasjoki on tärkeä lintujen muuttota ohjaava reitti ja jokisuisto on merkittävä muuttolintujen levähdysalue. Joki on myös tärkeä uhanalaisten kasvien leviämisreitti. Kyläläisten haastatteluissa korostui huoli kylämaisemien umpeutumisesta.

Yleissuunnittelun pinta-alaksi muodostui 3540 ha. Kartoituskohteet valittiin aiempien selvitysten, peruskartan ja ilmakuvien perusteella. Kyläläisten haastattelujen perusteella paikannettiin sekä käytössä olevien että viljelyskäytön ulkopuolelle jääneiden peltojen sekä laidun- ja niitymaiden sijainti. Lisäksi inventoitiin muita kohteita, joiden hoidosta viljelijät, maanomistajat tai kyläläiset olivat kiinnostuneita. Tilakäynneillä kartoitettiin tarvittaessa suojavyöhykkeiden tarvetta peltoalueilla. Biologi Marjut Kokko ja ympäristösuunnittelija AMK, filosofian yo. Sari Savolainen toteuttivat maastotyöt kesällä 2007. Suunnittelussa käytettiin apuna Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitteluopasta (2002).

Kohteiden luokittelu

Yleissuunnitelman kohteet on luokiteltu kasvillisuuden, maisematekijöiden ja nykyisen tai aiemman maankäytön mukaan erilaisiin elinympäristötyyppeihin. Kohteista on laadittu lyhyt yleiskuvaus, jossa kuvataan niiden tärkeimmät piirteet ja luonnehditaan kasvilajistoa. Täydellistä kasvillisuusinventointia ei siis ole tehty, vaan huomiota kiinnitettiin pääasiassa niihin niittykasvilajeihin, jotka kuvaavat kohteen laidunhistoriaa. Kullekin kohteelle on annettu lisäksi hoitosuosituksia.

Ounasjokivarresta löytyy varmasti joitakin luonnonarvoiltaan merkittäviä kohteita, joita ei tässä suunnitelmassa mainita. Poisjääneet kohteet arvioidaan tapauskohtaisesti esimerkiksi maatalouden ympäristötuen erityistuen hakemisen yhteydessä (kts. liite 1). Suunnittelualueelta kartoitetut luonnon monimuotoisuuskohteet luokiteltiin alla esitettyjen perusteiden mukaisesti.

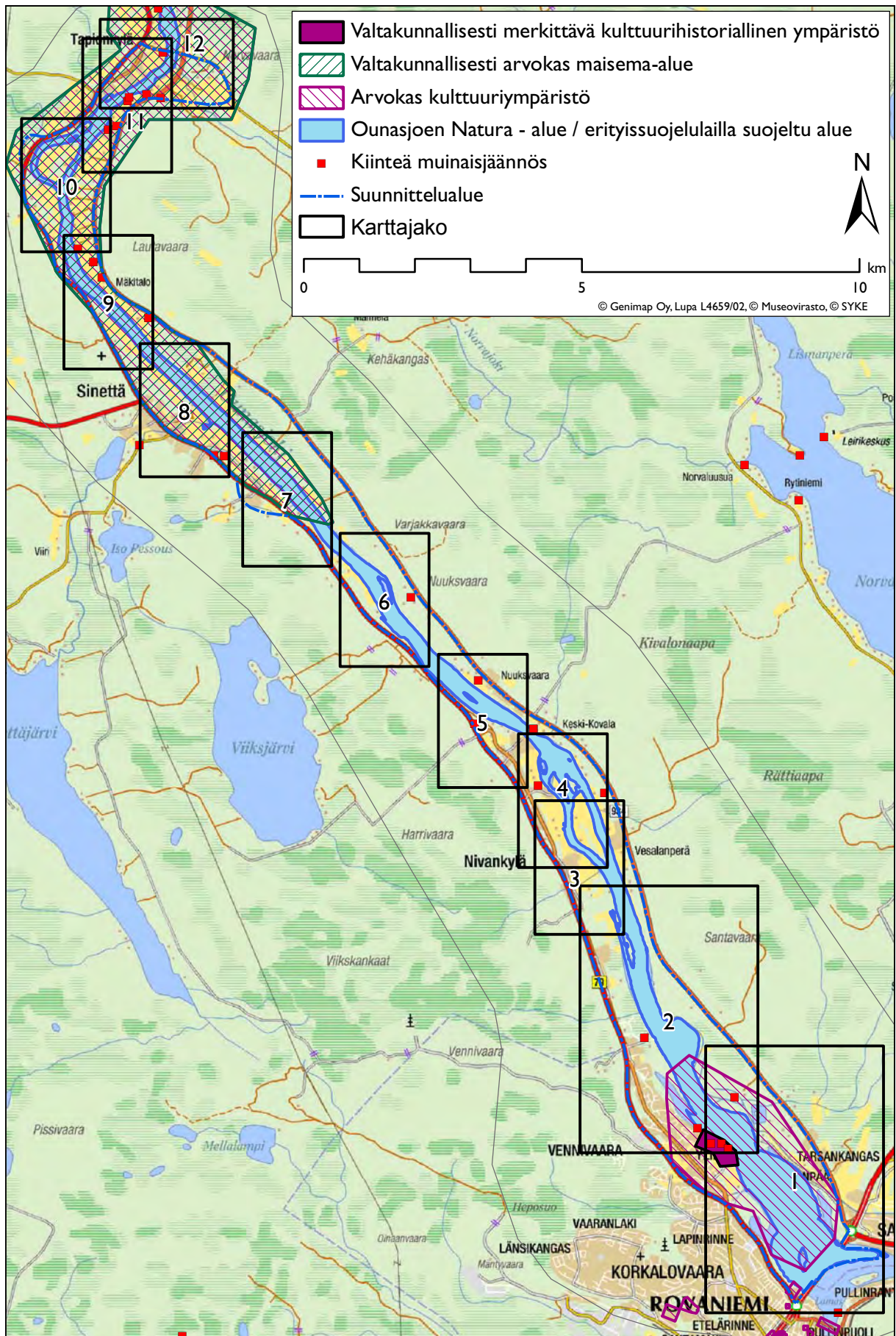
- **Perinnebiotoopeiksi** on luokiteltu alueet, joiden historiasta ja/tai kasvillisuudesta voidaan suoraan päätellä niiden olleen joskus perinteisen maankäytön eli niiton tai laidunnuksen piirissä. Alueet ovat niittyjä, vanhoja hakamaita ja metsälaitumia. Luokittelussa on huomioitu erityisesti huomionarvoisten kasvilajien esiintyminen kohteella.
- Luokka **muu lumokohde** käsittää pääasiassa erityyppisiä niitty- ja laidunmaita, jotka ovat olleet aiemmin peltoina. Lisäksi tähän on luokiteltu luonnon monimuotoisuutta lisäävät peltojen reunametsät ja ojat pientareineen. Alueiden valinnassa on huomioitu kasvillisuuden lisäksi niiden maisemallinen merkitys.
- **Vesiuomiin ja kosteikkoihin** on luokiteltu Ounasjoen pientareilla sijaitsevat peltoon tai tilakeskukseen rajautuvat kapeat reunavyöhykkeet. Näiden hoidolla on merkittävä vaikutus kylien maisemaan ja jokien virkistyskäyttöön. Kohteet ovat pääosin tulvaniittyjä, jotka ovat peltojen alapuolella paikoin rehevöityneet ja kasvaneet umpeen. Lisäksi mukaan on otettu muutama kosteikko.
- **Puukujanteisiin ja tienpientareisiin** on luokiteltu esimerkinomaisesti muutamia koivukujanteita ja talouskeskuksiin johtavia tilusteita pientareineen. Tienpientareiden hoitoon voi hakea erityistukea, mikäli aurinkoisella pientareella esiintyy niitty- tai ketolajistoa ja hyönteisille tärkeitä mesikasveja.
- Mukaan on otettu lisäksi peltoja, joille vesiensuojellisuuden **suojavyöhykkeen** perustaminen on perusteltua. Suosituksia on annettu Ounasjokivarren tulviville, viettäville ja eroosioherkille rantapelloille.

Perinnebiotooppien huomionarvoinen kasvilajisto on merkitty kohdekuvauksiin *kursiivilla*. Se käsittelee nykyisen uhanalaisluokituksen (Suomen lajien uhanalaisuus 2000) mukaiset kasvilajit sekä perinnebiotooppien ns. indikaattorilajit, joiden esiintyminen viittaa perinteiseen maankäytön historiaan (Pykälä ym. 1994).

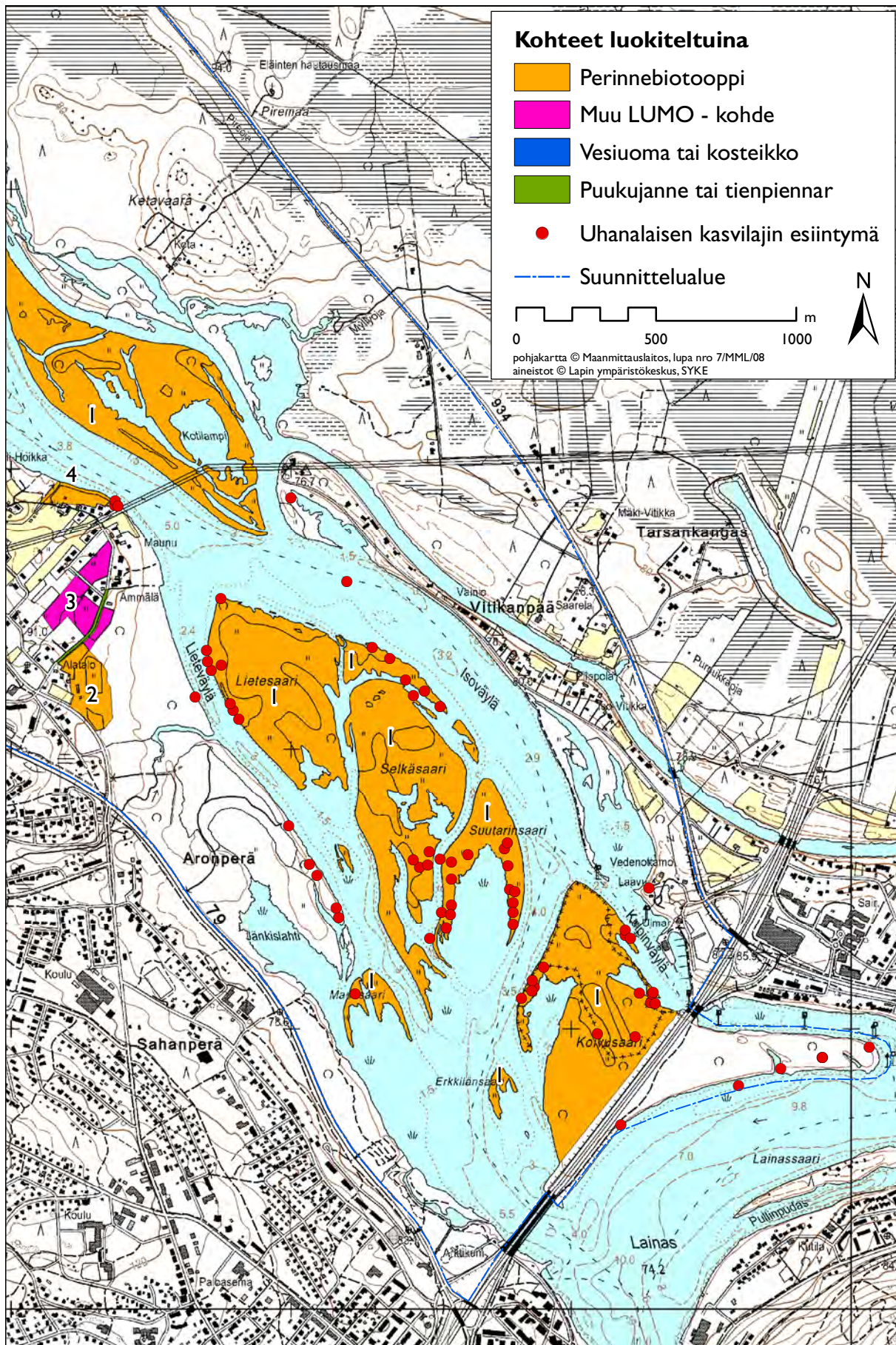
Kohteet on esitelty suunnitelmassa sekä sanallisesti että kartalla. Kartan kohdenumero viittaa tekstissä olevaan kuvaukseen hoitosuosituksiin. Karttarajaukset ovat yleispiirteisiä ja alueet on syytä rajata tarkemmin erityistukihakemuksen yhteydessä. Mikäli kohde kunnostetaan esimerkiksi laituriksi, voidaan alueen rajausta muuttaa hoidon kannalta järkeväksi. Hoitosuositukset ja kohderajaukset eivät aina noudata tilarajoja. Maatalouden ympäristötuen erityisympäristötuessa maa-alueita voidaan vuokrata. Tällöin usein pieninä palasina olevat niittykuviot voidaan yhdistää sopivaksi erityistukialueeksi.

Maastoinventoinnissa löytyi kaikkiaan 61 luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittävää aluetta. Näiden yhteenlaskettu pinta-ala on noin 340 hehtaaria. Kohteiden pinta-ala vaihtelee muutamasta aarin puukujanteista 150 hehtaarin laajuiseen jokisuistoon. Perinnebiotooppeja löytyi yhteensä 13, joiden yhteispinta-ala on 245 hehtaaria. Näistä valtaosa sijoittuu Ounasjokivarren tulvavyöhykkeelle, missä kevättulvat ovat ylläpitäneet niittykasvillisuutta perinteisen maankäytön loppumisen jälkeenkin. Perinnebiotooppien lisäksi suunnittelualueella on muita luonnon monimuotoisuuskohteita, jotka sijaitsevat pääosin kyläkeskuksissa. Maisemallisesti keskeisellä paikalla sijaitsevat vanhat pellot muodostavat valtaosan näistä.

Kartta I. Karttojen sijainti yleissuunnittelualueella.

Kartta 2. Kohteet 1-4.

4 Kohdekuvaukset ja hoitosuositukset

1. Perinnebiotooppi, Ounasjoen suisto

Rovaniemen kaupungin tuntumassa laaja suisto-saaristo ja Ounasjoen ranta-alueet. Alue muodostuu monipuolisesta tulvaniittykokonaisuudesta, joka on kymmenkunta vuotta sitten arvioitu valtakunnallisesti arvokkaaksi perinnemaisemaksi (Kalpio & Bergman 1999). Alue sijoittuu maisemaltaan ja kulttuurihistorialtaan merkittävään ympäristöön. Tulvaniityiltä on niitetty heinää karjan talvirehuksi 1700-luvulta lähtien ja rehevää aluetta ovat laiduntaneet niin hevoset, lampaat kuin nautakarjakin. Olleronsaari ja Lietesaari ovat edelleen hevoslaitumina, mutta muutoin alueen hyötykäyttö on loppunut 1950-luvulta lähtien. Rovaniemen kaupunki on tehnyt maisemallisia raivauksia Koivusaassa vuodesta 2001 alkaen ja lammaslaidunnus aloitettiin saassa kesällä 2007.

Vaikka Ounasjoen suisto on paikoin voimakkaasti pensoittunut, esiintyy alueella edelleen kaikki pohjoiselle jokivarrelle tyypilliset tulvaniittyjen kasvillisuustyypit. Suutarinsaari, Madesaari, Erkkilänsaari sekä Selkäsaaren ja Ylikylän niittyjen alavat alueet ovat sara- ja kastikkatulvaniittyjä, joiden lomaan ruokohelpi muodostaa näyttäviä kasvustoja. Harvinaisena esiintyy lisäksi järvikorteniittyjä. Koko suiston alueella esiintyy lisäksi kauniita suurruohotulvaniittyjä, joissa kukkivat mesiangervo, *pohjanängelmä*, keltaängelmä, ahomatara, *kullero* ja *rantatädyke*. Nurmilauhavaltaisia heinätulvaniittyjä on saarten ja mannerrantojen korkeimmilla kohdilla yhdessä pienialaisten kuivien niittyjen kanssa. Koivusaassa, Hiansaassa ja Ylikylän rannoilla on lisäksi pienialaisia tulvametsiä.

Huomionarvoisten lajien runsaus kuvaa alueen monipuolisuutta: *kullero*, *rantatädyke*, *pohjanängelmä*, *siperiansinivalvatti*, *ketosilmäruoho*, *rantanätkelmä*, *nurmitatar*, *jokipaju*, *kalvaspaju*, *laaksoarho* ja *tulvasammal*.

Lisäksi suiston linnustollinen arvo on merkittävä. Se onkin luokiteltu maakunnallisesti arvokkaaksi muuttolintujen levähdysalueeksi ja sillä on huomattava merkitys vesilintujen sulkasadonai-kaisena kerääntymisalueena. Lintulajeja on tavattu alueelta 145.

Hoito: Kiireisintä hoitoa kaipaavat kuivat ja tuoreet niityt, jotka ovat monin paikoin pensoittuneet. Märillä sara- ja kastikkaniityillä umpeenkasvu ei ole ongelma voimakkaiden kevättulvien vuoksi. Maiseman avartamiseksi suositellaan puiden ja pensaiden voimakasta harvennusta. Tavoitteena on laajentaa vähitellen olemassa olevia niittyaukkoja. Linnuston suojaksi jätetään kuitenkin harvakseltaan monilajisia, näyttäviä puu- ja pensasryhmiä.

Alkukunnostuksen jälkeen hoidoksi riittää raivaus tarvittaessa ja avointen alueiden niitto tai laidunnus. Linnuston pesintä- ja poikuekaudet tulee huomioida hoidon suunnittelussa. Alue sopii hoidettavaksi perinnebiotooppina tai maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämistuella. Karttaan on lisäksi merkitty ranta, jolle voidaan perustaa vähintään 15 metriä leveä pellon suo-javyöhyke erityistuen avulla. Kannessa on kuva Lietesaaresta, joka on ollut hevoslaitumena jo vuosikymmeniä.

Rehevät lahdemat Ounasjoen suistossa ovat vesilinnuille ja kahlaajille tärkeitä elinympäristöjä. Kuva Juha Kokko.

2. Perinnebiotooppi, Ylikylän niitty

Ylikylän kylätien risteykseen ja Alataloon rajoittuvat niityt. Alue muodostuu tuoreista heinäniityistä ja Alatalon pihatantereesta. Niittyjen väliin jää pienialaisia haapa- ja koivumetsiköitä, joiden kasvillisuus on lehtomaista. Osa niityistä on ollut aiemmin peltoina, mutta näidenkin kasvilajistossa on nykyään monipuolista niitylajistoa: nurmilauha, rantatädyke, nurmitatar, pietaryrtti, pulskaneilikka, metsäkurjenpolvi, niittyleinikki, punanata ja röllit. Alueen itäosa on kosteaa mesiangervon hallitsemaa suurruohoniittyä, joka on paikoin rehevöitynyt ja pensoittunut.

Alatalon vanhalla pihatantereella esiintyy tuoreen niityn lisäksi matalakasvuista kuivaa niittyä. Lajisto on edustavaa: isorölli, punanata, ketonoidanlukko, siankärsämä, kissankäpäle, kissankello ja pulskaneilikka. Kylätien pientareet Alatalosta Ämmälään ovat aurinkoisia ja paikoin kasvillisuudeltaan edustavia. Mesikasveista pientareilla esiintyy siankärsämää, rantatädykettä, ahomataraa, hiirenvirnaa, pietaryrttiä, ojakärsämää, maitohorsmaa ja mesiangervoa.

Hoito: Alue muodostaa kokonaisuuden, jonka hoito on kylämaiseman säilymisen kannalta olennaista. Niittyjen reunamille kasvaneet pensaikot suositellaan raivattaviksi säästämällä muutamia puu- ja pensasryhmiä. Erityisesti näkymiä kyläteiltä niityille olisi hyvä avata. Alkukunnostuksen jälkeen niittyjen säännöllinen hoito niittämällä tai laiduntamalla on tärkeää rehevöitymisen pysäyttämiseksi.

Niittyjen väliin jäävien metsiköiden aluspen-saikkaa raivataan säännöllisesti tai aidataan alue kokonaisuudessaan laitumeksi. Mikäli aluetta hoidetaan laiduntamalla, voidaan siihen liittää tapauskohtaisesti kohteen itäpuolelle jäävää tulvametsää ja Lieteväylään rajautuvia tulvaniittyjä. Alue sopii hoidettavaksi perinnebiotooppina tai maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseksi. Myös pihapiirin vanhojen rakenteiden kunnostukseen voi hakea tukea.

3. Ylikylän vanhat pellot

Ylikylän kylätien molemmin puolin sijaitsevat vanhat pellot. Pellot ovat paikoin rehevöityneet ja reunoiltaan pensoittuneet sulkien kylämaisemaa. Aluetta hallitsevat korkeakasvuiset nurmilauhaniityt, joiden kasvillisuudessa on suurruohoja: mesiangervoa, *rantatädykettä* ja keltaängelmaa. Muita niitylajeja ovat kannusruoho, *pulskaneilikka*, koiranputki, *kullero*, niittyleinikki, huopaohdake ja metsäkurjenpolvi.

Hoito: Maisemallisesti merkittävällä paikalla sijaitsevan alueen hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea. Vanhojen peltojen reunamille kasvaneet pensaikot tulisi raivata. Alkukunnostuksen jälkeen alue sopii erinomaisesti laitumeksi. Vaihtoehtoisesti aluetta suositellaan niitettävän säännöllisesti. Lisäksi kulottaminen ja nurmilauhantaiden kaulaaminen parantaisi niitylajiston leviämismahdollisuuksia. Kulotuksen jälkeen alueille voi kylvää kylätien varrelta kerättyjä niitykasvien siemeniä.

4. Perinnebiotooppi, Ylikylän rantaniitty

Ounasjokeen ja vanhoihin pihapiireihin rajoittuva rantaniitty. Vanhan pellon kasvillisuutta on niitety jo pitkään ja monipuolinen niitykasvillisuus ulottuu jokirantaan asti. Kasvillisuus muodostuu tuoreista nurmilauha- ja nurmirölliniityistä, joilla esiintyy lisäksi mesiangervoa, niittyleinikkiä, *kulleroa*, kultapiiskua, *rantatädykettä*, ruokohelpeä, metsäkurjenpolvea ja *pulskaneilikkaa*. Vanhoja peräpohjalaisia rakennuksia on kunnostettu ja ne näkyvät avoimen niityn takaa kauniisti joella liikkujille. Lisäksi kohteen yksittäiset puut ja puuryhmät tuovat maisemaan vaihtelua.

Hoito: Säännöllistä niittoa suositellaan jatkettavan. Niittoaluetta olisi hyvä laajentaa rantaan asti. Puronvarren pajukkoa voisi harventaa muutamia puu- ja pensasryhmiä jättäen. Vaihtoehtoisesti koko alue soveltuu erinomaisesti laitumeksi. Kohteen hoitoon voi hakea perinnebiotoopin hoitoon tai maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea. Mikäli kiinnostusta riittää, voi hoitoaluetta laajentaa puron länsipuoleisille joenvarsiniiityille. Myös pihapiirin vanhojen rakenteiden kunnostukseen voi hakea tukea.

Tienpienareet ovat hyönteisille tärkeitä elinympäristöjä. Hopeatäplä rantatädykkeellä. Kuva Sari Savolainen.

5. Reunavyöhykkeet ja puukujanne

Ylikylän kylätien varrella pellon reunavyöhykkeet, puronvarsimetsä ja koivukujanne. Pellon pohjoispuolella on rehevä lehto, jonka läpi virtaa pieni puro. Valtalajeina ovat metsäkorte ja korpi-imarre. Rehevyyttä ilmentävät sudenmarja, kotkansiipi, hiirenporras ja metsäalvejuuri. Metsikköä on harvennettu vastikään, minkä johdosta alue on paikoin vesottunut ja nokkonen on levinnyt puron varteen.

Pellon eteläpuolinen reunametsä on syntynyt vuolaasti virtaavan ojan varteen. Pellon itäreunassa voimajohtolinjan vieressä on aurinkoinen niitykaistale, johon on levinnyt paikoin koivun taimia. Näyttävästi kukkivan niityn lajisto on monipuolinen. Huomionarvoisista lajeista havaittiin *kulleroa*, *rantanätkelmää*, *sykeröpiippoa* ja *ketonoidanlukkoa*.

Hoito: Kohteiden hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea. Hoidoksi sopii pensaiden varovainen harvennus reunametsien laidoilta. Lisäksi typensitojia, kuten nokkosta, maitohorsmaa ja koiranputkea tulisi niittää reunavyöhykkeiltä säännöllisesti kesäkuun loppupuolella. Itäreunan niitylle suositellaan säännöllistä niittoa tai laidunnusta lajiston monipuolisuuden säilyttämiseksi. Mikäli kiinnostusta riittää, voi niittyä laajentaa pellolle päin lopettamalla reunan lannoituksen ja niittämällä aluetta tehostetusti. Koivukujanteen hoidoksi riittää aluskasvillisuuden niitto ja kuolteiden oksien poisto tarvittaessa.

6. Aitanginselän kosteikko

Monipuolinen tulviva peltoalue Ounasjoen länsirannalla, jonka pohjoispäässä on lukuisia reheviä lampia. Eteläosistaan alue rajoittuu Ounasjoen lahdelmaan ja lietteiseen hiekkasärkkään. Alueen pelloista osaa viljellään, mutta osa on voimakkaasti pensoittunut. Kosteikossa viihtyvät lukuisat vesilinnut ja kahlaajat. Maastonmuodot ovat vaihtelevia ja kasvillisuus monipuolista vaihdellen lahtia ympäröivistä märeistä saraniityistä alavien alueiden kosteisiin suurruoho- ja heinätulvaniityihin. Korkean jokitormän päällä kasvaa lisäksi nurmirölliniittyjä ja lampaannata-siankärsämöniittyjä. Huomionarvoista lajistoa on runsaasti: *pulskaneilikka*, *rantatädyke*, *kullero*, *ketonoidanlukko*, *pohjanängelmä*, *laaksoarho*, *tulvasammal* ja *kalvaspaju*. Myös viljelyksessä olevilla pelloilla esiintyy paikoin runsaasti niitylajistoa.

Hoito: Monipuolinen kokonaisuus sopii hoidettavaksi maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettulla tuella. Tämä edellyttää kuitenkin peltojen viljelyä ilman lannoitteita tai kasvinsuojeluaineita. Hoidon tavoitteena on säilyttää alue puoliavoimena, kasvistoltaan ja eläimistöltään rikkaana luontokohteena. Hoito voi tapahtua avoimia niittyalueita säännöllisesti niittämällä tai alue sopii kokonaisuudessaan laitumeksi. Rantapuustoa ja lampia ympäröiviä pajupensaikkoja suositellaan harvennettavan. Eroosioherkkään rantatormään on hyvä kuitenkin jättää koivun rinnalle pihlajaa, tuomea, harmaaleppää ja raitaa maaperää sitomaan. Karttaan on lisäksi merkitty ranta, jolle voi perustaa vähintään 15 metriä leveän pellon suojavyöhykkeen erityistuen avulla.

7. Perinnebiotooppi, Nivankylän saaret

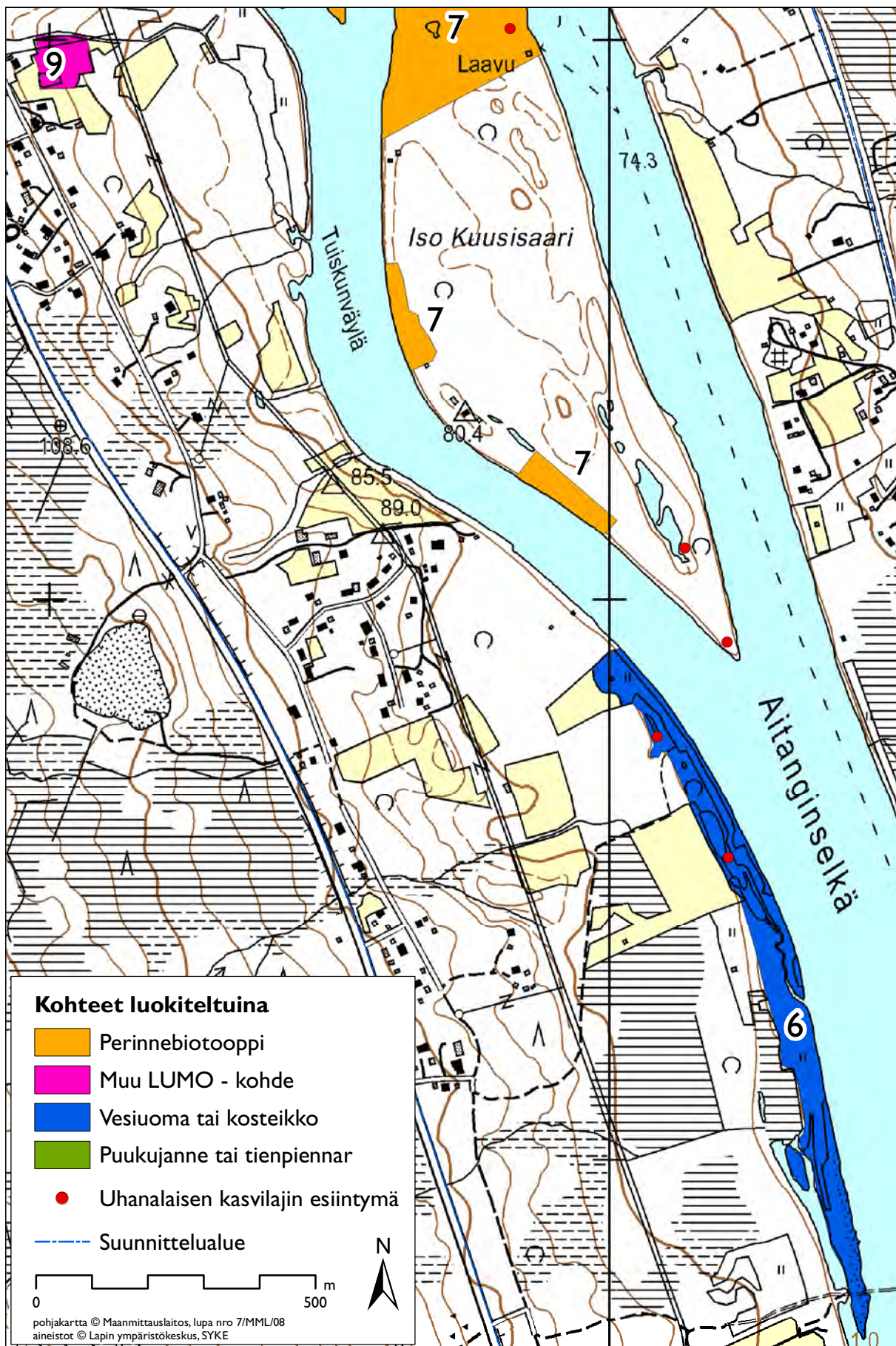
Ounasjoessa Nivankylän kohdalla sijaitsevat tulvivat saaret. Saaret muodostavat kokonaisuudessaan laajan tulvametsä- ja niitykokonaisuuden, joka on jo aiemmin luokiteltu paikallisesti arvokkaaksi perinnemaisemaksi. Saarten laidun- ja niittokäyttö on lähes päättynyt 1960-luvulla. Lammassaassa laiduntaa kuitenkin edelleen muutamia lampaita. Huonokuntoiset ladot ja lukuisat uiton vanhat rakenteet kertovat saarten aiemmasta käytöstä.

Lammassaari, Vartinsaari, Lietesaari, Pikku Kuusisaari ja Iso Kuusisaaren pohjoisosat muodostuvat rehevistä tulvaniityistä, jotka ovat paikoin pensoittuneet. Niittyalueiden kasvillisuus muodostuu pääosin suurruohoniityistä, joilla kasvavat *rantatädyke*, *metsäkurjenpolvi*, *kullero*, *keltaängelmä*, *huopaohdake*, *siperiansinivalvatti*, *pohjanängelmä*, *ahomatara*, *pietaryrtti*, *ruokohelpi* ja *mesiangervo*. Vesirajassa, kosteissa painanteissa ja lukuisten lam-

pareiden rannoilla kiertävät sara- ja kastikkaniityt. Iso- ja Pikku Kuusisaassa esiintyy muista saarista poiketen myös kuivia niittyjä. Näillä kasvaa kielo, kissankello, *isolaukku*, aho-orvokki, siankärsämö, *pulskaneilikka* sekä muutamain paikoin *nurmitatar*, *ketosilmäruoho*, *tunturikurjenherne* ja *siperianvehnä*. Vartinsaarta ja Lammassaarta lukuun ottamatta kaikkien saarten ranta-alueita kiertää paikoin tiivis pajuvyö, joka sulkee taakseen näyttävät niityt.

Etenkin Iso Kuusisaari ja Pikku Kuusisaari ovat pientopografialtaan vaihtelevia, mikä on luonut saariin maisemallisesti ja eliöstöllisesti monipuolisen kokonaisuuden. Vain Iso Kuusisaaren keskiosat ovat karuuntuneet ojituksen seurauksena. Saarissa pesii vesilinnustoa, kahlaajia ja muutamaa kettupari. Sisemmällä tulvametsissä on runsas varpuslinnusto ja kelopuissa nakuttelevat käpytikat. Saarten eroosiorannoilla pesii lisäksi törmäpääskyjä. Iso- ja Pikku Kuusisaaren tulvametsien monin paikoin lehtomainen kasvillisuus on topografiasta johtuen vaihtelevaa. Pääpuulajina on koivu, mutta monin paikoin kasvaa lisäksi näyttäviä haavikoita ja tuomiryhmiä. Metsien rehevyydestä kertovat punaherukka, sudenmarja, näsiä, *laaksoarho* ja *tulvasammal*. Alkavasta pensoittumisesta huolimatta tulvametsät ja vanhat laidunmaat ovat edelleen helppokulkuisia ja avoimia sopien erinomaisesti myös virkistyskäyttöön. Hiekkasärkät ja tulvavalien päällä kulkevat rantapolut näyttävätkin olevan kyläläisten ja matkailijoiden käytössä.

Hoito: Kohteet sopivat hoidettavaksi perinnebiotoopin hoitotuella. Niittyalueiden hoidoksi riittää avoimena pitäminen säännöllisesti niittämällä tai laiduntamalla. Alaville kohdille muodostuneita pensaikkoja, metsäruusukasvustoja ja rantavyöhykkeen tiivistä pajuvyötä raivataan vähitellen. Raivausten yhteydessä säästetään näyttäviä tuomi- ja katajaryhmiä sekä maisemallisesti kauniita kuusia. Lisäksi Iso Kuusisaaren pohjoisrannalla ja Lietesaaren hietikoilla kasvavat *jokipajut* tulee säästää. Metsälaidunten avoimia niitylaikkuja laajennetaan vähitellen ympäröivää puustoa avartaen. Lahopuita sekä iäkkäitä koivuja, tuomia ja leppiä tulee kuitenkin säästää. Näillä kasvaa mm. harvinaista *tulvasammalta* ja lukuisia kääpälajeja. Uiton vanhoja rakenteita voisi tuoda esiin kohteiden ympäristöä avartamalla.

Kartta 4. Kohteet 6, 7 ja 9.

Eläimet tuovat Nivankylään elävyyttä, jota kyläläiset, loma-asukkaat ja matkailijat arvostavat. Kuva Marjut Kokko.

8. Vanha pelto Nivankylässä

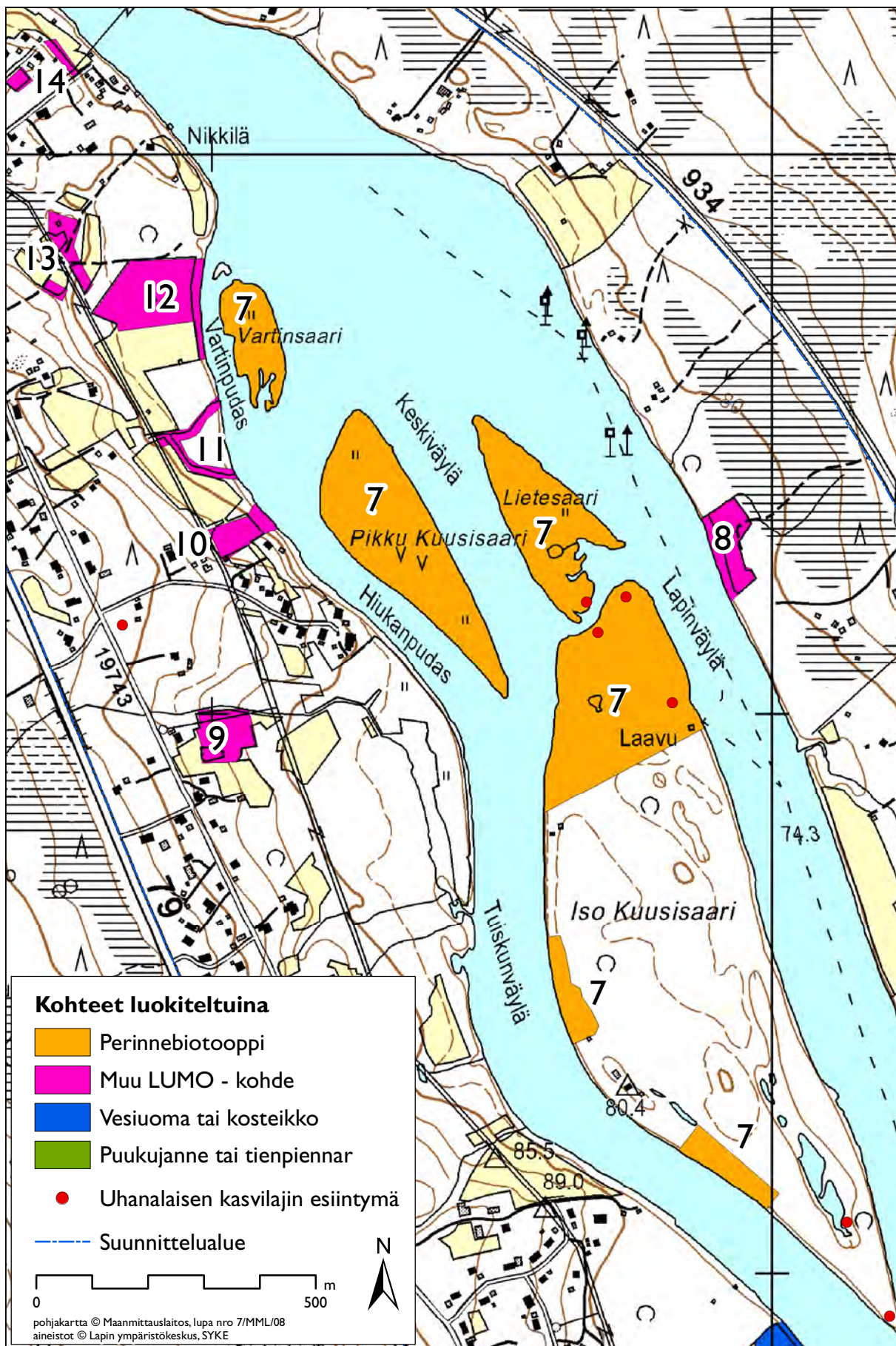
Maastonmuodoiltaan vaihteleva vanha pelto Ounasjoen itärannalla. Puistomaisella alueella kasvaa mäntyjä ja koivuja ryhmissä. Aluskasvillisuus muodostuu nurmimaisen tiiviistä tuoreesta heinäniitystä, jonka lajisto on paikoin monipuolinen: siankärsämö, niittyleinikki, päivänkakkara, kultapiisku, kissankäpälä, kissankello, harakankello, ukonkeltano ja pohjansilmäruoho. Aluetta niitetään säännöllisesti. Rannassa kasvaa suurruohotulvaniittyä, joka on paikoin pensoittunut.

Hoito: Tehokkainta hoitoa alueelle on laidunus, joka rikkoo paikoin nurmimaisen tiiviin heinäkasvillisuuden ja toisaalta sammaloituneen maanpinnan. Maaperän paljastuminen mahdollistaa niittylajiston leviämisen laajemmalle alueelle. Vaihtoehtoisesti alueen lajistoa voi monipuolistaa niittämällä aluetta useassa osassa jättäen runsaslajisten niittylaikkujen niiton loppukesään. Myös rehevää rantakasvillisuutta olisi hyvä niittää vuosittain. Rantapuustoa suositellaan harvennettavan pienempiin ryhmiin jokimaiseman avaamiseksi. Hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea.

9. Vanha pelto

Pihapiiriin rajautuva vanha pelto Nivankylässä. Viljelemättä jätetyn pellon kasvilajisto on nykyisellään suurruohovaltaista. Alue rajautuu lännessä pihapiiriin, pohjoisessa ja idässä lehtipuuvaltaiseen sekametsään ja etelässä kylvönurmeen. Itään viettävän alueen kasvillisuus on vielä melko avointa, mutta ojissa ja painanteissa kasvaa runsaasti kiiltopajua. Aluskasvillisuus vaihtelee laikuittain; paikoin kasvillisuudessa vallitsevat heinät, paikoin taas ruohot. Runsaina esiintyvät metsäkurjenpolvi, huopaohdake, hiirenvirna ja siankärsämö. Typensuosijalajistoa, kuten maitohorsmaa, koiranputkea, juolavehnää ja voikukkaa esiintyy melko runsaasti.

Hoito: Alkukunnostuksena tulisi raivata pajukot. Tämän jälkeen hoidoksi riittäisi alueen niitto vuosittain tai laidunus. Tavoitteena on alueen säilyttäminen avoimena. Hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea.

Kartta 5. Kohteet 7-14.

10. Vanha rantapeltö Nivankylässä

Ounasjoelle viettävä vanha pelto Nivankylässä. Aurinkoinen ja tuulensuojainen alue muodostuu tuoreesta nurmirönniintyistä, jolla kasvaa runsaasti hyönteisille tärkeitä mesikasveja, kuten metsäkurjenpolvea, niittyleinikkiä, *rantatädykettä*, *kulleroa*, huopaohdaketta, puna-ailakkia, kultapiiskua, kannusruohoa ja *pulskaneilikkaa*. Komeita haapoja kasvava jokitörmä on osin pensoittunut. Pajuttumisesta huolimatta rannan kasvillisuudessa on havaittavissa selkeää vyöhykkeisyyttä kortetulvaniityn vaihettua heinätulvaniityn kautta suurruohotulvaniityksi.

Hoito: Hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea. Tällöin hoidon tavoitteena on kasvillisuuden monipuolistaminen maaperän ravinnetasoa laskeamalla. Niitty ja jokiranta sopivat hyvin laitumeksi tai vaihtoehtoisesti aluetta voi hoitaa niittämällä vuosittain. Jokirannan pajukko raivataan. Törmällä kasvavaa puu- ja pensaskerrostoa voisi harventaa ryhmiin säästämällä kuitenkin monipuolisesti haapaa, koivua, pihlajaa ja tuomea.

11. Ojanotko pientareineen

Nivankylän Vartinsaaren edustalle laskeva oja. Kahtia haarautuvan kapean ojan pientareet kasvavat nuorta hieskoivua ja kiiltopajua, joiden joukossa esiintyy myös hieman raitaa ja tuomea. Paikoin puusto on erittäin tiheä ja yleisvaikutelma risukainen. Ojan reunoilla maaperässä on runsaasti kariketta ja aluskasvillisuus melko niukkaa. Pääasiassa pientareilla kasvaa nurmilauhaa, kurjenjalkaa, korpiorvokkia, korpikastikkaa ja mesiangervoa. Ojaa ympäröi harvakseltaan kasvava nuorehko hieskoivikko, jonka lomaan jää avoimia nurmilauhavaltaisia niittyaikkuja. Kasvillisuuteen kuuluvat nurmilauhan ohella mm. *rantatädyke*, korpiorvokki, kurjenjalka, mesimarja ja mesiangervo.

Hoito: Alue on sellaisenaan säilyttämisen arvoisen, luonnon monimuotoisuutta lisäävä luontokohde, eikä sille ehdoteta hoitotoimenpiteitä.

Hoidettua pellon reunavyöhykettä kohteessa 14. Kukassa ovat siänkärsämö, hiirenvirna, huopaohdake, maitohorsma ja kultapiisku. Kuva Sari Savolainen.

12. Vanha pelto Nivankylässä

Ounasjoen rantaan rajautuva kostea pelto Nivankylässä. Peltoaukean pohjoisosassa sijaitseva vanha pelto on jäänyt viljelyn ulkopuolelle. Alue on keski- ja pohjoisosistaan voimakkaasti pensoitunut, mutta muualla kasvillisuus on niittymäistä. Kohteen valtalajisto ei ole erityisen edustavaa, pääasiassa alalla kasvaa nurmilauhaa, jousivihvilää ja vesisaraa. Paikoin alueella esiintyy kuitenkin huomionarvoisia lajeja, kuten *kulleroa*, *rantatädykettä*, *nurmitatarta* ja *pulskaneilikkaa*. Pellon muita osia hieman korkeammalla kumpareella, kohteen länsiosassa, kasvaa tuoreen niityn lajistoa. Pellon painanteissa ja jokirannassa esiintyy suursara- ja kastikkaniittyä sekä matalaa kiiltopajua.

Hoito: Vanha pelto sopii hoidettavaksi maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettulla tuella. Alkukunnostuksena raivataan pensaikat vähitellen pienissä erissä, jättäen alueelle muutamia pensasryhmiä. Tämän jälkeen hoidoksi sopii vuosittainen niitto tai koko alueen laidunnus. Jokirannan ja märkien painanteiden pensaikkoja raivataan jatkossa tarpeen mukaan.

13. Pellon ja metsän reunavyöhykkeet ja hakamaa

Nivankylässä kaksi pellon ja metsän välistä reunavyöhykettä ja hakamaa. Läntinen reunavyöhyke sijaitsee kuivan kangasmetsän reunassa ja laskee loivasti kohti peltoa. Vaikka puusto on harvaa ja kerroksellisuus puuttuu, on metsänreunan puusto kuitenkin melko runsaslajinen ja aluskasvillisuudessa esiintyy niittylajistoa. Itäinen reunavyöhyke sijaitsee rinteessä, joka laskee etelään. Reunavyöhykkeen kuivemmassa pohjoispäädyssä kasvaa kookkaita haapoja ja katajaa, eteläpäässä lehtipuiden taimia. Niittylajistoa esiintyy leveästi taimikon edustalla ja seassa. Lajistoon kuuluu mm. *kullero*, *rantatädyke*, jousivihvilä, kultapiisku ja *pulskaneilikka*.

Alueen pohjoisosassa on peltojen ympäröimä ala, joka muodostuu avoimista niityistä ja hakamaasta. Alueella on edustavaa niittykasvillisuutta ja aiempi laidunkäyttö on edelleen nähtävissä. Mäen päällä sijaitsevan hakamaan läpi kulkee rantaan johtava kapea soratie. Hakamaan avoimet ja puustoiset alueet muodostavat mosaiikkimaisen rakenteen. Mäen harjalla maaperä on kuivaa ja pääpuulajina on mänty. Alueella kasvaa monirunkoisten mäntyjen ohella haapaa, hieskoivua, tuomea,

raitaa, pihlajaa ja runsaasti katajaa. Kasvilajistoon kuuluvat mm. puolukka, metsälauha, kultapiisku, ahosuolaheinä, kissankello ja *pulskaneilikka*. Alueen pohjoisosassa sijaitsee harmaa peltikattoinen lato, jonka itäpuolella on pieni, hakamainen lehtipuustoinen ja hieman kosteampi alue.

Hoito: Alueiden hoitoon voi hakea luonnon monimuotoisuuden ja maiseman kehittämiseen tarkoitettua tukea. Läntisen reunavyöhykkeen puuston kerroksellisuutta lisätään jättämällä erityisesti lehtipuiden, kuten pihlajan, raidan ja haavan taimia kasvamaan. Itäisemmällä reunavyöhykkeellä harvennetaan tiheää taimikkoa. Kaikkien alueiden jatkohoidoksi sopii vuosittainen aluskasvillisuuden niitto. Kasvillisuus olisi suositeltavaa niittää loppukesästä, kun niittylajien siemenet ovat varisseet maahan. Näin varmistetaan monipuolisen kasvilajiston säilyminen ja luodaan mahdollisuus niittylajiston monipuolistumiselle.

14. Reunavyöhyke ja tuore niitty

Nivankylässä, lähellä Ounasjoen rantaa sijaitseva pellon reunavyöhyke ja hieman lännempänä sijaitseva hakamainen tuore niitty. Pihapiirin ja kapean pellon rajalla on hoidettu, harvapuustoinen reunavyöhyke. Se erottaa toisistaan pihan ja kapean kylvönurmipellon. Reunavyöhyke viettää koilliseen pellolle ja Ounasjoelle päin. Kohteen sekapuustoon kuuluu komea suuri kuusi, muutamia kookkaita haapoja, koivuja ja hieman pihlajaa. Pensaskerros on raivattu ja kohteelle on jätetty vain katajat. Hoidon ansiosta reuna on avoin ja niittykasvillisuudella on runsaasti kasvutilaa. Niittylajeista alueella kasvaa mm. metsäkurjenpolvi, kultapiisku, hiirenvirna, huopaohdake, *kullero* ja *rantatädyke*.

Tiheään rakennetulla asuinalueella, pihoihin johtavan tien varressa sijaitsee pieni niitty kaakkoon viettävässä rinteessä. Alue on puoliavoin ja puustoa esiintyy ryhminä eri puolilla niittyä. Katseen vangitsee kolme komeaa, vanhaa mäntyä, joiden lisäksi alueella kasvaa eri-ikäistä sekapuustoa ja katajaa. Luoteislaita tien varressa on kuiva, mutta kosteus lisääntyy vähitellen kohti rinteiden alaosaa. Maaperä on epätasainen, paikoin kivikkoisen ja voimakkaasti sammaloitunut. Aluskasvillisuus on paikoin ruoho-, paikoin taas heinävaltaista tuoreen niityn lajistoa. Tien varressa kuivalla penkereellä kasvaa puolukkaa, kissankelloa ja *pulskaneilikkaa*. Rinteiden alaosassa kasvillisuus on rehevää ja suurruohovaltaista.

Hoito: Alueiden hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea. Reunavyöhykkeen aluskasvillisuus niitetään vuosittain loppukesällä. Jatkossakin puustoa kannattaa raivata harkitusti ja lisätä puuston kerroksellisuutta jättämällä osa lehtipuiden taimista kasvamaan. Tien varressa sijaitsevan niityn puustoa harvennetaan varovasti, jottei se varjosta liikaa aluskasvillisuutta. Vanhat, jyhkeät männyt säästetään näyttävinä maisemapuina. Aluskasvillisuus niitetään säännöllisesti vuosittain lajiston monipuolisuuden ylläpitämiseksi ja lisäämiseksi.

15. Kaakkurilampi

Nivankylässä Kaakkurilampi laskuojineen. Lammen ympäristö on laajalti soistunut. Avoimen rantaviivan kasvillisuutta hallitsee kapea saravyöhyke, jolla kasvaa lisäksi raatetta, luhtavillaa ja karpaloa. Lammen pohjois- ja itäpuoli ovat rämeisiä ja eteläpuolella kasvaa soistunutta koivuvaltaista lehtimetsää. Lammesta Ounasjokeen virtaava oja on kapeahko ja sitä reunustaa lehtipuusto. Pientareilla kasvaa kurjenjalkaa, mesimarjaa ja korpi-kastikkaa. Lähempänä Ounasjokea kasvillisuus muuttuu rehevämmäksi ja korkeammaksi.

Hoito: Lammen ympäristö lisää nykyisellään alueen luonnon monimuotoisuutta, eikä vaadi hoitoa. Lammen läheisyydessä sijaitsevan vanhan niityn ja pellon hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea. Alueet ovat pensoittuneita ja kasvillisuutta hallitsee nurmilauha. Hoidoksi sopii alueiden raivaus ja sen jälkeen laidunnus tai säännöllinen niitto. Alkuvuosina alueet vaativat lisäksi kulotusta ja nurmilauhamättäiden kaulaamista.

16. Pellon reunavyöhyke ja niitty

Nivankylän pohjoispäässä pellon reunavyöhyke ja tuore niitty. Kylvönurmipellon ja joenrannan suuntaisesti kaartuvan hiekkatien välissä on kuiva ja lämmin lounaaseen viettävä metsänreuna, jossa kasvaa komea, vankka mänty ja suuria kuusia sekä koivuja. Sekapuustoon kuuluu lisäksi nuorempia koivuja, mäntyjä, nuorta pihlajaa ja kiiltopajua. Pensaista esiintyy hieman katajaa. Maanpinta on paikoin paljas ja paikoin hiekkamaa on vain harvan kasvillisuuden peitossa. Kuivimmilla kohdilla kasvaa mm. puolukkaa, nurmirölliä, metsälauhaa ja ahosuolaheinää, kun taas rehevämmillä paikoilla esiintyy typensuosijalajistoa, kuten maitohorsmaa.

Kylätien varressa sijaitseva pieni kolmion muotoinen tuore niitty on aurinkoinen ja lämmin. Niittyä ympäröi kolmella sivulla kapea koivuvaltainen

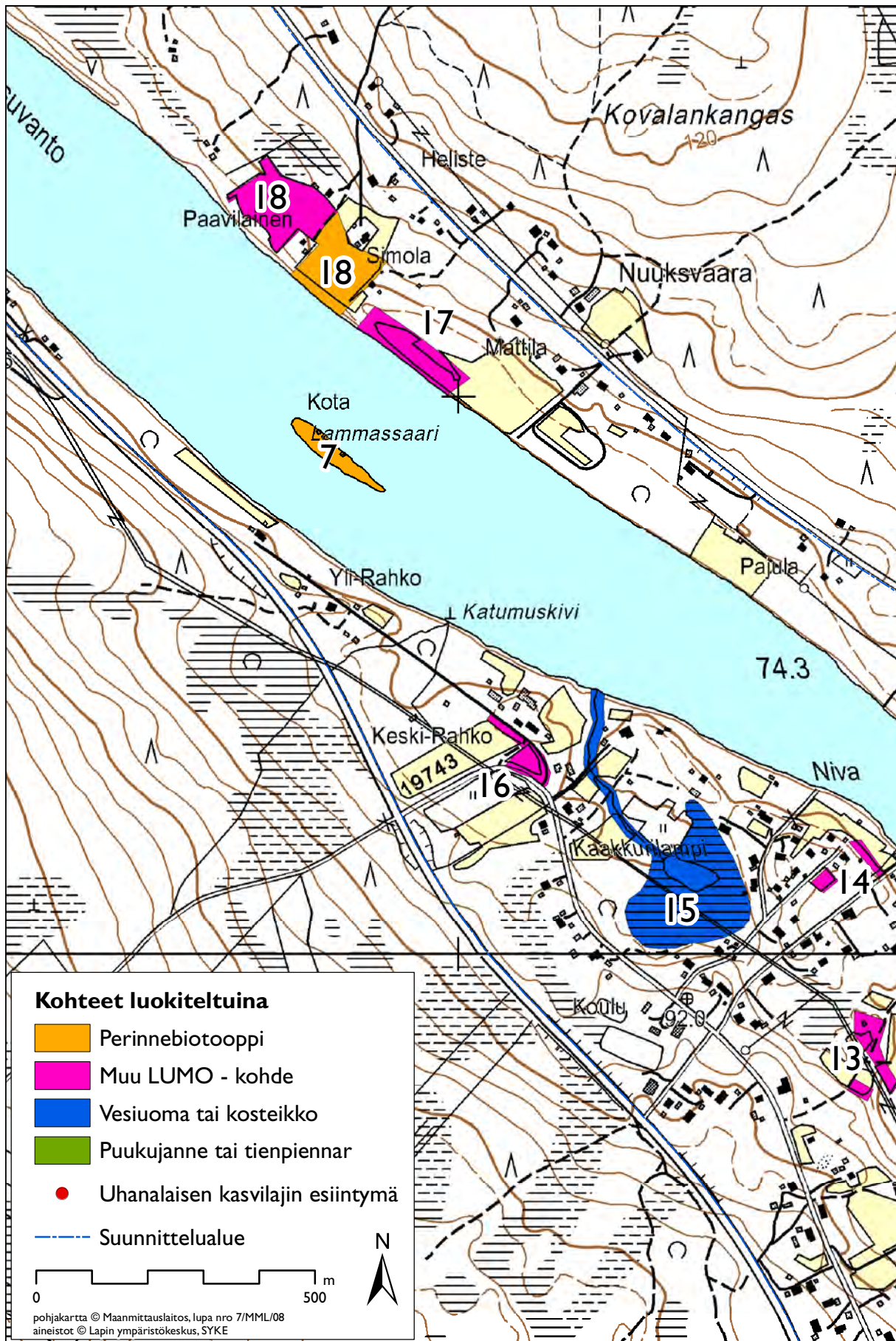

Mesikasvillisuus ylläpitää monipuolista hyönteislajistoa. Lantuperhonen hiirenvirnalla. Kuva Sari Savolainen.

puurivistö, joka estää näkyvyyden niitylle. Koivun lisäksi reunoilla kasvaa hieman katajaa, metsäruusuja ja haavan taimia. Etelään avautuvalla niityllä kasvaa ruokohelpeä ja nurmilauhaa sekä näiden väliin jäävää mesikasvillisuutta.

Hoito: Molempien kohteiden hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea. Reunavyöhykkeeltä harvennetaan männyn taimia ja annetaan kasvu-tilaa pihlajille. Maaperän kuivuudesta johtuen kasvillisuus ei vaadi juurikaan hoitoa. Typensuosijalajiston leviämistä on kuitenkin syytä rajoittaa säännöllisellä niitolla mieluiten kesäkuun lopussa.

Kylätien varressa sijaitsevaa niittyä kannattaisi hoitaa sen keskeisen sijainnin vuoksi. Perushoidoksi riittää vuosittainen niitto. Alkuvaiheessa niitto olisi hyvä tehdä useammassa vaiheessa niittämällä ruokohelpeä ja nurmilauhaa jo kesäkuussa ja muuta kasvillisuutta vasta heinä-elokuussa. Näin niityn rehevöityminen pysähtyy ja kauniisti kukkiva niitylajisto runsastuu. Niityn reunoilla kasvava puusto olisi lisäksi hyvä harventaa. Niityn ja kylätien välinen puusto niityn eteläreunalta suositellaan poistettavaksi kokonaan, jotta kyläraitille avautuu kaunis näkymä ja niittykasvillisuus saa nykyistä runsaammin valoa.

Kartta 6. Kohteet 13-18.

Helisteen niityllä kukkivat pulskaneilikat näyttävästi. Kuva Sari Savolainen.

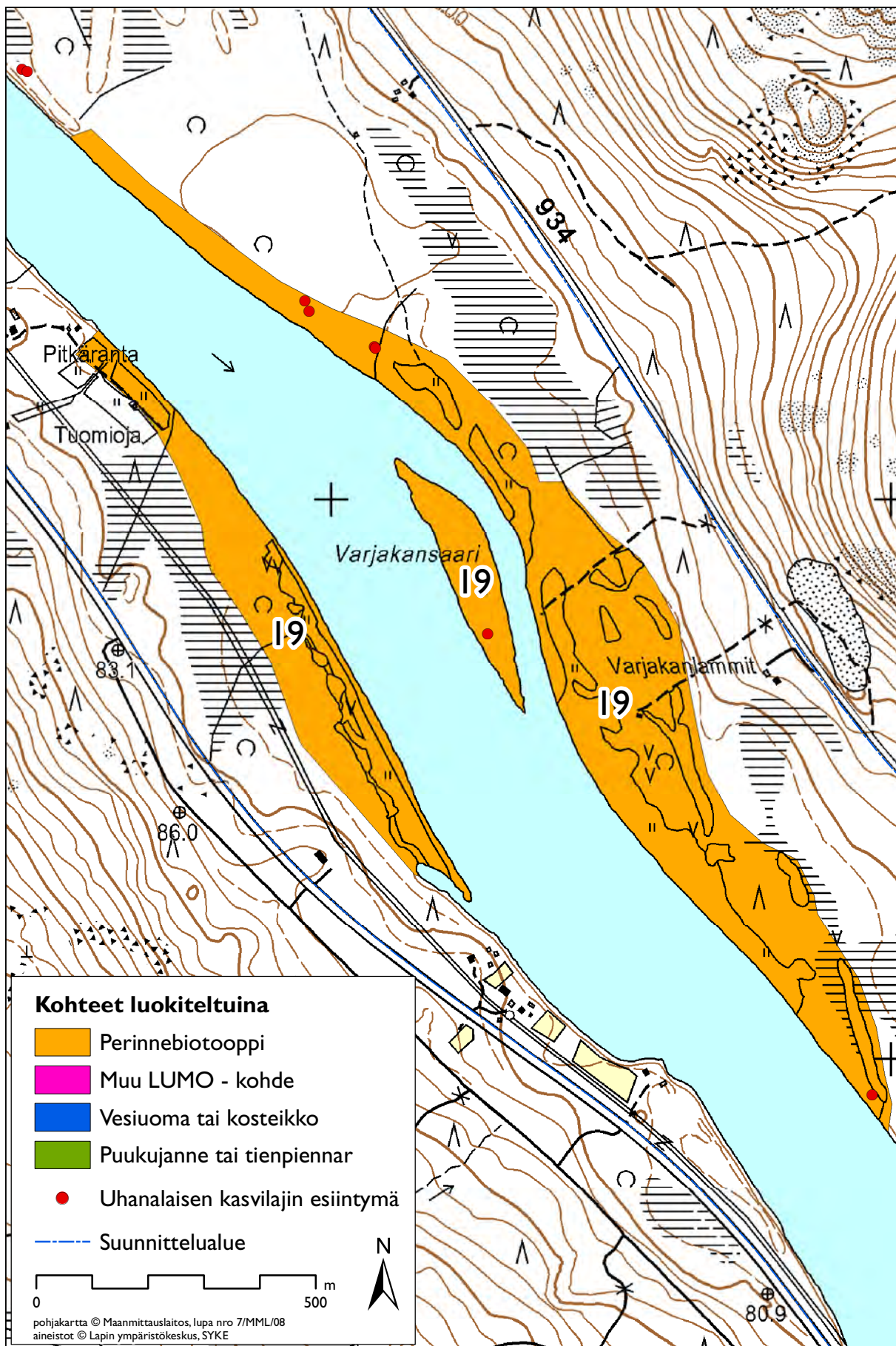
17. Vanha rantapelto

Vanha rantapelto Nivankylässä Ounasjoen pohjoisrannalla. Reunoiltaan pensoittuneen pellon kasvillisuus muodostuu monipuolisesta suuruuhotulvaniitystä. Rannassa esiintyy lisäksi kastikanniittyä ja ruokohelpikasvustoja. Tulvavallin päällä ja metsänrajassa on pienialaisesti kuivaa pienruohoniittyä. Etelään avautuvalla pellolla kasvaa runsaasti hyönteisille tärkeää niittykasvillisuutta: pietaryrtti, mesiangervo, rantatädyke, niittyleinikki, kullero, pohjanängelmä, kultapiisku, kielo, pulskaneilikka, aho-orvokki, kissankello, ahomatar ja tunturikurjenherne.

Hoito: Maisemallisesti tärkeällä paikalla sijaitseva niitty on myös hyönteislajistolle arvokas kohde. Hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea. Tällöin hoidon tavoitteena on monipuolisen, avoimen niittykasvillisuuden säilyttäminen säännöllisen niiton tai laidunnuksen avulla. Alkuraivauksen yhteydessä poistetaan rannasta pajukkoa, mutta niitylle jätetään muutamia puu- ja pensasryhmiä tuomaan suojaa hyönteislajistolle.

18. Helisteen niitty ja rantapelto

Paikallisesti merkittävä jo aiemmin inventoitu perinnemaisema (Kalpio & Bergman 1999) ja vanha rantapelto. Ounasjoen itärannalla sijaitseva Helisteen niitty on ollut laidunkäytössä vuoteen 1965 asti, jolloin se on muokattu heinäpelloksi. Tämän jälkeen kasvillisuus on niitetty vuosittain. Hyötykäytön loputtua niittojätettä ei ole enää kerätty pois alueelta. Niitty on avoin ja viettää loivasti lounaaseen kohti joen rantaa. Alue on kasvillisuudeltaan tuoretta ja kostea suuruohoniittyä sekä tuoretta heinäniittyä. Kasvillisuustyypit esiintyvät niityllä laikuittain. Lajisto on melko monipuolinen: rantatädyke, kullero, mesiangervo, niittyleinikki ja metsäkurjenpolvi sekä paikoin timotei, röllit, siankärsämö ja pulskaneilikka. Kosteissa painanteissa ruokohelpi muodostaa mesiangervon kanssa pieniä kasvustoja. Suuruuhojen ja heinien runsaudesta huolimatta niityllä esiintyy paljon myös pienruohoja, kuten kissankelloa, pikkulaukkua ja nurmitatarta. Rantatörmän alapuolinen rinne on osin pensoittunut.

Kartta 7. Kohde 19.

Niityn luoteispuolella on niittyä hieman laajempi vanha rantapeltö, jonka kasvillisuus on melko monipuolinen. Lajistoon kuuluu tuoreen niityn heinä- ja ruoholajistoa, kuten nurmilauhaa, niityleinikkiä, siankärsämöä, metsäkurjenpolvea ja poimulehteä. Huomionarvoisista lajeista alueella esiintyy *kulleroa* ja *rantatädykettä*. Alue on kuitenkin niittyä runsasravinteisempi, mikä näkyy valko- ja puna-apilan runsautena sekä voikukan ja maitohorsman esiintymisenä. Ojissa kasvaa hieman matalaa kiiltopajua.

Hoito: Maisemallisesti ja lajistollisesti hienoa aluetta kannattaisi hoitaa edelleen. Säännöllinen hoito niittämällä estäisi alueen vähittäisen umpeenkasvun ja mahdollistaisi edustavan kasvijaiston leviämisen niityltä koko alueelle. Kohteesta tulisi kokonaisuudessaan myös erinomainen laidun. Puiden taimet ja pajupensaat olisi hyvä raivata jokirannasta ja ojista, jotta ne eivät leviä alueelle. Hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea tai Helistein niityn hoidolle vaihtoehtoisesti perinnebiotoopin hoitotukea.

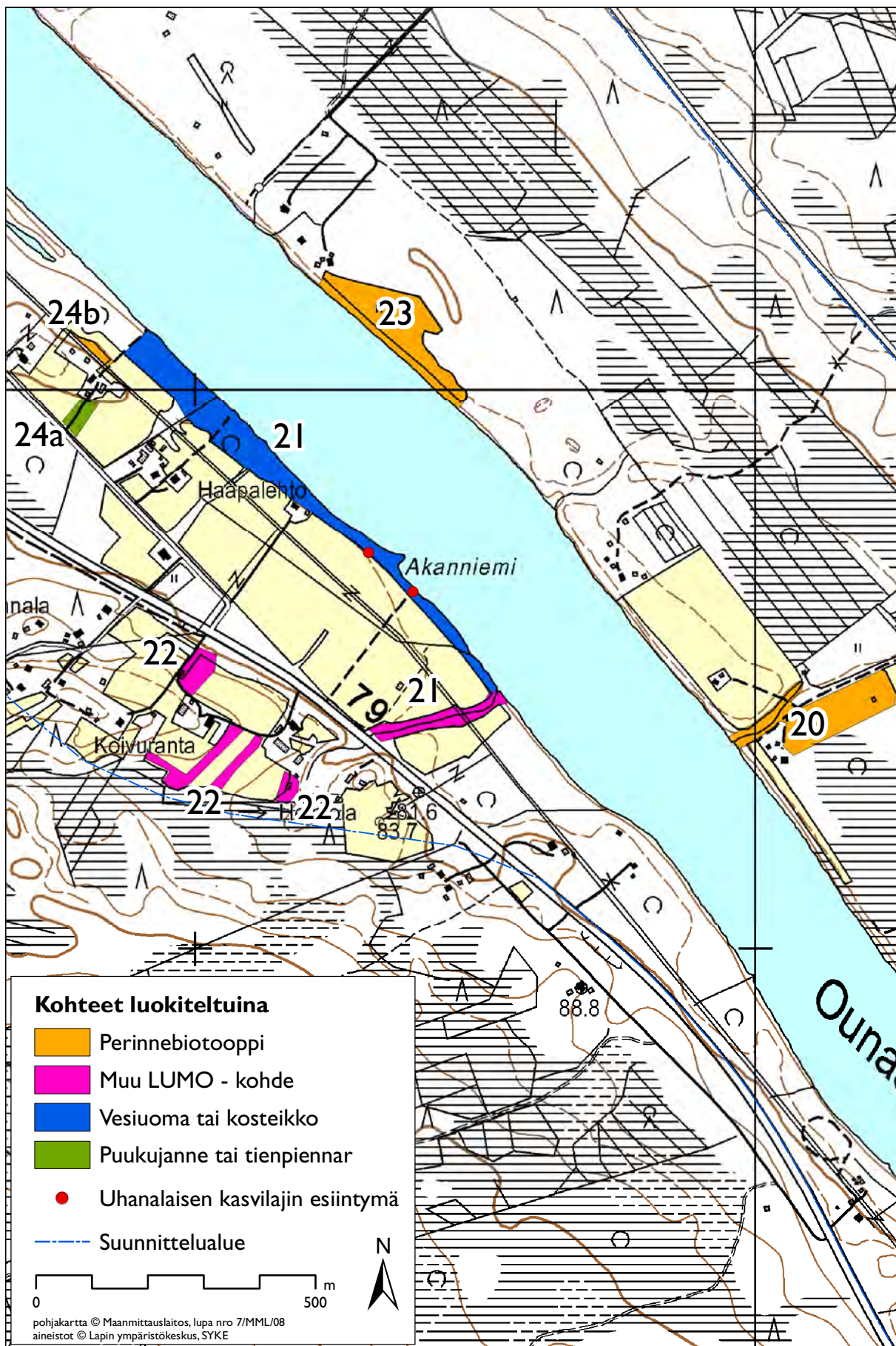
19. Perinnebiotooppi, Varjakan tulvaniityt

Komean Nuuksvaaran länsipuolelle jäävä Varjakan saari ja tulvaniityt Ounasjoen molemmin puolin. Varjakan alue muodostaa maastonmuodoiltaan ja lajistoltaan monimuotoisen kokonaisuuden, joka on arvotettu jo aiemmin maakunnallisesti arvokkaaksi perinnemaisemaksi (Kalpio & Bergman 1999). Alue muodostuu tulvaniityistä ja tulvametsistä, jotka ovat paikoin hakamaisia. Tulvaniityiltä on kerätty karjan talvirehua 1960-luvulle asti ja rehevät metsät ovat olleet aiemmin karjan laitumina. Varjakan saari on ollut vielä 1990-luvun loppupuolella lammaslaitumena ja Ounasjoen länsirannan niityistä korkeimpia osia niitetään edelleen.

Tulvaniityjen kasvillisuus on selkeästi vyöhykkeistä. Niityt muodostuvat pääosin nurmilauhanniityistä, jotka ovat kuitenkin lajistoltaan monipuolisia. Laajoilla alueilla esiintyy näyttäviä suurruohotulvaniityjä, joiden valtalajeina ovat *rantatädyke*, *kullero*, metsäkurjenpolvi, mesiangervo, ruokohelpi ja keltaängelmä. Topografialtaan korkeimmat kohdat muodostuvat kuivista niityistä, joilla esiintyy *pulskaneilikkaa*, hiirenvirnaa, siankärsämöä, kieloa, pikkutervakkoa, kissankäpäpää, kissankelloa, kultapiiskua ja aho-orvokkia.

Varjakan kuivilla tulvaniityillä kasvaa runsaasti kieloa. Kuva Marjut Kokko.

Kartta 8. Kohteet 20-24.

Itärannalla sijaitsevat Varjakan lammit muodostuvat rehevistä lampareista, jotka ovat vesilinnuille ja kahlaajille tärkeitä pesimis- ja ravintokohteita. Lomperoiden rannoilla kasvaa vesisaran, viiltosaran ja pullosaran muodostamia suursaratulvaniittyjä. Ympäröivä kasvillisuus on erityisen rehevää sudenmarjan, punaviinimarjan, kielon ja lehtokortteen ollessa valtalajeina. Alueella havaittiin useita hirvien makuuksia. Länsirannan lomperot ovat kasvamassa umpeen runsaan kelluslehtisen kasvillisuuden ja vesisammaleiden myötä.

Maisemallisesti näyttävän Varjakan saaren kasvillisuus on muodostunut pääasiassa nurmilauhaltalaisista tuoreista heinätulvaniityistä. Ranta-alueet ovat vesisaravaltaisia suurruohotulvaniittyjä ja paikoin avoimia hiekkarantoja. Törmäpääskyt pesivät Varjakan saaren ja Ounasjoen itärannan eroosiotörmissä.

Huomionarvoisista lajeista Varjakan alueella kasvaa edellä mainittujen lisäksi *pohjanängelmää*, *siperiansinivalvattia*, *koiranvehnää*, *lapinvehnää* ja *kalvoaspajua*. Joen itäpuolen tulvametsissä esiintyy muutamien paikoin uhanalaista *laaksoarhoa* ja *tulvasammalta*.

Hoito: Kohde on ehdottomasti säilyttämisen arvoinen ja se sopii hoidettavaksi perinnebiotoopin hoitoon tarkoitettulla tuella. Laajalle ja maastonmuodoiltaan vaihtelevalle alueelle paras hoitomuoto olisi laidunnus. Vaihtoehtoisesti alueen reheviä niittyjä voi hoitaa säännöllisesti niittämällä. Laidunnusta suunniteltaessa on hyvä huomioida myrkyllisen myrkkyykeison esiintyminen länsirannan lampareiden rannoilla. Joen molemmin puolin alaville kohdille ja jokirantaan muodostuneita pensaikkoja tulisi raivata vähitellen. Niittyalueiden näyttäviä tuomi- ja katajaryhmiä sekä linnustolle tärkeitä marjovia puita ja pensaita säästetään raivausten yhteydessä. Vanhojen metsälaidunten avoimia niittylaikkuja olisi hyvä laajentaa vähitellen ympäröivää puustoa avartaen. Kaatuneet ja kääpäiset lahoppuut kuitenkin säästetään.

20. Metsälaidun ja ojanotko

Vanha metsälaidun ja Ounasjoen itärannalle laskeva ojanotko. Metsälaidun rajautuu pohjoisreunaltaan rantaan johtavaan hiekkatiehen, itäreunaltaan edelleen viljeltyyn peltoon ja länsireunaltaan kesäasunnon pihapiiriin. Alueen eteläosa on soistunut ja korpimainen metsänreuna vaihettuikin

vähitellen rämeeksi. Alalla esiintyvät pääpuulajit ovat hieskoivu ja haapa. Puusto on melko harvaa ja tasaikäistä, eikä nuorta lehtipuustoa ole lainkaan. Katajaa esiintyy harvakseltaan. Alue on puoliavoin ja puuston lomaan jää pieniä niittylaikkuja. Aluskasvillisuus koostuu metsä- ja niittylajeista, kuten puolukasta, oravanmarjasta, kultapiiskusta, metsäkurjenpolvesta ja huopaohdakkeesta.

Ohrapeltojen välissä sijaitsee melko leveä mutkitteluva uoma, jota ympäröi lehtipuuvaltainen sekapuusto. Valtalajina on hieskoivu, jonka ohella ojan varressa kasvaa harvakseltaan kuusta, pihlajaa ja tuomea. Vesirajassa esiintyy kurjenjalkaa ja rentukkaa, ylempänä ojan pientareilla mesiangervoa, metsäkortetta, korpikastikkaa ja metsäkurjenpolvea. Penkereet ovat paikoin sortuneet ja reunoilta on kaatunut joitakin puunrunkoja ojan yli.

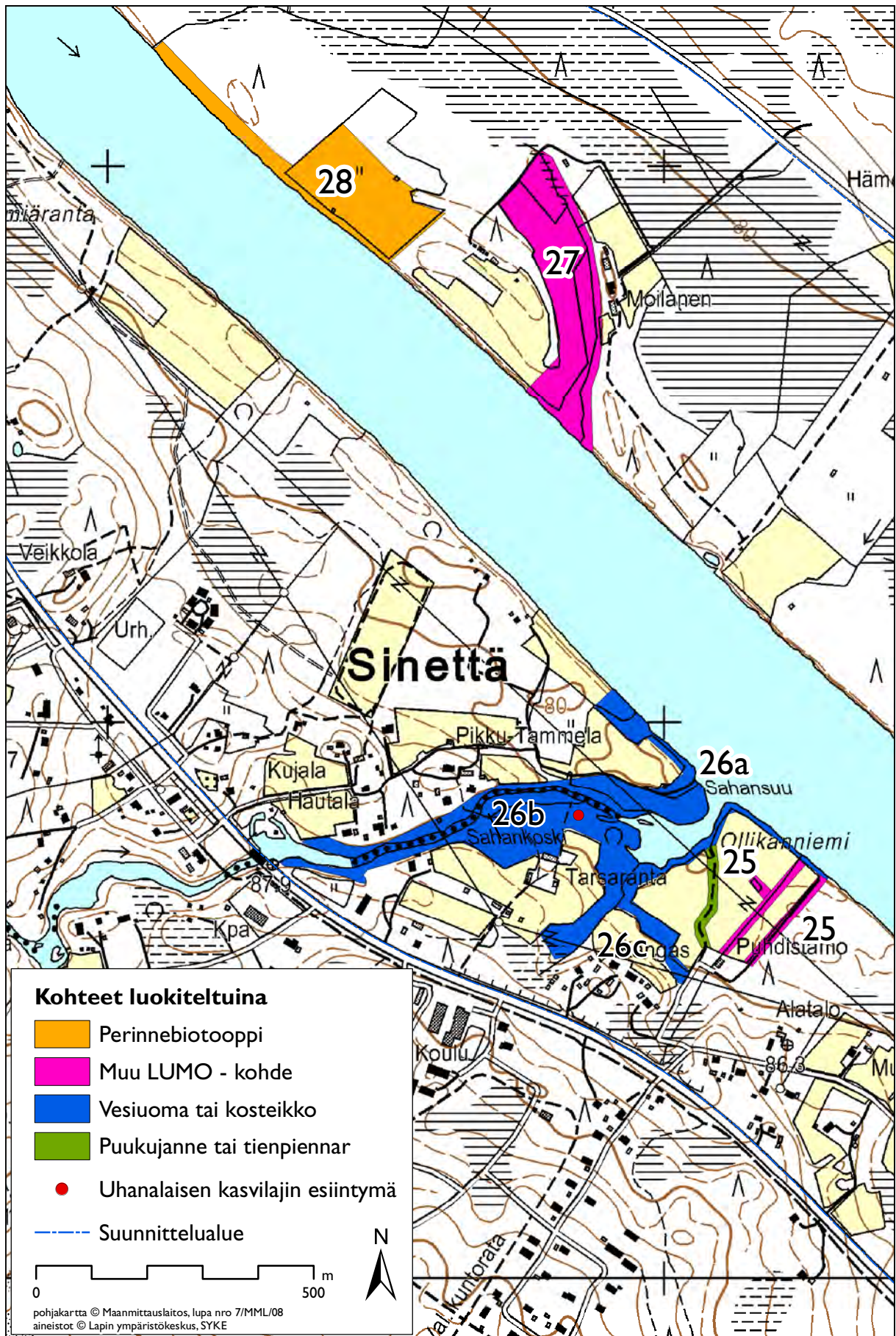
Hoito: Oja pientareineen tuo itsessään vaihtelua peltoaukealle, eikä sille ehdoteta hoitotoimenpiteitä. Kohteen pohjoispuolella sijaitsevalle pellolle voi perustaa pellon suojavyöhykkeen erityistuen avulla.

21. Reunavyöhyke ja metsäsaareke

Sinetän Akanniemessä pellon reunavyöhyke ja metsäsaareke. Kittilään johtavalle maantielle näkyvän peltoaukean reunavyöhyke rajoittuu Ounasjokeen. Puusto muodostuu kookkaista koivuista, jonka lomassa kasvaa lisäksi pihlajaa, raitaa, tuomea, leppää ja haapaa. Rannan kasvillisuus on tulvaniittyjen tapaan vyöhykkeistä alkaen vesirajan jousivihvilä- ja vesisaraniityistä vaihettuen ylempänä suurruohotulvaniityiksi. Huomionarvoisia lajeja kasvaa runsaasti: *pohjanängelmä*, *rantatädyke*, *kullero*, *rantanätkelmä*, *tunturikurjenherne* ja *pulskaneilikka*.

Peltoaukean eteläosassa sijaitsee kapea metsäsaareke, jonka keskellä on syvässä uomassa oja. Saareke on lehtipuuvaltainen, joskin seassa kasvaa joitakin kuusia. Hieskoivun ja haavan ohella alueella kasvaa kiiltopajua, pihlajaa ja tuomea. Puusto on melko tiheää ja vaihtelevan ikäistä. Pensaskeroksessa esiintyy punaviinimarjaa ja aluskasvillisuuteen kuuluu korkeakasvuisia heiniä ja ruohoja, kuten korpikastikkaa, huopaohdaketta, metsäkurjenpolvea, karhunputkea, ja mesiangervoa. Saarekkeen valoisilla reunoilla kasvaa lisäksi mm. *kulleroa*, *rantatädykettä*, niittyleinikkiä, koiranputkea ja puna-ailakkia.

Kartta 9. Kohteet 25-28.

mesikasveja, kuten *rantatädykettä*, *kulleroa*, huopaohdaketta, metsäkurjenpolvea ja mesiangervoa. Lisäksi pientareilla kasvaa paikoin runsaasti tyypensuojia, mm. maitohorsmaa, koiranputkea ja nokkosta. Pohjoisemman ojan eteläpäädyssä kasvaa kookas mänty ja muutamia koivuja. Eteläisemmän ojan pohjoispäädyssä puolestaan kasvaa vierekkäin kaksi tuomea.

Hoito: Reunametsistä olisi suositeltavaa harventaa puustoa suosien eri-ikäisiä lehtipuita. Sekä reunavyöhykkeiden että ojanpientareiden niittylajistoa vuosittain loppukesästä niittämällä lajiston monimuotoisuus kasvaa ja kukkaloisto lisääntyy. Alkuvuosina ojien pientareita kannattaa niittää reheviltä kohdiltaan sekä alku- että loppukesästä, jotta maitohorsman ja nokkosen määrä vähenisi. Hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea. Lisäksi tukea voi hakea rakennusten kunnostukseen.

23. Perinnebiotooppi, tulvaniitty

Vanha tulvaniitty Ounasjoen itärannalla. Lähes avointa tulvaniittyä on niitetty 1960-luvulle asti. Nyt niittyä uhkaa pensoittuminen ja rehevöityminen. Joen rantatörmällä kasvaa nuorta koivua, tuomea, kiiltopajua ja harmaaleppää. Jokitörmältä niitylle on levinnyt paikoin runsaasti metsäruusua. Vastakkaisella laidalla haavan taimet levittäytyvät vähitellen metsästä niitylle. Lisäksi niityllä kasvaa nuorehkoja koivuja, tuomia, kiiltopajua ja hieman katajaa. Niityn valtalajina on *rantatädyke*, jonka lomassa kasvaa mm. huopaohdaketta, *kulleroa*, mesiangervoa ja ruokohelpeä.

Hoito: Alue sopii hoidettavaksi perinnebiotoopin hoitotuella. Reunoille levinneet pensaat ja haavan taimet tulisi raivata, jotta ne eivät leviä niitylle. Myös jokitörmän puustoa kannattaisi harventaa jättäen erityisesti tuomea ja leppää kasvamaan pieniksi puuryhmiksi. Vuosittaisen niiton tai laidunnuksen avulla niitty säilyisi avoimena ja sen rehevöityminen pysähtyisi.

24. Koivukujanne ja niitty

Toispuoleinen koivukujanne Sinetän kylätieltä Haavikon pihapiiriin (24a) ja tuore niitty (24b). Pihatien pohjoispuolella kasvaa harvakseltaan noin 50-vuotiaita hieskoivuja muutaman puun ryhmänä. Tien länsipäässä on kookas mänty, muutama koivu ja pihapiirissä kookas kuusi. Piennar on kuiva ja hiekkaisen maaperän kasvilajisto niukkaa. Aluskasvillisuuteen kuuluu puolukka, kultapiisku, siankärsämä, lampaannata ja *pulskaneilikka*.

likka. Kujanteen taustalla sijaitsevan matalan ojan tuntumassa kasvaa korpikastikkaa, metsäkortetta ja *rantatädykettä*.

Pieni avoin heinäniitty (24b) rajautuu pihapiiriin ja kylvönurmipeltoon. Kivisyyden vuoksi alaa ei ole viljelty, vaan sitä on niitetty säännöllisesti ja niittöjäte on korjattu pois. Monipuoliseen niittylajistoon kuuluu mm. siankärsämä, niittyleinikki, timotei, nurmilauha, niittynurmikka, metsäkurjenpolvi, päivänkakkara, poimulehti ja syysmaitainen. Niityn kaakkoispuolella on lisäksi runsaasti *kulleroa* kasvava niittyala, jota niitetään vuosittain.

Hoito: Tuoreen niityn ja kulleroniityn hoitoa suositellaan jatkettavan entiseen tapaan. Puukujanteen hoidoksi riittää oksien leikkaaminen tarvittaessa ja kujanteen ympäristön hoitaminen niittämällä. Kohteiden hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea.

25. Peltotie ja reunavyöhykkeet

Sinettäjoen suistossa peltotie pientareineen, pieni metsäsaareke ja ojanpientareet. Kylätieltä jokivarteen ulottuvan peltotien pientareet ovat lähes avoimet. Tie pientareineen rajautuu länsipuolella sitä reunustavaan lehtipuuvistöön, joka suojaa piennarkasvillisuutta tuulelta. Pientareella kasvaa niittylajistoa, kuten siankärsämää, nurmilauhaa, *rantatädykettä*, huopaohdaketta ja metsäkurjenpolvea.

Pieni metsäsaareke sijaitsee keskellä peltoaukeaa. Hieskoivua kasvavassa saarekkeessa on lisäksi suuri pihlaja, tuomi, kiiltopajua ja harmaaleppäntaimia. Saareke on osin rehevöitynyt puiden tyvelle tuodun niitto- ja raivausjätteen vuoksi. Länsi- ja etelälaidalla kasvaa kuitenkin monipuolinen lajisto: metsäkurjenpolvi, huopaohdake, siankärsämä, kultapiisku, oravanmarja ja *pulskaneilikka*.

Ojista eteläisempi rajautuu hiekkatiehen ja sen pientareet ovat leveät. Osin voimakkaasti pensoittuneen ojan pientareilla kasvaa mm. korpikastikkaa, *rantatädykettä*, mesiangervoa, huopaohdaketta ja rönsyleinikkiä sekä keltaängelmää. Pohjoisemman ojan pientareilla esiintyy runsaasti hyönteisille tärkeää mesikasvillisuutta.

Hoito: Kohteiden hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea. Pellon ja ojien pientareiden pensaikkoja tulisi raivata ja aluskasvillisuus niittää vuosittain lajiston monipuolistamiseksi. Metsäsaarekkeesta tulisi harventaa koivua ja pajua. Jatkohoitona olisi suositeltavaa alueen reunamien niittäminen kerran kesässä. Tulvivalle pellolle voi perustaa vähintään 15 metriä leveän pellon suojavaikkeen erityistuen avulla.

Puukujanteiden hoitoon voi hakea maatalouden erityistukea (kuva kohteesta 24). Kuva Sari Savolainen.

26. Sinettäjokisuiston kosteikko

Sinetän kylän läpi virtaavan Sinettäjoen tulvaniityt, -metsät ja -pellot. Sinettäjoki saa vetensä Sinettäjärvestä ja välille jäävästä rehevästä Sinettälamasta. Jokivarsi on keväällä aikaisin sulavine jänkineen ja peltoineen joutsenien, hanhien, vesilintujen ja kahlaajien levähdys- ja ruokailualue. Kesällä Sinettäjoen suvannoissa on kymmeniä vesilintupoikueita ja suiston paikoin läpipääsemättömät tulvametsät ovat varpuslintujen ja rastaiden suosiossa. Hirvien tuoreita makuuksia havaittiin muutamain paikoin.

Sinettäjokisuun kasvillisuus muodostuu tulvaniityistä ja tulvapelloista (26a). Jokisuun suursaratulvaniityt vaihtuvat ylempänä kosteisiin heinä-tulvaniityihin ja tuoreisiin nurmilauhaniityihin. Niityt ovat paikoin pensoittuneet ja Sinettäjokivarren tiheä puusto sulkee maiseman. Niin ikään jokisuun kiviset suisteet ovat pensoittuneet joen kunnostuksen jälkeen.

Ylempänä Sinettäjoen varrella kasvaa lehtomaisia tulvametsiä (26b). Nämä ovat laajuudessaan ja monipuolisuudessaan alueen edustavin kokonaisuus. Rehevien ja paikoin läpipääsemättömien metsiköiden vastapainona on aukeita niittyjä, jotka

kertovat alueen aiemmasta laidunkulttuurista. Tulvametsien suuret vanhat tuomet ovat harvinaisen *tulvasammalen* kasvupaikkoja. Vanhat kulkureitit ja sahojen toimintaan liittyvät rakenteet tuovat arvokkaan kulttuurihistoriallisen lisän alueelle.

Alueen eteläosassa on lisäksi peltojen reuna-vyöhykkeitä (26c), jotka ovat pääosin reheviä ja lehtipuuvaltaisia. Kasvillisuudeltaan rikkaat reunametsät ovat paikoin menettäneet avoimuuttaan pensoittumisen myötä.

Hoito: Rannassa sijaitsevan kodan läheisyydessä olevien tulvaniittyjen ja tulvapeltojen hoidoksi riittää alueiden avoimena pitäminen laidunnuksen tai niiton avulla. Jokivarsien pensaikkojen raivaus sekä tulvametsien harkittu harvennus avartaa maisemaa Sinettäjoen ja Ounasjoen varrella. Vanhoja koivuja, tuomia, leppiä ja lahopuita tulisi kuitenkin jättää metsän siimekseen. Myös marjovat pensaat, kuten viinimarjat, vadelmat ja ruusut ovat linnustolle arvokkaita ravintokohteita. Alkukunnostuksen jälkeen aluetta voi kokonaisuudessaan hoitaa laiduntamalla. Kunnostuksen jälkeen kuohevien koskien partaalle muodostunut kosteikko sopii myös virkistyskäyttöön ja matkailukohteeksi. Alueelle voi rakentaa lintutornin ja luonto- tai

Ounasjokivarren suuruuhoniityt ja vanhat pellot sopivat runsastuottoisina hyvin laitumiksi. Etualalla kukkii mesiangervo. Kuva Sari Savolainen.

kulttuuripolun esimerkiksi vanhoja Sahankosken kulkureittejä avaten. Mikäli polkuja suunnitellaan märkien, luhtaisten alueiden läpi, suositellaan reitin kattamista pitkospuilla, jotta kulutusta huomasti kestävä lehtokasvillisuus säilyy edustavana. Peltojen väliin jäävien reunametsien (26c) aluspen-saiden raivaaminen ja puuston harkittu harvennus parantaisi alueen maisemallista ilmettä. Monimuotoisuutta lisää lahopuiden ja marjovien puiden suosiminen. Kohteiden kunnostukseen voi hakea kosteikon hoitoon tai maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea. Rantaan rajoittuville peltolohkoille on mahdollista perustaa erityistuella suojavyöhyke.

27. Ojanotko ja vanha pelto

Ounasjoen itäpuolinen oja pientareineen ja vanha pelto Sinetässä. Ojanotkon yläosa on erittäin kostea ja reheväkasvuinen. Uoman täyttää runsaana kasvava viiltosaraniitty, jonka reunamilla kasvaa kurjenjalkaa, *rantatädykettä*, mesiangervoa ja ruokohelpeä. Lähellä Ounasjokea oja virtaa syvässä notkossa ollen pientareineen selvästi yläosaa kui-

vempi. Pohjoisosissa vallitsevat kiiltopajut vaihtuvat hakamaiseen koivikkoon, jossa kasvaa lisäksi haapaa, tuomea, pihlajaa ja punaviinimarjaa.

Ojanotkon länsipuolella sijaitsee vanha pelto, jonka kasvillisuus alueen pohjois- ja itäosassa muodostuu tuoreen heinäniityn lajistosta. Niitylajisto on erittäin monipuolinen. Huomionarvoisista lajeista esiintyy *pulskaneilikkaa*, *kulleroa*, *rantatädykettä*, *nurmitatarta* ja *ketosilmäruohoa*. Jokea lähestyttäessä yleistyvät voimakkaasti suuruohot, kuten *rantatädyke*, *keltaängelmä*, *pietaryrtti* ja *mesiangervo*. Rannan tuntumassa kasvillisuus on voimakkaasti rehevöitynyt maitohorsman, nokkosen ja koiranputken vallatessa alaa. Pellon ja ojan väliin jää hakamainen, rehevä tulvametsä.

Hoito: Vanha pelto sopisi erinomaisesti lammaslaitumeksi. Rantamaisemaa olisi hyvä avata harventamalla ryhmiin jokitörmällä kasvavaa puustoa. Monipuolinen ojanvarsi ei nykytilassaan kaipaa hoitoa, mutta se voidaan liittää osaksi laajempaa laidunta. Laitumeksi voidaan liittää lisäksi alueen itäpuolelle jäävä hakamainen tulvametsä. Koko alueen hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea.

28. Perinnebiotoopit, niitty ja metsälaidun

Sinetässä Ounasjoen itärannalla sijaitseva niitty ja metsälaidun. Alue muodostuu tulvaniityistä, jotka ovat olleet pitkään niittoniittyinä ja laitumina. Sotien jälkeen osa alueesta raivattiin pelloksi, mutta viljelykäytön loputtua lajisto on palautunut niitymäiseksi. Kokonaisuudessaan laajahkon alueen lajisto on monipuolinen ja ilme hakamainen, vaikkakin paikoin hyvin pensoittunut.

Alueella esiintyy nurmilauhavaltaisia heinä-tulvaniittyjä ja näyttäviä suurruohotulvaniittyjä, joiden valtalajeina ovat *rantatädyke*, kultapiisku, *kullero*, mesiangervo, huopaohdake, pietaryrtti ja keltaängelmä. Lisäksi alueella esiintyy *pohjansini-valvattia*, *sykeröpiippoa* ja *kellosinilatvaa*.

Rannassa on kapeahko tulvametsävyöhyke, joka on ollut aiemmin laidunkäytössä. Osin pensoittuneella hakamaisella metsälaitumella kasvaa monipuolisesti suurruohoja. Topografialtaan korkeimmat kohdat rantatörmässä ja alueen itäreunalla muodostuvat ahomataran, lampaannadan, siankärsämön, kielon ja kultapiiskun vallitsemista kuivista niityistä.

Hoito: Alue soveltuu kokonaisuudessaan pensaiden ja lehtipuun vesojen raivauksen jälkeen laitumeksi. Kohteen ollessa melko laaja ja reheväkasvuinen, on hoidon suunnittelussa huomioitava riittävä laidunpaine ja sitoutuminen pitkäaikaiseen hoitojaksoon. Muutaman vuoden hoidolla pensaiden raivauksesta vapautuvat ravinteet vain rehevöittävät jäljellä olevia niittyaukkoja.

29. Teiden pientareet ja metsälaidun

Suvannon tilan pihapiiriin johtavan hiekkatien pientareet, vanha peltotie ja metsälaidun. Peltojen halki tilan pihaan johtavan tien pientareet (29a) ovat aurinkoiset ja melko tuulensuojaiset. Pientareille on istutettu joitakin pihlajan taimia, joiden lisäksi tien varrella kasvaa muutama nuori raita. Pientareet ovat lähes avoimet ja niillä esiintyy monipuolinen mesikasvilajisto: *rantatädyke*, niityleinikki, siankärsämo, hiirenvirna, niitynätkelmä, ahomatar ja kannusruoho. Melko edustavaa niitylajistoa on lisäksi levinnyt tienpientareelta entisen perunapellon ja vanhan peltotien ympäristöön. Edellä mainittujen lajien ohella havaittiin mm. kissankelloa ja nurmikohokkia.

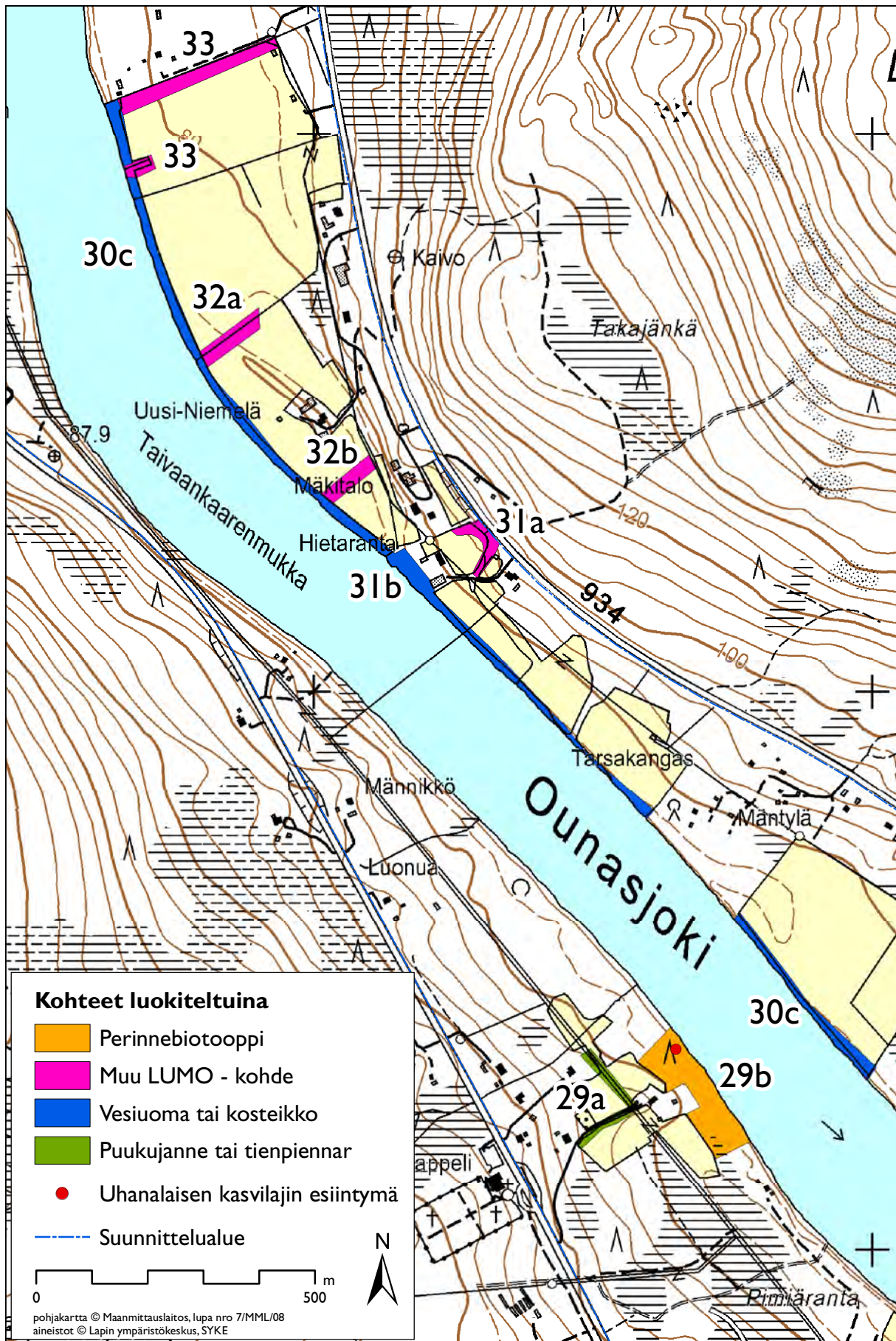
Jokivarressa on hakamainen metsälaidun (29b), jonka eteläosaa ovat lampaat laiduntaneet vuosina 1994-2006. Vielä puoliavoimena säilynyt alue on jo aiemmin inventoitu osana Sinetän paikallisesti

arvokasta perinnemaisemaa (Kalpio & Bergman 1999), joka muilta osiltaan on täysin pensoittunut. Kasvillisuus muodostuu melko avoimesta rantaniitystä ja harvasta koivikosta, joiden lomassa kulkee vanha kärrypolku. Rannassa on kapealti sara-, kastikka- ja nurmirölliin hallitsemia tulvaniittyjä. Tulvametsän aluskasvillisuus on kuivemmissa osissa nurmilauhavaltaisen ja kosteissa painanteissa korpikastikkavaltaisen. Niitylajistoa esiintyy melko monipuolisesti: niityleinikki, *rantatädyke*, mesiangervo, karhunputki, ahomatar, *pulskaneilikka*, metsäkurjenpolvi ja lehtovirmajuuri. Peltoon rajautuvalla lounaislaidalla on lisäksi kapea avoin niitty, jolla on nurmilauhavaltaista kasvillisuutta. Harvakseltaan esiintyvä niitylajisto on monipuolinen: niityleinikkiä, siankärsämöä, hiirenvirnaa, ahosuolaheinää, metsäkurjenpolvea, kultapiiskua, huopaohdaketta, mesimarjaa, *rantatädykettä* ja *kulleroa*. Niityn läheisyydessä, pihaan rajautuvassa rinteessä, kuivalla kasvualustalla kasvaa mm. kieloa, kissankelloa ja *pulskaneilikkaa*.

Pohjoisosistaan metsälaidun on osin pajuttunut, joskin pensaita on viime vuosina raivattu. Alueen pohjakerros on sammaloitunut ja kasvillisuus muodostuu pääosin lehto- ja korpikasvillisuudesta: metsäkorte, lehtovirmajuuri, oravanmarja, mesimarja, kultapiisku, metsäkurjenpolvi ja sudenmarja. Avoimilla alueilla kasvaa runsaammin niitylajistoa kuten *rantatädykettä*, *kulleroa*, mesiangervoa ja huopaohdaketta.

Hoito: Kohteiden hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämisen tukea, metsälaitumen osalta vaihtoehtoisesti perinnebiotoopin hoidon tukea. Tilustien ja vanhan peltotien piennarkasvillisuutta (29a) suositellaan niitettävän vuosittain loppukesästä. Metsälaitumen (29b) eteläosiin suositellaan puuston harvennusta ja lammaslaidunnuksen uudelleen aloittamista. Vaihtoehtoisesti aluetta voi hoitaa säännöllisesti niittämällä. Pohjoisosan pensoittunut metsälaidun suositellaan liitettäväksi lammaslaitumeen vain, mikäli laidunuspaine saadaan riittävän korkeaksi. Ilman laidunnusta raivaus vapauttaa ravinteita ja rehevöittää kosteaa metsälaidunta entisestään.

Tilaa ympäröivät vanhat pellot, joilla kasvaa myös niitylajistoa, voidaan tapauskohtaisesti liittää osaksi hoitoaluetta. Tällöin hoidon tavoitteena on peltojen säilyttäminen avoimina ja niitylajiston lisääminen intensiivisellä niitolla tai laidunnuksella.

Kartta 10. Kohteet 29-33.

30. Ounasjoki pientareineen

Ounasjokeen rajautuvien peltojen reunavyöhykkeet Tapionkylässä. Luonusaaren ympäristöön muodostuu keväisin jääpatoja, jotka padottavat tulvavedet korkealle rantametsiin. Tämä on luonut jokirannoille monipuolisen niittylajiston, joka on säilynyt tulvan ja jäiden vaikutuksesta perinteisen maatalouskulttuurin hiipumisen jälkeenkin. Lisäksi paikalliset asukkaat ja mökkiläiset ovat pitkäjänteisesti hoitaneet rantaniittyjä.

Ounasjoen pientareet muodostuvat pääosin tulvaniityistä (30a), joista edustavimmat sijaitsevat Ala-Tervossa, Oravaisensaarella, Ylitapiossa ja Huhta-Tapiossa. Kasvillisuus on tulvaniityille tyypillisesti vyöhykkeistä alkaen vesirajan korte- ja saraniityistä, jotka vaihettuvat kastikka- ja ruokohelpiniittyjen kautta ylempänä sijaitseviin suurruohoniittyihin. Niittyjen kasvillisuus muodostuu mesiangervosta, rantatädykkeestä, kullerosta, metsäkurjenpolvesta, niittyleinikistä, nurmilauhasta ja keltaängelmästä. Korkeimmilla rantatörmillä esiintyy lisäksi lampaannata-siankärsämöniittyjä. Näillä kasvaa nimikkolajien lisäksi puolukkaa, kanervaa, kioloa, kultapiiskua, ahomataraa, kissankäpä-

lää, kissankelloa, pohjansilmäruohoa, mesimarjaa, hiirenvirnaa ja aho-orvokkia. Huomionarvoisista lajeista esiintyy *nurmitatarta* ja *pulskaneilikkaa* sekä harvakseltaan *tunturikurjenhernettä*, *koiranvehnää* ja *lapinvehnää*. Tulvaniittyjen yläpuoliset peltojen reunavyöhykkeet ovat pääasiassa lehtipuuvaltaisia ja ikärakenteeltaan vaihtelevia. Monin paikoin koivun rinnalla on suosittu haapaa, joka muodostaakin näyttäviä kasvustoja pitkin jokivartta.

Kohteen rajaukseen on otettu mukaan lisäksi jäiden kuluttamia hiekka-, hieta- ja kivikkorantoja (30b), jotka ovat Ounasjokivarren alajuoksulla harvinaisia. Rannat ovat kasvillisuudeltaan aukkoisia ja kasvilajistoltaan erittäin monipuolisia. Kasvillisuutta hallitsee pääasiassa nurmirölli- ja siniheinäniityt. Niittylajeista avoimilla rannoilla esiintyy siankärsämö, pohjansilmäruoho, pietaryrtti, kultapiisku, hiirenvirna, kissankello, aho-orvokki, ahomatara, rantatädyke, pulskaneilikka, rantanätkelmä, rantakukka ja pikkutervakko. Oravaisensaaren koillispuolelta havaittiin uhanalaista *tataarikohokkia*, joka on levinnyt Lappiin Kuolan niemimaalta. Etenkin etelään avautuvat lämpimät hiekkatörmät ovat tärkeitä elinympäristöjä lukuisille hyönteislajeille.

Tapionkylässä Ounasjoen pientareet ovat lajistoltaan erityisen monipuolisia. Päivänkakkara ja sarjakeltano viihtyvät kuivilla niityillä. Kuva Marjut Kokko.

Ounasjoen rantatörmillä esiintyy lisäksi maisemallisesti merkittäviä pellon reunavyöhykkeitä Luonuaaaren tienoilta etelään aina Taivaankaarenmukkaan asti (30c). Lautavaaran ja Luonuaaaran jyhkeys avoimen viljelymaiseman taustalla luo hienon vastakohdan rehevälle jokilaaksolle. Peltojen reunavyöhykkeiden rakenne vaihtelee avoimesta lähes suljettuun näkymään. Puusto muodostuu pääosin eri-ikäisistä koivurivistöistä, joiden lomassa kasvaa haapaa, raitaa, tuomea ja pihlajaa. Pensaskerros on monipuolinen, mutta paikoin maiseman täysin peittävä. Rannan tulvaniittyvyöhykkeistä vesirajan sara- ja kastikkaniityt ovat avoimia, mutta sen yläpuoliset mesiangervo-, *rantatädyke*- ja metsäkurjenpolviniityt ovat usein pensoittuneet. Myös ylempänä kuivissa jokitörmissä kasvaa runsaasti niittylajeja: pikkutervakko, niittymaarianheinä, ukonkeltano, siankärsämö, *pulskaneilikka*, *tunturikurjenherne*, *rantanätkelmä* ja *laaksoarho*.

Hoito: Alueiden hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea, tulvaniityille vaihtoehtoisesti perinnebiotoopin hoitotukea. Hoidon tavoitteena on vaihteleva, joko avoin tai puoliavoin maisema. Jokinäkymä korostuu harventamalla puustoa ja pensaskerrosta jättäen alueelle monilajisia puu- ja pensasryhmiä. Monimuotoisuuden lisäämiseksi suositaan vanhoja raitoja, haapoja ja lahopuita sekä komeita yksittäiskuusia ja mäntyjä. Marjovat puut ja pensaat, kuten tuomi, pihlaja, punaviinimarja ja ruusu ovat linnuille tärkeitä. Hyväkuntoiset katajaryhmät kuuluvat niin ikään hoidettujen jokivarsiniittyjen kasvillisuuteen.

Avoimuutta vaalitaan jatkossa niittämällä säännöllisesti puuryhmien väliin jäävää niittylajistoa. Erityisen tärkeää säännöllinen niitto on rehevöityneissä rantatörmissä, joihin on levinnyt pellon reunalta maitohorsmaa, peltokortetta, nokkosta, vadelmaa tai koiranputkea. Laajempia rantaniittyjä ja reunametsiä hoidettaessa yksinkertaisin hoitomuoto on laidunnus. Vesirajan ollessa pääosalla rannoista kivinen, on eläimille juomavesikin luontaisesti saatavilla. Karttaan merkityille viettävälle ja tulviville peltolohkoille on mahdollista perustaa erityistuella suojavyöhyke.

31. Hietarannan reunavyöhyke ja jokiranta

Lautavaaran länsipuolella pellon reunavyöhyke ja jokiranta. Pellon hakamainen kaareva metsänreuna (31a) on lehtipuuvaltainen. Kookkaiden koivujen ohella esiintyy haapaa, raitaa, kiiltopajua ja mäntyä. Katajan lisäksi pensaskerrokseen kuuluu koivun ja haavan taimia. Reunamilla on valoisia

aukkoja, joilla niittykasvit viihtyvät. Lajistoon kuuluvat mm. metsäkurjenpolvi, puna-apila, siankärsämö, niittyleinikki ja *rantatädyke*.

Hietarannassa jokitörmän kasvilajisto on hyvin edustava (31b). Avoimen rannan lajistoon kuuluvat mm. kissankello, *peurankello*, aho-orvokki, väinönputki, lääte, *rantatädyke*, *pulskaneilikka* ja *nurmitatar*.

Hoito: Kohteet sopivat hoidettavaksi maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettulla tuella. Pellon reunavyöhykkeeltä tulisi poistaa puiden taimia ja kiiltopajua. Niittykasvillisuus tulisi niittää molemmista kohteista loppukesällä. Jyrkässä joen rinteessä kasvava rehevä maitohorsmakasvusto olisi hyvä niittää useampaan kertaan kesässä, jottei se valtaa alaa edustavammalta lajistolta.

32. Ojanotkot pientareineen ja jokiranta

Lautavaaran länsipuolella sijaitsevat ojanotkot pientareineen ja jokiranta. Pohjoisemman ojan pientareet ovat leveät, lähes viisi metriä ojan molemmin puolin (32a). Paikoin pientareet ovat avoimet, paikoin niillä kasvaa runsaasti nuorta hieskoivua, raitaa ja kiiltopajua. Joen puoleisessa päässä aluskasvillisuudessa on edustavaa niittylajistoa, kuten päivänkakkaraa, kissankelloa, *rantatädykettä* ja *rantanätkelmää*. Metsänreunassa lajisto muuttuu yksipuolisemmaksi kasvillisuuden muodostuessa pääosin korpikastikasta, *rantatädykkeestä*, koiranputkesta ja maitohorsmasta.

Etelämpänä on avoin, lämmin ja aurinkoinen (32b) piennar kahden pellon välissä. Myös tällä pientareella esiintyy monipuolista niittylajistoa joen puoleisessa osassa. Metsän puoleisessa päässä niittylajistoa on niukemmin kasvillisuuden koostuessa lähinnä mesiangervosta, ruokohelvestä ja lehtovirmajuuresta. Keskellä piennarta kasvaa monihaarainen pihlaja ja nuorta tuomea. Näiden alla esiintyy kirjopillikettä, huopaohdaketta ja hiirenvirnaa.

Edellä kuvattujen pientareiden välisellä jokitörmällä esiintyy edustavaa ja monipuolista lajistoa, kuten kissankelloa, *pulskaneilikkaa*, puolukkaa ja kultapiiskua sekä keltaängelmää, ahomataraa ja hiirenvirnaa. Rannan puusto koostuu koivuista, haavoista ja pihlajista.

Hoito: Molemmat kukkivat pientareet ovat hyviä perhosten ravintokohteita. Pientareita ja jokitörmää tulisi niittää säännöllisesti loppukesästä. Kohteet sopivat hoidettavaksi maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettulla tuella.

33. Lautavaaranoja ja notkelma

Tapionkylässä Lautavaaranoja pientareineen rajautuu kapeaan hiekkatiehen ja ohrapeltoon. Ojaa reunustaa monipuolinen puu- ja pensaskerros, joka muodostuu hieskoivusta, harmaalepystä, kiiltopajusta, tuomesta ja katajasta sekä kuusen, haavan ja pihlajan taimista. Penkereet ovat kuivat ja aluskasvillisuus käsittää kultapiiskua, puolukkaa ja niittyleinikkiä.

Törmän päällä on kapea niittykasveja kasvava piennar, jolla esiintyy *rantatädykettä*, puna-apilaa, koiranputkea, siankärsämöä ja luhtamataraa sekä peltorikkakasveista jauhosavikkaa ja vesiheinää. Alajuoksulla, lähellä ojan suuta puusto harvenee ja ojan penkereet on kivetty suurilla luonnonkivillä. Ounasjoen ranta on pellon luoteiskulmassa lähes avoin. Joen kuivalla törmällä on edustavaa lajistoa, kuten kissankelloa, kultapiiskua, siankärsämöä ja *pulskaneilikkaa*.

Etelämpänä joen rannassa on leveä varjoinen notkelma, jonka ympärillä kasvaa tiheähkö lehtipuusto. Hieskoivun ohella puu- ja pensaskerros muodostuvat kiiltopajusta, pihlajasta, vadelmasta ja tuomesta. Aluskasvillisuus muodostuu metsäimarteesta, mesiangervosta, karhunputkesta, korpikastikasta, käenkaalista, korpiorvokista ja metsäkortteesta. Notkelman ympärillä törmän päällä

peltoa reunustavat *rantatädyke*, puna-apila, kultapiisku ja karhunputki. Niittyajiston ohella pellon reunassa kasvaa maitohorsmaa ja nokkosta.

Hoitto: Kohteet sopivat hoidettavaksi maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämisen tuella. Hoidoksi riittää kasvillisuuden vuosittainen niitto ojan ja pellon väliseltä pientareelta sekä jokitörmältä. Notkelman ympärillä kasvavaa aluskasvillisuutta, etenkin maitohorsmaa ja nokkosta tulisi niittää säännöllisesti. Puuston harvennus ei ole tarpeellista, sillä notkon kosteus ja varjoisuus ylläpitävät sille ominaista, monimuotoista kasvillisuutta.

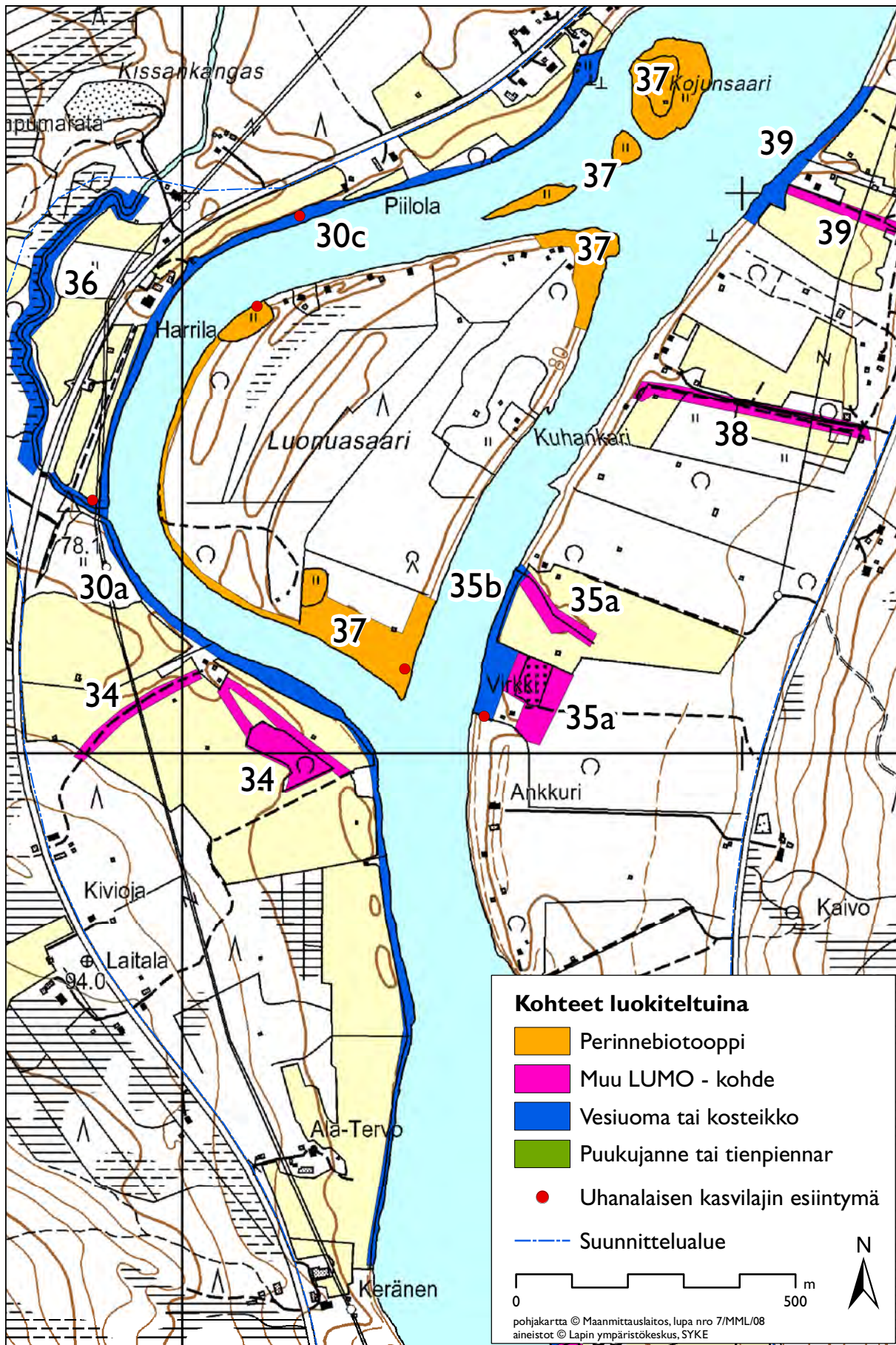
34. Ojanotkot pientareineen ja metsäsaareke

Tapionkylässä Luonusaaren lounaispuolella laajalla peltoaukealla sijaitsevat pellon pientareet ja metsäsaareke. Itäisin pientareista sijaitsee lähellä Ounasjoen rantatörmää. Piennar on puoliavoin, lämmin ja melko suojainen. Pientareen pohjoisosissa mesikasvillisuus on monipuolista, etelämpänä piennar on osin rehevöitynyt.

Pientareen kasvillisuus muodostuu mm. *rantatädykkeestä*, metsäkurjenpolvesta, *kullerosta*, pietaryrtistä, ahomatarasta ja kirjopillikkeestä. Läntisempi joensuuntaisista pientareista on lajistoltaan yksipuolisempi, mutta leveähkö ojanpiennar. Ojan

Ojat pientareineen ja jokivarren varjoiset notkelmat ovat suojapaikkoja eläimistölle (kuva kohteesta 33).
Kuva Sari Savolainen.

Kartta II. Kohteet 34-39.

Ounasjoen koskien ja nivojen rannoilla esiintyy pohjavesivaikutteisia rantaniittyjä, joilla kukkivat siniyökönlehti ja mesimarja. Kuva Sari Savolainen.

varresta on raivattu pensaikkoa ja sen lajisto muodostuu korpikastikasta, rönsyleinikistä, metsäkorteesta ja mesiangervosta. Mökiltä lounaaseen lähtevän leveähkön ojan pientareen lajistoon kuuluu korpikastikan ja suurruohojen lisäksi *nurmitatar* ja *punanata*.

Kosteassa, soistuneessa metsäsaarekkeessa kasvaa tiheä hieskoivuvaltainen puusto. Koivun lisäksi saarekkeessa on paikoin täysikasvuista kuusta. Pensaista alueella kasvaa kiiltopajua, raitaa ja katarjaa. Puuston ja pensaiden lomassa esiintyy pieniä avoimia laikkuja. Aluskasvillisuus muodostuu metsälajien lisäksi huopaohdakkeesta, *rantatädykkeestä* ja mesiangervosta.

Hoitto: Alueet muodostavat yhdessä jokirannan tihkupintaisen rantaniityn kanssa monimuotoisen kokonaisuuden. Hoidoksi sopii rantapensaikon raivaus ja niityn säännöllinen niitto tai laidunnus. Monimuotoinen rantametsä ei kaipaa hoitoa. Ojien pientareiden kasvillisuus monipuolistuu vuosittaisella niitolla, mutta pientareet tuovat nykytilassaankin yhdessä metsäsaarekkeen kanssa monimuotoisuutta laajalle peltoaukealle. Kohteiden hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea.

35. Virkin vanha pelto ja metsälaidun

Tapionkylässä Luonuaaaren itäpuolella, Ounasjoen rannalla vanha pelto, metsälaidun ja ojanotko. Vanhan tilan pihapiirissä sijaitsevalla pellolla (35a) on lopetettu viljely 1980-luvulla, jonka jälkeen aluetta on hoidettu vuosittain niittämällä. Nurmirölliin ja nurmilauhan hallitsemalla niityllä kasvaakin monipuolinen lajisto: aivotirna, päivänkakkara, *pulskaneilikka*, *sykeröpiippo*, *ketosilmäruoho*, puna-ailakki, nurmikohokki ja kannusruoho. Reunoiltaan pelto on paikoin vesakoitunut.

Rannassa sijaitseva vanha metsälaidun (35b) on ollut lammaslaitumena vielä 1970-luvulla. Sen jälkeen kasvillisuutta on pidetty puoliavoimena niittämällä niittyaukkoja muutaman vuoden välein. Rantaan asti ulottuvalla metsälaitumella on runsaasti huomionarvoista lajistoa: *kullero*, *rantatädyke*, *pohjanängelmä*, *kellosinilatva*, *siperiansinivaovatti* ja *pulskaneilikka*. Rehevän ojan suulla esiintyy lisäksi keltakurjenmiekkää, punaviinimarjaa, kotkansiipeä ja *laaksoarhoa*.

Edellisten pohjoispuolella peltojen välissä sijaitseva ojanotko (35a) on syvä ja jyrkkäpenkereinen. Puusto koostuu pääasiassa hieskoivusta, jonka

Luonujoki. Kuva Sari Savolainen.

joukossa on muutamia kuusia. Koivujen lomas-
sa kasvaa myös katajaa, kiiltopajua sekä koivun
ja pihlajan taimia. Aluskasvillisuudessa esiintyy
kultapiiskua, metsätähteä, oravanmarjaa, korpi-
kastikkaa ja mesimarjaa.

Hoito: Kohteet sopivat hoidettavaksi maiseman
ja luonnon monimuotoisuuden kehittämisen tuel-
la, metsälaidun vaihtoehtoisesti perinnebiotoopin
hoitotuella. Alkukunnostuksena tulisi raivata pen-
saita vanhan pellon reunamilta ja metsälaitumelta.
Jatkohoidoksi niin vanhalle pellolle kuin metsälai-
tumellekin sopii laidunnus. Vaihtoehtoisesti voi
niittykasvillisuutta niittää säännöllisesti ja pensaita
raivata tarvittaessa. Myös vanhojen latojen kun-
nostukseen voi hakea tukea. Ojanotko on eläimis-
tölle sellaisenaan arvokas luontokohde, eikä vaadi
nykyisellään hoitoa.

36. Luonujoki pientareineen

Tapionkylässä Ounasjoen länsipuolelle laskeva,
voimakkaasti tulviva Luonujoki. Rajauksen poh-
joisosissa joki virtaa matalassa uomassa, jonka ran-
nat ovat reheviä. Vesi- ja viiltosaraniittyjen lomassa
on kosteikkolajeja, kuten kurjenjalkaa, rentukkaa,
luhtamataraa, suo- ja korpiorvokkia. Saravyöhyk-
keen yläpuolella kasvaa kiiltopajua ja paikoin ka-
tajaa. Puusto muodostuu hieskoivun lisäksi kuu-
sesta. Peltoaukean länsipuolella jokinotko syvenee
ja jokipenkereiden lajisto monipuolistuu: oravan-
marja, mesimarja ja puolukka sekä metsäkurjen-
polvi, kultapiisku, siankärsämö, nurmilauha, rölli-
lit ja timotei. Jokisuulla kasvillisuudessa yleistyy
suuruuhoniityn lajisto, kuten mesiangervo, met-
säkurjenpolvi ja pietaryrtti. Huomionarvoisista
lajeista jokisuun koivikossa kasvaa *pulskaneilikkaa*,
rantatädykettä, *tunturikurjenhernettä* ja *kulleroa* sekä
niukasti *laaksoarhoa*.

Hoito: Hoidoksi riittää pensaikon varovainen
harvennus katajia ja eri-ikäisiä lehtipuita säästäen.
Hoitoon voi hakea luonnon ja maiseman moni-
muotoisuuden edistämiseen tarkoitettua tukea.

37. Perinnebiotoopit, Luonusaari

Tapionkylässä Luonusaaren rannat, Kojunsaari ja matalat tulvaniittysaaret näiden välissä. Osa alueesta on inventoitu jo aiemmin ja todettu paikallisesti arvokkaaksi perinnemaisemaksi (Kalpio & Bergman 1999). Rehevät rantametsät ovat olleet lammaslaitumina aktiivisesti 1960-luvulle asti ja heinä on saarista niitetty vielä 1970-luvulla. Tämän jälkeen laidunnus, niitto ja raivaus ovat olleet satunnaisempaa. Nykyään Luonusaassa ja Kojunsaassa on muutamia mökkejä ja pikku saaria lukuun ottamatta kasvillisuus on paikoin pensoittunut. Törmäpääskyt pesivät saarten eroosiotörmissä.

Kojunsaassa ja pienissä tulvasaarissa kasvaa kastikka- ja ruokohelpivaltaisia niittyjä. Kojunsaaren pohjoisosassa on lisäksi kivikko- ja hiekkarantaa, jonka kasvillisuus on monimuotoista. Kevättulvien ansiosta Luonusaaren rannoilla on säilynyt monipuolista niittykasvillisuutta ja muutama metsälaidunkin on vielä elvytettävissä. Saaren länsirannalla on kastikkaniittyjen yläpuolella pensoittuneita mesiangervon, metsäkurjenpolven, *rantatädykkeen*, *kulleron* ja keltaängelmän muodostamia suurruohotulvaniittyjä. Lisäksi esiintyy pienialaisia nurmirölliniittyjä, joiden lajisto on monipuolista: niittyleinikki, siankärsämä, kultapiisku, *isolaukku*, tuokusumake, kielo, kissankäpälä, kissankello ja hiirenvirna. Huomionarvoisista lajeista Luonusaaren niityiltä havaittiin lisäksi *ketosilmäruohoa*, *pulskaneilikkaa*, *tunturikurjenhernettä*, *koiranvehnää* ja *lapinvehnää*.

Luonusaaren eteläkärjessä on pensoittunut metsälaidun, jossa on tulvan vaikutuksesta edelleen monipuolinen lajisto: metsäkurjenpolvi, *kullero*, huopaohdake, punaviinimarja, sudenmarja, kielo ja *laaksoarho*. Lahopuuta, kääpiä ja sienä on runsaasti. Pienialaisilla niitylaikuilla kasvaa lisäksi kissankelloa, *kellosinilatvaa*, *isolaukku*, ahomataraa, *pulskaneilikkaa* ja katajaa.

Hoito: Kohteet sopivat hoidettavaksi perinnebiotooppina tai luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettulla tuella. Niittyjen ja metsälaidunten pensaikkoja raivataan. Alkukunnostuksen jälkeen koko alueen hoidoksi sopii säännöllinen niitto tai vaihtoehtoisesti laidunnus. Alkuvuosina etenkin koiranputkea, vadelmaa, peltokortetta, maitohorsmaa ja juolavehnää on syytä niittää tehostetusti. Mikäli niittyjä hoidetaan laiduntamalla, voi länsirannan hakamaisia tulvametsiä liittää tapauskohtaisesti osaksi rantalaidunta. Luonusaaren rantaniityille avataan näkymiä harventamalla jokitörmälle kasvanutta puuvyöhykettä.

38. Kuhankarin ojanotko

Tapionkylässä, Luonusaaren itäpuolella peltojen ja vanhojen pensoittuneiden niittyjen välissä sijaitseva oja pientareineen. Pientareilla kasvaa mutkarunkoisia hieskoivuja. Valtalajina on korpikas-tikka, mutta pientareilla kasvaa myös hyönteisille tärkeää lajistoa, kuten kurjenjalkaa, metsäkurjenpolvea, oravanmarjaa ja lillukkaa.

Hoito: Oja pientareineen ei vaadi tällä hetkellä hoitoa. Mikäli aluskasvillisuus rehevöityy voimakkaasti, sitä voidaan niittää vuosittain.

39. Ojanotko pientareineen

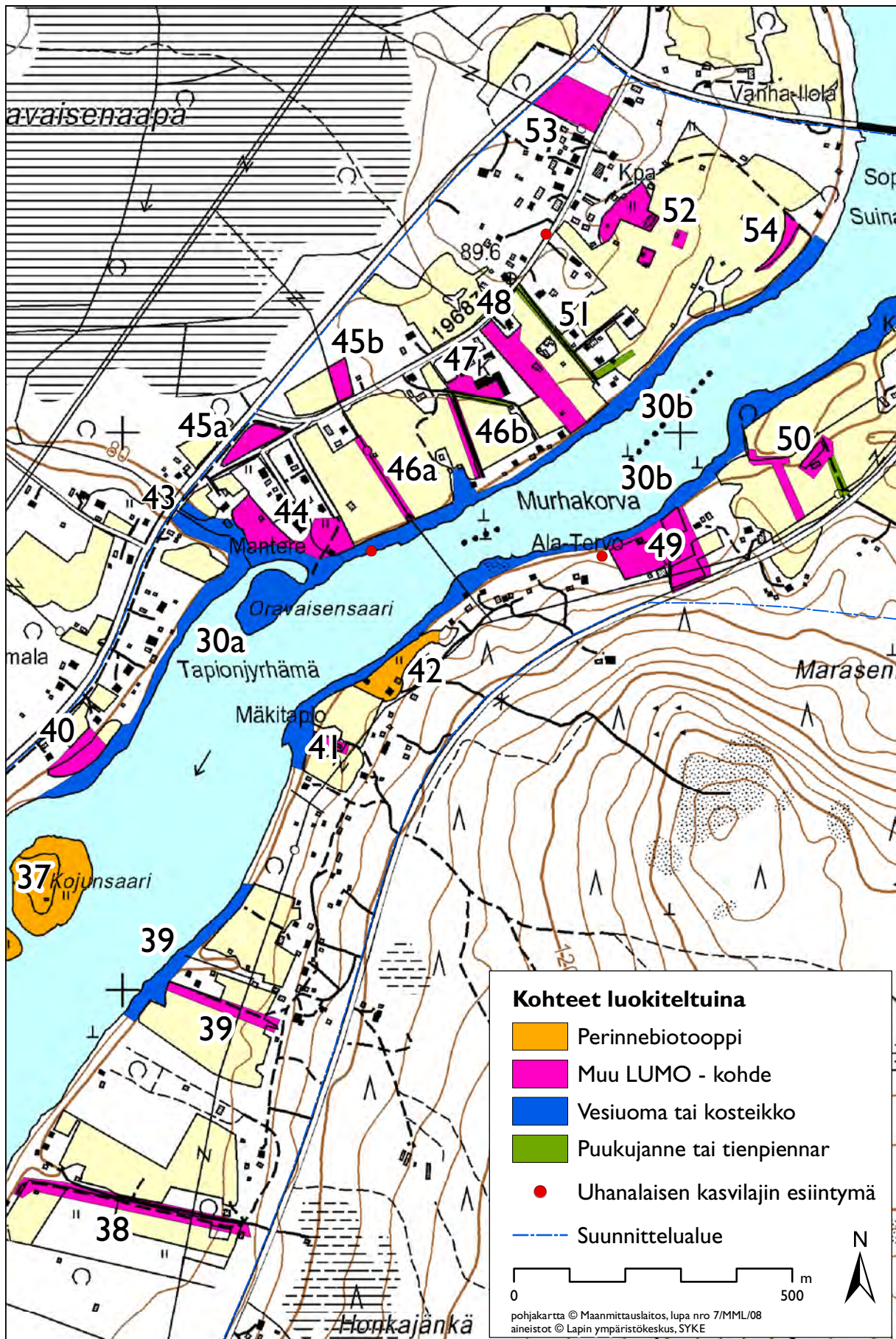
Tapionkylässä, Kojunsaaren itäpuolella ojanotko pientareineen. Pienen pellon reunassa sijaitsevan ojan pientareet ovat leveät ja lähes avoimet. Pientareet ovat tuulensuojaiset ja niillä kasvaa runsaasti mesikasveja: metsäkurjenpolvi, huopaohdake, *rantatädyke*, niittyleinikki, puna-apila, hiirenvirna, niittynätkelmä ja kissankello. Muutamin paikoin pientareilla kasvaa kiiltopajuja, hieskoivun ja haavan taimia sekä vadelmaa.

Hoito: Pensaat ja puuntaimet olisi suositeltavaa poistaa pientareilta. Tämän jälkeen niitto kerran vuodessa loppukesästä riittää pientareiden hoidoksi. Hoitokohteeseen voi ottaa mukaan jokirannan tulvivan rantaniityn ja pellon reunavyöhykkeen (kts. kohde 30c). Alueiden hoitoon voi hakea luonnon ja maiseman monimuotoisuuden kehittämisen tukea.

40. Yli-Tapion vanha pelto

Tapionkylässä Ounasjoen länsirannalla sijaitseva pieni pelto. Rantapellon eteläosa on jätetty viljelyksen ulkopuolelle. Suojaisa pelto viettää länsiosistaan joelle päin ja rinteessä esiintyy tuoreen niityn lajistoa, kuten kissankelloa, *pulskaneilikkaa*, *kulleroa* ja *nurmitatarta*. Pellon itäosa on tasaisempi ja valtalajina on *rantatädyke*. Lisäksi kosteammassa itäosassa kasvaa mesiangervoa, metsäkurjenpolvea, pietaryrttiä ja keltaängelmää. Peltoa reunustaa hieskoivuvaltainen lehtipuusto ja itäreunassa kasvaa rehevä maitohorsmakasvusto.

Hoito: Kohde sopii hoidettavaksi maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämisen tuella. Tällöin hoidon tavoitteena on säilyttää niityn avoimuus ja monipuolinen niitylajisto. Hieskoivuja suositellaan harvennettavan varovasti pellon reunamilta.

Kartta 12. Kohteet 38-54.

41. Mäkitapion pellon piennar

Tapionkylässä Ounasjoen itärannalla leveähkö pellon piennar. Aurinkoisella ja lämpimällä pientareella kasvaa runsaasti perhosille tärkeitä mesikasveja: mesiangervo, hiirenvirna, *rantatädyke*, keltaängelmä, niittyleinikki, huopaohdake ja puna-apila. Lisäksi pientareella esiintyy paikoin runsaasti typensuosijalajeja, kuten maitohorsmaa, nokkosta ja koiranputkea.

Hoito: Kohde sopii hoidettavaksi maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettulla tuella. Hoidoksi riittää pientareiden säännöllinen niitto, typensuosijoiden osalta aluksi kahdesti kesässä. Hoitokohteeseen suositellaan liitettäväksi rehevöitynyt rantaniitty, jonka pensaikkoa tulisi harventaa. Rannan kasvillisuus niitetään vähintään kerran vuodessa. Peruskunnostuksen jälkeen ranta sopii lammaslaitumeksi.

42. Perinnebiotooppi, rantaniitty

Tapionkylässä Ounasjoen itärannan vanha niitty. Pienen peltoaukean pohjoislaidalla sijaitseva lähes avoin niitty rajautuu jokitörmän lehtipuustoon. Niityn valtalajeja ovat *rantatädyke* ja nurmilauha. Lisäksi niityllä kasvaa koiranputkea, röllejä, siankärsämöä, niittysuolaheinää, punanataa, nurmikohokkia ja mesiangervoa. Maaperä on paikoin mättäinen ja kariketta on kertynyt runsaasti. Niityn pohjoispää on rehevä ja kasvaa pääasiassa vadelmaa ja ruokohelpeä.

Hoito: Niityn reunamilla kasvavaa koivua ja kiiltopajua tulisi raivata. Jatkohoidoksi riittää niityn säännöllinen niitto. Alkuvuosina suositellaan kahta niittokertaa kesässä ravinnetason laske- miseksi. Niityn kulotus ja nurmilauhamättäiden kaulaaminen nopeuttavat niitylajiston runsastumista. Alkukunnostuksen jälkeen alue sopii myös laitumeksi. Hoitoon voi hakea perinnebiotoopin hoidon tukea tai maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea.

43. Puronotko pientareineen

Oravaisensaaren länsipuolelle laskeva Oravaisenoja virtaa kohtalaisen syvässä, varjoisassa notkossa. Notkon puusto on koivuvaltaista ja melko tiheää. Hieskoivun ohella puu- ja pensaskerrokseen kuuluvat kuusi, pihlaja, kiiltopaju ja kataja. Monimuotoisuutta lisäävät muutamat lahoppuut kääpineen. Kostean purovarren aluskasvillisuus koostuu korpikastikasta, mesiangervosta, huopaohdakkeesta, keltaängelmästä, lillukasta, mesimarjasta

ja korpiorvokista. Puronotkon kuivalla törmällä kasvaa varpuja ja pienruohoja, kuten puolukkaa, kanervaa, kultapiiskua, aho-orvokkia ja siankärsämöä.

Hoito: Puronotko on sellaisenaan arvokas luontokohde, eikä vaadi nykyisellään hoitoa.

44. Tuoreet niityt, tulvaniitty ja sekakasvusto

Tuore heinäniitty sijaitsee Oravaisensaaren pohjoispuolella, etelään viettävässä rinteessä ja osittain mäen päällä. Niitty ulottuu lähelle rantaa, missä se rajautuu suurruohotulvaniittyyn. Pohjoispuolelta niitty rajautuu pihapiiriin ja itäosasta rantaan johtavaan hiekkatiehen sekä paikoin koivuja kasvavaan tien pientareeseen. Niitty on avoin lukuun ottamatta pientä puu- ja pensasryhmää, jossa kasvaa muutama nuori koivu, kataja ja tuomen taimi. Niitykasveista alueella esiintyy mm. kissankelloa, *pulskaneilikkaa* ja ahosuolaheinää. Kosteammassa painanteissa kasvaa kuitenkin paikoin runsaasti typensuosijoita.

Rannassa sijaitsee heinäniittyyn ja pihapiiriin rajautuva suurruohotulvaniitty, joka on lähes avoin. Länsiosassa, rannan tuntumassa kasvaa hieman nuorta harmaaleppää ja hieskoivua sekä tuomen taimia. Ylempänä törmällä kasvaa rivistö kookkaampia koivuja. Pensaskerrokseen kuuluu metsäruusu ja kataja. Niityn korkea kasvillisuus koostuu mm. nurmilauhasta, korpikastikasta, ruokohelvestä, *rantatädykkeestä*, mesiangervosta ja huopaohdakkeesta. Seassa on myös juolavehniä ja maitohorsmaa.

Oravaisenojan pohjoispuolella, törmän päällä sijaitsee pieni tuore heinäniitty. Niityn länsipäädyssä on vanha harmaa hirsilato. Tuoreen heinäniityn heinä- ja ruoholajien lisäksi niityllä esiintyy suurruohoja, kuten metsäkurjenpolvea, karhunputkea ja peltokortetta. Myös mesiangervoa esiintyy hieman. Ala on avoin, mutta joitakin matalia, nuoria kiiltopajupensaita kasvaa siellä täällä.

Avoin sekakasvusto rajoittuu omakotitalojen piha-alueisiin. Alalla on paikoin näkyvissä paljasta maata ja kasvillisuus on monipuolinen ja runsas. Sitä reunustaa nuoret koivut ja korkeat kiiltopajupensaat. Lajistoon kuuluu ruohoja ja heiniä sekä pelto- ja rikkakasveja, kuten hiirenvirnaa, kannusruohoa, pietaryrttiä, timoteitä, peltosauniota, jauhosavikkaa ja peltotaskuruohoa.

Hoito: Tuoreita niittyjä tulisi niittää vuosittain. Hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea. Sekakasvusto ei vaadi nykyisellään hoitoa.

Kohteen 44 tuore niitty vaihettuu rannassa suurruohotulvaniityksi. Taustalla Oravaisensaari. Kuva Sari Savolainen.

45. Vanhat pellot

Vanhat pellot Tapionkylän kylätien liittymässä ja sähkölinjan itäpuolella. Lähes avoin vanha pelto Tapionkylän kylätien risteyksessä on maisemallisesti tärkeällä paikalla (45a). Pellon reunamilla kasvaa koivua ja kiiltopajua sekä haavan taimia. Muuten pellon kasvillisuus on tuoreen heinäniityn lajistoa.

Kylvönurmella olevan pellon pohjoisosa on jätetty viljelyn ulkopuolelle (45b). Pellolle on leviämässä metsän reunasta hieskoivun taimia. Aluskasvillisuus muodostuu nurmilauhasta, timoteistä, ruokohelvestä, niitty- ja rönsyleinikistä, hiirenvirnasta ja niittynätkelmästä.

Hoito: Kohteiden hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea. Tällöin tavoitteena on avoimen niittykasvillisuuden säilyttäminen joko aluetta säännöllisesti niittämällä tai laiduntamalla. Tarvittaessa raivataan pensaita ja puiden taimia.

46. Pellon pientareet

Tapionkylän kyläkeskuksessa kaksi lähes avointa piennarta peltoaukealla. Pientareet ovat aurinkoiset, mutta osin tuuliset. Sähkölinjan alla sijaitseva leveä piennar (46a) on rehevä. Valtalajeina ovat mesiangervo, maitohorsma, koiranputki, *rantatädyke*, *kullero* ja huopaohdake. Pohjoisemmalla pientareista (46b) esiintyy metsäkurjenpolvea, niittyleinikkiä, *kulleroa*, peltokortetta, pikkulaukkua ja *nurmitatarta*.

Hoito: Mesikasvivaltaiset pientareet ovat hyönteisille arvokkaita ravintokohteita. Hoidoksi riittää pensaiden ja puiden taimien raivaus ja tämän jälkeen piennarkasvillisuuden vuosittainen niitto. Kohteiden hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea.

47. Puukujanne ja sekakasvusto

Tapionkylän kyläkoulun viereinen puukujanne ja sekakasvusto. Kyläkoulun eteläpuolella olevan peltotien varrella on toisilaitainen koivukujanne, jonka kasvillisuus on monipuolista. Koivujen juurella kasvaa kiiltopajua, hernepensasta ja pihlajan, harmaalepän sekä tuomen taimia. Piennarkasvillisuudessa esiintyy runsaasti hyönteisille tärkeitä mesikasveja, kuten metsäkurjenpolvea, niittyleinikkiä, puna-apilaa ja siankärsämöä.

Puukujanteen ja koulun väliin jää lähes avoin sekakasvusto, jossa kasvaa mm. pietaryrtti, timotei, maitohorsma, koiranputki, huopaohdake ja hiirenvirna. Länsipäässä kasvaa harvakseltaan kookkaita koivuja, mäntyjä ja haapoja. Etelään avautuva kasvupaikka on suojaisa ja maanpinta paikoin aukkoinen, minkä ansiosta monet hyönteislajit selviävät alueella kylminä ja sateisinakin kesinä.

Hoito: Aluskasvillisuus olisi suositeltavaa niittää vähintään kerran kesässä, korkeakasvuisia laikuja mielellään kahdestikin. Kohteen hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea.

48. Vanha pelto

Tapionkylän koulun itäpuolinen vanha pelto. Avoimen pellon pohjoispää on lähes tasainen, mutta eteläpää viettää loivasti kohti jokitörmää. Alue on pääosin melko rehevä ja kasvillisuus käsittää monipuolista niittylajistoa: timotei, röllit, punanata siankärsämö, *kullero*, niittyleinikki, poimulehti, *nurmitatar*, metsäkurjenpolvi ja päivänkakkara. Voikukan ja valkoapilan runsaus kertoo alueen aiemmasta viljelykäytöstä. Ympäröivää aluetta kuivemman länsireunan kasvillisuus muodostuu lähinnä metsälauhasta ja kultapiiskusta. Lisäksi länsireunalla kasvaa monipuolisesti puu- ja pensaslajeja. Pellon keskiosassa on pieni mansikkamaa ja perunapenkki.

Hoito: Kyläkeskuksessa sijaitseva kohde soveltuu erinomaisesti lammaslaitumeksi. Laidunnuksen vaihtoehtona on vuosittainen niitto. Kohteen hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea. Tavoitteena on alueen säilyttäminen avoimena ja runsaslajisena. Säännöllisen pitkäjänteisen hoidon avulla kasvilajistoa olisi mahdollista lisätä ja monipuolistaa.

49. Ala-Tervon pihapiiri ja pellot

Tapionkylässä sijaitsevan vanhan peräpohjalaistalon pihapiiri, tulvaniitty ja pellot sijaitsevat maisemallisesti merkittävällä paikalla. Pihatannerta ja joen rantatörmää lukuun ottamatta avoimia alueita on viljelty pääasiassa ohrapeltoina 1960-luvun puoliväliin asti. 1980-luvulla pellot ovat olleet nurmiviljelyssä, jonka jälkeen peltoja on niitetty porojen rehuksi.

Pihatantereella, päärakennuksen edustalla esiintyy tuoreen heinäniityn lajistoa, kuten nurmiröllä, niittynurmikkaa, nurmilauhaa, siankärsämöä, kissankelloa, syysmaitiaista, *nurmitatarta* ja piharatamaa. Päärakennuksen ja Ounasjoen välissä on joelle viettävä suuruohotulvaniitty. Runsaana esiintyviä kasvilajeja ovat *rantatädyke*, *kullero*, metsäkurjenpolvi, mesiangervo, niittyleinikki ja kultapiisku. Niityllä esiintyy lisäksi pienruohoja, kuten pikkulaukkua, *ketoneilikkaa*, harakankelloa ja *nurmitatarta*. Joen törmällä on pieni puu- ja pensasryhmä, jossa kasvaa raita, mänty ja kataja sekä pihlaja ja tuomi. Törmän alla rannassa esiintyy harvakseltaan kiiltopajua.

Hoito: Entisten peltojen kasvillisuuden niittäminen porojen rehuksi on jatkossakin suositeltavaa. Vuosittainen niitto takaa peltojen säilymisen avoimena ja monilajisina. Myös tulvaniityn ja pihatantereen niittäminen olisi suositeltavaa, jotta harvinaisen monipuolinen kasvilajisto säilyisi alueella. Kohteiden hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea. Myös rakennusten kunnostukseen voi hakea tukea.

50. Pientareet ja metsäsaareke

Tapionkylän itäpuolella kulkevalle päätielle näkyvät peltotien ja peltojen pientareet sekä pieni metsäsaareke. Pientareet ovat lähes avoimia ja kasvillisuudessa on runsaasti hyönteisille tärkeitä mesikasveja, kuten metsäkurjenpolvea, koiranputkea, mesiangervoa, niittynätkelmää, hiirenvirnaa, *kulleroa*, niittyleinikkiä ja ahomataraa. Lisäksi pientareilla kasvaa paikoin metsäruusua, vadelmaa ja typensuosijoita, kuten maitohorsmaa ja voikukkaa.

Pienen metsäsaarekkeen puusto koostuu lehti-puista, pääosin hieskoivusta ja haavasta. Niiden joukossa kasvaa tuomen ja pihlajan taimia sekä kiiltopajua. Metsäsaareke on melko varjoinen ja aluskasvillisuus harvaa. Lajistoon kuuluu suuruohoja, kuten metsäkurjenpolvea, huopaohdaketta, karhunputkea, maitohorsmaa ja koiranputkea.

Hoito: Kohteet sijaitsevat maisemallisesti tärkeällä paikalla ja niiden hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea. Hoidoksi riittää piennarkasvillisuuden vuosittainen niitto. Metsäsaarekkeen puus- toa ja pensaikkaa harvennetaan säästämällä pihlajan ja tuomen taimet. Korkeaa aluskasvillisuutta suosittellaan niitettävän muutamien vuosien välein.

51. Pelto- ja tilustiet pientareineen

Peltoon ja pihoihin rajautuvat tienpientareet Tapionkylän kyläkeskuksessa. Leveähköt pientareet ovat aurinkoiset ja lämpimät etelään avautuvan pellon ansiosta. Pientareilla kasvaa muutamina ryhmänä koivua, tuomea, pihlajaa ja kiiltopajua. Kasvillisuutta hallitsee hyönteisille tärkeä mesikasvillisuus, kuten metsäkurjenpolvi, koiranputki, niittynätkelmä, hiirenvirna, kirjopillike ja maitohorsma.

Hoito: Pientareet sopivat hoidettaviksi maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettulla tuella. Hoidoksi riittää pajujen harvennus ja pientareiden niitto vuosittain. Ty-

pensuosijoita, kuten maitohorsmaa, nokkosta ja koiranputkea suositellaan niitettävän alkuvuosina tiheämmin, jotta muulle niittylajistolle vapautuisi kasvutilaa.

52. Tuore niitty ja latojen ympäristöt

Tapionkylässä laajan peltoaukean länsireunassa sijaitseva pieni niitty ja latojen ympäristöt. Avoimella tuoreella niityllä kasvaa komea maisemamänty keskänavetan nurkalla, muutamia kiiltopajuja, koivun taimia ja yksittäisiä katajia. Niittylajeja on runsaasti: metsäkurjenpolvi, niittyleinikki, *kullero*, *rantatädyke*, *nurmilauha*, *siankärsämö* ja *niittynätkelmä* sekä paikoin aho-orvokki, pikkulaukku, *nurmitatar* ja *nurmitädyke*.

Niityn tuntumassa, timoteipellon ympäröiminä, sijaitsee viisi kunnostettua latoa ympäristöineen. Eteläisimpien kahden ladon ympärillä kasvaa sekä metsä- että niittylajistoa, muutamia suurehkoja mäntyjä, koivua, haapaa ja hieman pajuja. Toinen ladoista sijaitsee pienen kumpareen päällä. Kumpareen edustalla kasvaa leveähkö kaistale niittylajistoa. Katajan, metsäruusun ja mustaviinimarjan

Ala-Tervon suurruohoniityllä kukkivat rantatädyke, niittyleinikki ja koiranputki. Kuva Sari Savolainen.

Maatalouden perinteisten rakennusten kunnostukseen voi hakea maatalouden erityistukea. Kohteen 52 rakennusten ympäristössä on hyönteisille suojaisia elinympäristöjä. Kuva Sari Savolainen.

ohella kasvistoon kuuluvat metsäkurjenpolvi, huopaohdake, hiirenvirna, kultapiisku, nurmikohokki, mustikka, puolukka, kevätpiippo ja *nurmitatar*.

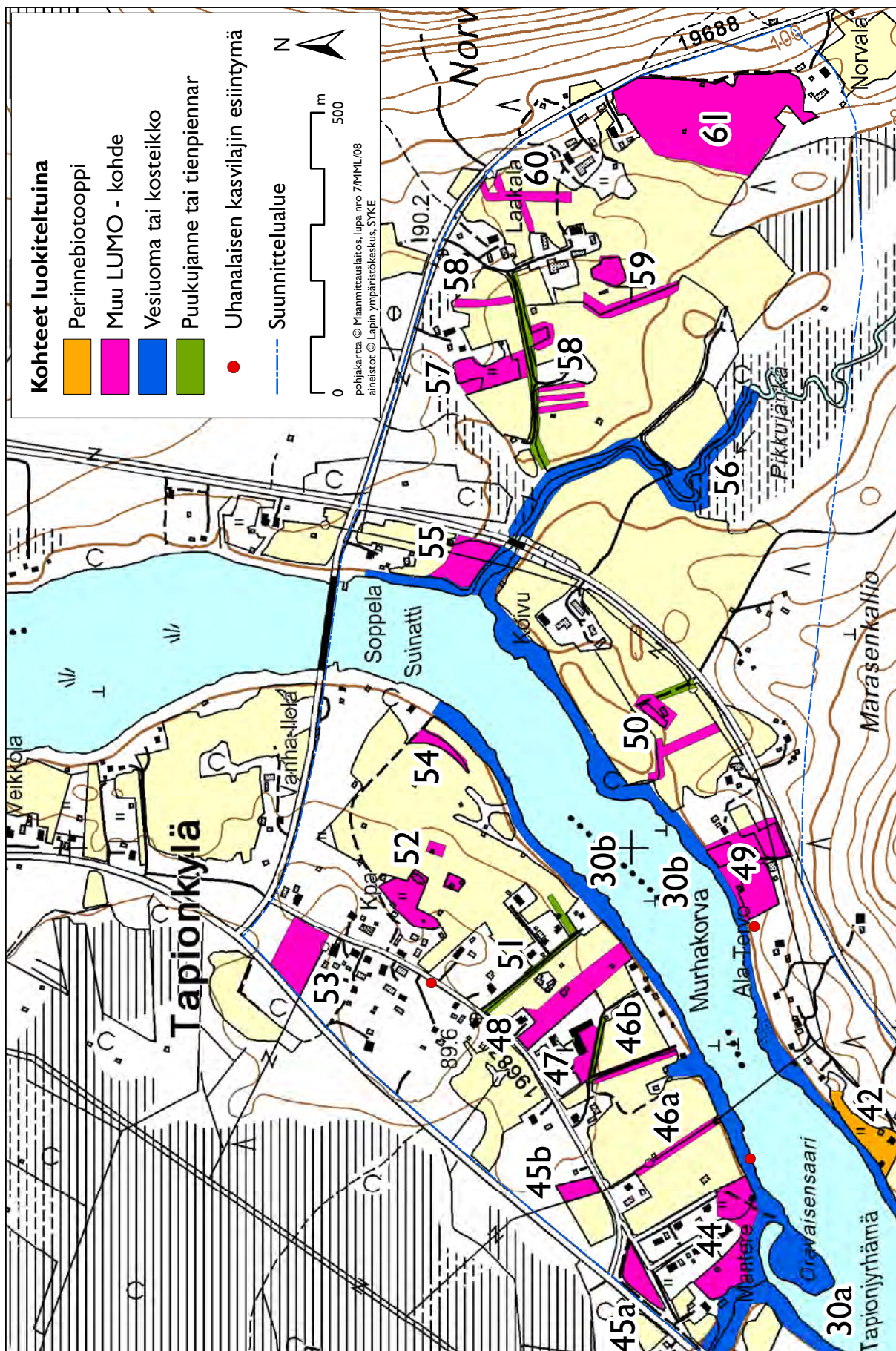
Kahden lännempänä sijaitsevan pärekattoisen ladon ympäristö ei ole yhtä edustavaa. Paikalla on kasvillisuutta melko harvassa ja rehevämät kasvillisuuslaikut sijaitsevat hajallaan. Alalla kasvaa muutama täysikasvuinen koivu, pihlajan taimia ja katajia. Aluskasvillisuuteen kuuluu metsäkurjenpolvi, juolukka, puolukka, mesimarja ja kissankello. Itäisimmän yksittäisen ladon seinustalla kasvaa muutama pihlajantaimi, kiiltopajua ja punaviinimarjapensas sekä vadelmaa, metsäruusua ja kataja. Kasvillisuus on rehevää: ruohoista esiintyvät metsäkurjenpolvi, *rantatädyke*, niittyleinikki, *kullero*, koiranputki ja hiirenvirna.

Hoito: Niityltä tulisi raivata pajupensaat ja puiden taimet säästään alalla vain katajat. Kasvillisuus tulisi niittää vuosittain. Pohjoisreunalla, kesänave-tan ympärillä kasvavat korkeat maitohorsma- ja koiranputkikasvustot suositellaan niitettäväksi kahdesti kesässä. Latoja ympäröivä niittykasvillisuus olisi hyvä niittää loppukesästä. Kohteiden hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea. Myös rakennusten kunnostukseen voi hakea tukea.

53. Vanha pelto

Tapionkylän kylätien ja valtatie välissä sijaitseva vanha pelto. Alueen viljely on lopetettu 1990-luvun alkupuolella. Kyläkuvan kannalta melko keskeisellä paikalla sijaitsevalla pellolla kasvaa nykyisin niittylajistoa. Kasvillisuus on rehevää ja alueella esiintyvät lajit ovat pääasiassa suurruohoja. Vaikka kasvilajisto ei ole erityisen edustavaa, esiintyy niityllä runsaasti kukkivaa mesikasvillisuutta, kuten koiranputkea, metsäkurjenpolvea, maitohorsmaa, hiirenvirnaa ja niittynätkelmää. Niukemmin alueella kasvaa *kulleroa*, *rantatädykettä*, poimulehteä ja siankärsämöä. Kylätien ja pellon rajalla kasvaa kapeana, mutta tiiviinä rivistönä koivua ja kiiltopajua, jotka sulkevat näkymän pellolle. Lisäksi vanhoissa matalissa ojissa kasvaa paikoin runsaasti puita ja pensaita.

Hoito: Kohde sopii hoidettavaksi maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tuella. Säännöllisen hoidon tavoitteena on avoimen niittykasvillisuuden säilyttäminen. Puustoa ja pensaita raivataan mielellään vähitellen jättäen niitylle vain katajat. Peruskunnostuksen jälkeen alue sopii laitumeksi tai sitä voidaan hoitaa säännöllisesti niittämällä.

Kartta 13. Kohteet 44-61.

54. Metsäsaareke

Tapionkylän laajalla peltoaukealla sijaitseva pieni metsäsaareke. Peltojen keskellä on lehtipuuvaltainen, muuta ympäristöä korkeammalle kohoava juotti, jonka kasvillisuus on monimuotoista. Hieskoivun lisäksi alalla kasvaa kiiltopajua, harmaaleppää, pihlajaa, tuomea ja katajaa. Puusto on paikoin tiheää, mutta reunoilla esiintyy avoimia, valoisa aukkopaiikkoja, joilla niittylajisto on erityisen runsas. Kasvilajistoon kuuluvat *rantatädyke*, *kullero*, niittyleinikki, metsäkurjenpolvi, keltaängelmä, siankärsämö, mesimarja, kissankello ja *tunturikurjenherne*.

Hoito: Hoidon tavoitteena on kasvistoltaan monipuolisten avointen niittylaikkujen säilyttäminen niittämällä. Puustoa ja pensastoa raivataan harkiten. Raivauksen yhteydessä poistetaan kiiltopajuja ja jätetään kasvamaan eri-ikäisiä tuomia, pihlajia ja harmaaleppiä. Kohteen hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea.

55. Vanha rantapello

Tapionkylässä Norvajoen suulla sijaitseva vanha pelto. Meltaukseen johtavan maantien varrella, Norvajoen törmällä, sijaitseva pelto on maisemallisesti tärkeällä paikalla. Pellon eteläosa on lähes avoin, vain Norvajoen rantatörmällä kasvaa paikoin nuorta hieskoivua, pajua ja katajaa. Pellon pohjoisosaan on sen sijaan levinnyt runsaasti koivua ja kiiltopajua. Aluskasvillisuus on monipuolinen ja muistuttaa tulvaniityn kasvilajistoa. Valtalajina on *rantatädyke*, jonka lisäksi niityllä esiintyy kultapiiskua, niitty- ja rönsyleinikkiä, metsäkurjenpolvea, *pulskaneilikkaa*, *kulleroa*, *rantanätkelmää* ja *nurmitatarta*. Rannassa kasvaa korpikastikkaa ja järvikortetta.

Hoito: Alueen säilyttäminen avoimena olisi suositeltavaa sekä maisemallisista että lajistollisista syistä. Kohdetta hoitamalla vanhasta pellostä olisi mahdollista kehittää kauniisti kukkiva, avoin ja näyttävä alue. Puustoa ja pensaikkoa tulisi raivata pienissä erissä ja jättää paikalle kasvamaan vain katajat ja muutama pieni puuryhmä. Alue tulisi niittää vuosittain kertaalleen loppukesästä. Näin se säilyisi avoimena ja kasvilajistoltaan monipuolisena. Kohde sopii hoidettavaksi maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettulla tuella.

56. Norvajoki pientareineen

Tapionkylässä Ounasjoen itärannalle laskeva Norvajoki pientareineen. Joen pientareet ovat peltojen kohdalta lähes avoimia, muutoin piennar rajoittuu tulvapensaikkoihin ja -metsiin. Jokirannan kasvillisuus on vyöhykkeistä. Alimpana kasvavien viiltosara- ja korpikastikkaniittyjen yläpuolella on näyttävästi kukkivia suurruohotulvaniittyjä. Rantametsien kasvillisuus on pääosin monipuolista. Puusto muodostuu koivusta, halavasta, raidasta, kiiltopajusta ja harmaalepystä. Aluskasvillisuus on rehevää ja lajisto tulvametsälle tyypillistä: korpikastikkaa, mesiangervoa, lehtovirmajuurta, *rantatädykettä*, *kulleroa*, hiirenvirnaa ja ojakärsämöä.

Hoito: Norvajoen etelärantaa Meltaukseen johtavan tien itäpuolella laidunnaa nautakarja vesirajaan asti. Alueen laidunnusta suositellaan jatkettavan. Jokivarren pientareet voidaan liittää osaksi laajempaa laidunta tai niitä voidaan hoitaa niittämällä alueita muutaman vuoden välein. Puustoisia ja pensaikkoisia alueita tulisi raivata harkitusti, paikoin reilustikin maiseman avaamiseksi maantieltä näyttävälle peltoaukealle. Halavat, raidat ja harmaalepät säästetään raivausten yhteydessä. Kohteen hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea.

57. Vanha pelto

Vanha pelto Tapionkylän itäpuolella. Etelään avautuvan suojaisen pellon kasvillisuus on avointa ja niittymäistä. Tuoreille heinäniityille tyypillistä lajistoa on runsaasti: nurmilauha, punanata, niittynurmikka, timotei, niitty- ja rönsyleinikki, siankärsämö, puna-apila, kultapiisku ja kevätpiippo.

Rajaukseen on otettu lisäksi mukaan edellistä kosteampi alue, joka rajautuu peltoon ja peltotiehen. Alueen lajistoon kuuluu nurmilauhan ja niittyleinikin lisäksi huopaohdake, metsäkurjenpolvi, siankärsämö, niittysuolaheinä, *rantatädyke*, *kullero* ja mesiangervo.

Hoito: Pellon ja kosteamman alueen hoidoksi riittää kasvillisuuden säännöllinen niitto loppukesästä. Typensuosijalajien, kuten maitohorsman ja voikukan vähentämiseksi kasvillisuus olisi suositeltavaa niittää aluksi kahdesti kesässä. Kohteen hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea.

Norvajoki. Kuva Sari Savolainen.

58. Pientareet ja metsäsaareke

Tapionkylän itäosassa sijaitsevat peltotien pientareet, ojanpientareet ja pieni metsäsaareke. Pohjois-etelä-suuntaiset ojanpientareet ovat suurimmaksi osaksi avoimet, lämpimät ja aurinkoiset. Pientareilla kasvaa runsaasti hyönteisille tärkeitä mesikasveja: metsäkurjenpolvi, *kullero*, niittyleinikki, siankärsämö, ojakärsämö, mesiangervo ja puna-apila. Ojien pientareilla esiintyy lisäksi paikoin typensuosijalajistoa, kuten maitohorsmaa, koiranputkea ja voikukkaa. Peltotien pientareilla kasvaa niitylajiston lisäksi kiiltopajuja ja nuoria koivuja.

Pienen metsäsaarekkeen sekapuustoon kuuluu muutama suurehko mänty, hieskoivua, haapaa ja kuusta. Pensaskerroksessa kasvaa katajaa, pihlajaa ja kuusen taimia sekä vadeltaa ja kiiltopajua. Aluskasvillisuus muodostuu puolukasta, kultapiiskusta, metsätähdestä, puna-ailakista ja metsäkurjenpolvesta.

Hoito: Pajuja tulisi raivata ojien ja tien pientareilta. Tämän jälkeen pientareet tulisi niittää säännöllisesti loppukesästä. Korkeakasvuiset maitohorsma- ja koiranputkikasvustot suositellaan niitettäväksi kahdesti kesässä. Metsäsaarekkeesta raivataan pajuja ja kuusen taimia, jotka varjostavat aluskasvillisuutta ja valtaavat tilaa lehtipuustolta.

Pihlajaa ja haapaa jätetään kasvamaan. Kohteiden hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea.

59. Sekakasvusto ja ojanotko

Tapionkylän itäosassa, peltoaukealla sijaitseva avoin sekakasvusto ja ojanotko pientareineen. Sekakasvusto on osin länteen viettävä avoin ja lämmin alue, jolla esiintyy mosaiikkimaisesti heinien ja ruohojen muodostamia kasvillisuuslaikkuja ja paljasta maata. Länteen viettävä hiekkapenkki on suurelta osin kasvipeitteetön ja paikoin kivinen. Kasvilajistoon kuuluvat nurmilauha, nurmirölli, siankärsämö, hiirenvirna, hevонhierakka, puna-apila, ahosuolaheinä ja syysmaitiainen. Lisäksi alueella kasvaa muutamia kiiltopajuja.

Sekakasvuston länsipuolella sijaitsevan ojan pientareet ovat leveät ja avoimet. Aurinkoisilla ja lämpimillä pientareilla kasvaa koiranputkea, niittyleinikkiä, *kulleroa*, metsäkurjenpolvea, puna-ailakia, siankärsämöä, maitohorsmaa ja voikukkaa.

Hoito: Avoin sekakasvusto on lämpimän pienilmastonsa ansiosta arvokas elinympäristö sellaisenaan monille hyönteislajeille, eikä vaadi nykyisellään hoitoa. Ojan pientareita suositellaan niitettävän säännöllisesti, alkuvuosina kaksi ker-

taa kesässä ravinnetason laskemiseksi. Kohteiden hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea.

60. Ojanotkot pientareineen

Tapionkylän itäosassa pellon ojanotkot pientareineen. Kylvönurmea halkovat ojan pientareet ovat avoimet, lämpimät ja lähes tuulettomat. Pientareilla kasvaa runsaasti mesikasveja, kuten metsäkurjenpolvea, niittyleinikkiä, puna-apilaa, kirjopillikettä ja maitohorsmaa.

Hoito: Maitohorsman ja voikukan sekä muutamien kiiltopajupensaiden leviämisen estämiseksi pientareita suositellaan niitettäväksi muutaman kerran kesässä. Kohteen hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea.

61. Puuryhmä ja vanhat pellot

Tapionkylässä peltoaukean itäreunaan rajautuva puuryhmä ja vanha pelto. Lähellä kylätietä on vanhojen peltojen ympäröimä puuryhmä, jossa kasvaa kaksi komeaa ja iäkästä mäntyä, nuorehko kuusi ja muutamia nuorempia mäntyjä. Puiden juurella on suurehkoja kiviä. Kuivalla kasvualustalla kasvilli-

suus on melko niukkaa; kivien ympärillä kasvaa pääasiassa puolukkaa, kultapiiskua ja siankärsämöä.

Puuryhmän pohjoispuolella sijaitsee pieni vanha pelto, jolla kasvaa nykyisin tuoreen niityn lajistoa. Kasvillisuus niitetään vuosittain porojen rehuksi. Ennen viljelyyn ottoa alue on ollut laitumena.

Puuryhmän eteläpuolella sijaitseva viljelyksen ulkopuolelle jäänyt peltoalue on lämmin ja suojaisa. Alueella esiintyy mm. siankärsämöä, röllejä, nurmilauhaa, valkoapilaa sekä niitty- ja rönsyleinikkiä. Peltoaukean matalimmassa osassa, loivasti lounaaseen viettävässä rinteessä on veden vaivaama peltoala, joka on vielä lähes avoin. Aluskasvillisuus on vähälajista, lähinnä mättäistä nurmilauha-, korpikastikka- ja mesiangervokasvustoa. Alalla kasvaa harvakseltaan matalaa kiiltopajupensaikkaa.

Hoito: Puuryhmä ei vaadi hoitoa. Laaja peltoalue soveltuu laitumeksi tai sitä voidaan hoitaa niittämällä, jotta se säilyisi avoimena. Kohteen hoitoon voi hakea maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kehittämiseen tarkoitettua tukea. Tavoitteena on vaihtelevan ja monipuolisen alueen säilyttäminen maisemallisesti avoimena ja niitykasvilajiston säilyttäminen ja lisääminen lämpimässä rinteessä.

Kohteen 61 peltoaukealla sijaitsevat niityt, puuryhmät ja veden vaivaamat notkelmat ovat eläimistölle tärkeitä elinympäristöjä. Kuva Sari Savolainen.

5 Yleisiä hoitoperiaatteita erityistukialueilla

Kohteiden kuvauksen yhteydessä annetut hoitosuositukset ovat vain suuntaa antavia. Maanomistaja ja viljelijä voivat sopia kunkin alueen hoidosta tarkemmin hoitosuunnitelman yhteydessä. Seuraavassa esitettyihin yleisiin hoitoperiaatteisiin on kuitenkin syytä tutustua, mikäli alueen hoitoon haetaan maatalouden ympäristötuen erityistukea.

Raivaus

Useimmissa kohteissa ensimmäinen toimenpide on alueen raivaus. Puuston ja pensaikon raivausta tehdään kunnostettavilla alueilla mielellään vaihteittain usean vuoden aikana. Kaadettujen puiden ja pensaiden juuriston lahotessa maaperään vapautuu runsaasti ravinteita, jotka rehevöittävät kasvilisua ja saavat ns. ongelmakasvit rehottamaan.

Rehevän pajukon raivaus on hyvä tehdä kasvukaudella, jolloin pääosa ravinteista on sitoutuneina lehtiin. Jokivarsiniityillä laajempia raivauksia on kuitenkin suositeltavaa tehdä vasta elokuussa lintujen pesimäkauden jälkeen. Erittäin tärkeää on aina raivauksen jälkeen kerätä raivausjätteet pois hoidettavalta alueelta, jotta lahoava risukko ei jää ravitsemaan maaperää tai päädy tulvan mukana vesistöön. Vanhat piikkilanka-aidat ja muut alueelle kertyneet rojut kerätään pois alkukunnostuksen yhteydessä.

Raivauksella pyritään avartamaan pensoitunutta tai umpeenkasvanutta aluetta, onpa kyseessä sitten niitty, hakamaa, laidunmetsä, pellon metsäsaareke tai pellon reunavyöhyke. Puuston harvennuksessa ei pyritä tasavälisyyteen eikä puisto- tai talousmetsän tyyliin harvaan ja siistiin metsikköön.

Raivauksen tavoitteena on useimmilla hoitoalueilla avoimien niittylaikkujen ja puuryhmien vuorottelu, joka mahdollistaa samalla monipuolisen kasvilajiston ja varpuslinnuston kehittymisen. Varjostavia havupuita poistetaan ja eri-ikäisiä lehtipuita, maapuita, pensaita ja katajia suositaan. Erityisesti marjovia lajeja, kuten pihlajaa, tuomea, punaviinimarjaa ja ruusua jätetään tarjoamaan ravintoa linnuille ja nisäkkäille. Kookkaat haavat ovat maisemallisesti näyttävinä ja tärkeinä kolojuuina säilyttämisen arvoisia. Pensaita jätetään erityisesti vanhojen lehtipuiden sekä kolo- ja lahopuiden ympärille. Näin luodaan sopivia elinympäristöjä puun pinnalla kasvaville sammalille, jäkälille ja kääväkkäille. Eroosion uhkaamilla rannoilla säästetään tarpeen mukaan jokitormän pensaita ja laajan juuriston omaavaa pihlajaa. Hoitokohteiden maisemaan pyritään saamaan vaihtelua paljastamalla kiviä ja siirtolohkareita sekä tuomalla esiin yksittäisiä maisemapuita ja maatalouteen liittyviä perinteisiä rakennelmia.

Jokivarren maisemaa voidaan kehittää puoliavoimeksi jättämällä hoitoalueelle raivauksen yhteydessä monilajisia puu- ja pensasryhmiä (kuva kohteesta 49). Kuva Sari Savolainen.

Laidunnus

Suunnittelualueen saarten, hakamaiden ja metsälaitumien parasta hoitoa on laidunnus. Lisäksi laidunnus on usein ainoa mahdollisuus hoitaa laajoja alueita tai sellaisia kohteita, joiden koneellinen niitto on kivisyyden, epätasaisuuden tai jyrkkyyden takia käytännössä mahdotonta.

Laidunnuskausi on perinteisesti aloitettu Rovaniemen seudulla kesäkuun alkupuolella kevään säistä riippuen. Laidunnuspaineen (eläinten määrä/ha) tulee olla alueen tuottoon nähden sopiva. Hoitosuunnitelmassa on huomioitava että luonnonlaitumilla ravinnon määrä vaihtelee selvästi vuosittain.

Laidunnusta on joskus tarpeen täydentää niitolla. Erityisesti rehevöityneitä laikkuja (esim. vadelma, nokkonen, koiranputki ja ohdakkeet) on hyvä niittää ja kerätä niittojäte pois. Luonnonniityn ravinnontuoton ehtyessä eläimet suositellaan siirrettäväksi toiselle laidunlohkolle. Luonnon monimuotoisuuden kannalta eläinten lisäruokinta on huono vaihtoehto, sillä se aiheuttaa laitumen rehevöitymistä tai eroosiota. Perinnebiotooppina hoidettavat niityt, hakamaat ja metsälaitumet tulee aidata erilleen viljelylaitumista, eikä eläimille saa antaa kivennäisten lisäksi muuta lisärehua.

Niitto

Niitto sopii hoidoksi pienialaisille kohteille ja toisaalta koneniittoon soveltuville tasaisille, kovapohjaisille niityille. Niiton ja niittoaineksen poiskeruun tarkoituksena on lisätä kasvupaikan avoimuutta ja valoisuutta sekä vähentää maaperän ravinteisuutta. Säännöllisen niiton myötä kookkaan ja rehevöitymisestä hyötynen kasvillisuuden kilpailumahdollisuudet heikkenevät ja tilalle kasvaa matalia, valosta ja lämmöstä hyötyviä niittylajeja. Samalla runsastuvat lukuisat niityillä elävät päivä- ja pikkuperhoset, mesipistiäiset ja kovakuoriaiset.

Niitto tehdään tavallisesti kerran kasvukauden aikana. Niiton sopivin ajankohta on niittykasvien kukinnan ja siementen tuleentumisen jälkeen. Jotta niitto ei häiritsisi luonnonvaraisten eläinten ja lintujen pesintää, on paras ajankohta Rovaniemen seudulla vasta elokuussa.

Niittämiseen suositellaan ensisijaisesti leikkaavateräisiä niittovälineitä, kuten viikatetta tai traktoriin kytkettävää kaksoisterä-, sormipalkki- tai lautasniittokonetta. Peruskunnostukseen ja ongelmalajien hävitykseen (nokkonen, koiranputki, maitohorsma, vadelma) sopivat sen sijaan murskaavateräiset koneet. Näitä ovat raivaussahat, trimmerit, ruohonleikkurit ja niittosilppurit.

Laajat niittyalueet Ounasjokivarressa sopivat laitumiksi. Etualalla kukkii pohjansinivalvatti. Kuva Marjut Kokko.

Niitetty kasvillisuus kootaan ja kerätään pois muutaman päivän kuluttua niitosta, jolloin tuleentuneet siemenet ovat ehtineet varista. Paras loppusijointupaikka niittojätteelle olisi sen hyötykäyttö karjan talvirehuna. Jos tämä ei ole mahdollista, voi niittojätteen hävittää kompostoimalla tai polttamalla kasvistollisesti vähäarvoisella eli lajistoltaan yksipuolisella alueella. Kasvijätteen läjittäminen hoitoalueen reunaan ei ole suositeltava toimenpide, sillä lahoava jäte houkuttelee paikalle ongelmalajistoa. Rehevällä alueella niiton vaikutuksia voidaan tehostaa jälkilaiduntamalla karjaa niityllä.

Kulotus

Kulotus sopii lähinnä sellaisille kohteille, joille on kertynyt runsaasti kariketta ja kuloheinää. Kulotusta on suositeltu muutamille vanhoille pelloille ja niityille, joiden kasvillisuus muodostuu pääosin nurmilauhasta eli "säärekkästä". Mättäisten niittyjen kulotus yhdistettynä vanhojen nurmilauhämättäiden kaulaamiseen traktorin kauhalla tai lapiolla, on havaittu tehokkaaksi tavaksi niitylajiston monipuolistamisessa.

Koska kulotus vapauttaa ravinteita, tarvitaan sen lisäksi aina tehokasta jatkohoitoa, kuten niittoa tai laidunnusta. Paikallisen niitylajiston siementen kylväminen kulotetuille alueille tehostaa vaikutusta. Lampaat on todettu jokivarsiniityillä varsin tehokkaiksi "mätäsleikkureiksi". Muutamana kesänä toteutettu tehokas laidunnus yhdessä kulotuksen kanssa on saanut nurmilauhämättäät kuolemaan pystyyn.

Suojavyöhykkeet

Suojavyöhykkeellä tarkoitetaan monivuotisen heinänurmen peittämää peltoaluetta vesistön tai valtaojan varressa. Suojavyöhykkeen tarkoitus on vähentää pelloilta vesistöön kulkeutuvien ravinteiden ja kiintoaineiden määrää. Jotta suojavyöhyke vähentäisi ravinnevaluntaa jokeen, tulee sen olla vähintään 15 metriä leveä. Suojavyöhykettä ei lannoiteta eikä sillä käytetä kasvinsuojeluaineita. Ounasjokivarressa suojavyöhykkeitä voi perustaa jyrkille, kalteville ja notkelmaisille rantapelloille sekä tulvaherkille pelloille. Suojavyöhykkeen paikaksi sopivia peltoalueita on merkitty kohdekarttoihin.

Suojavyöhykkeen voi toteuttaa olemassa olevasta nurmesta tai viherkesannosta tai sen voi perustaa kylvämällä. Suojavyöhykettä hoidetaan niittämällä tai vaihtoehtoisesti laiduntamalla, mikäli siitä ei aiheudu vesiensuojelullista haittaa. Koska Ounasjokivarren tulvaniityt uhkaavat pensoittua ilman hoitoa, voi suojavyöhykkeiden hoitoon liittää myös pellon ja rantaviivan välisen alueen. Raivausjäte ja niitos tulee viedä suojavyöhykkeeltä pois.

Monivaikutteiset kosteikot

Monivaikutteisella kosteikolla tarkoitetaan tässä yhteydessä vesielinympäristöä tulvaniittyineen. Kunnostus- ja hoitotoimenpiteet vaihtelevat kosteikon sijainnin ja luonteen mukaan. Tärkeintä on säilyttää pienialaiset, mutta jo nykytilassaan monipuoliset lintukosteikot. Kosteikkoon liittyviä rantaniittyjä raivaamalla voidaan laajentaa vesilinnuille ja kahlaajille sopivaa elinympäristöä. Jatkossa niitto tai laidunnus ylläpitää alueen avoimuutta ja

parhaimmillaan vähentää maaperän ravinnetasoa. Kosteikkoon rajautuvien rantaniittyjen hoidon avulla voidaan lisäksi monipuolistaa tulvaniittyjen kasvillisuutta. Vaikka tulvaniittyjen ja tulvametsien maaperä ja kasvillisuus ovat kulutusherkkää, voi saarten ja mannerrantojen virkistyskäyttöä kylien läheisyydessä kehittää hyvin suunnitellun polkuverkoston avulla. Linnustollisesti rikkaisiin kosteikkoihin voi lisäksi rakentaa lintutorneja. Tarkemmat hoitosuositukset on esitetty kohdekuvauksissa.

Haasioiden ja muiden maatalouden perinteisten rakennelmien kunnostukseen voi hakea maatalouden erityistukea. Kuva Juha Kokko.

6 Hoidon rahoitus ja tuen hakeminen

LUMO-yleissuunnitelman hoitosuosituksen hyödyntäminen kylämiljöiden hoidossa on nyt jokivarren aktiivisten kyläläisten vastuulla. Taloudellinen kannustus lisää usein toiminnan mielekkyyttä. Seuravassa on koottu tietoa maisemanhoitoon liittyvistä rahoituskanavista.

Maatalouden erityiset

Maatalouden ympäristötuen erityiset on tarkoitettu ympäristönhoitotoimiin, jotka voivat kohdistua sekä peltolohkolle että muihin maatalon elinympäristöihin. Erityistukikohteelle laadittava sopimus on viisi- tai kymmenvuotinen. Erityistuen saaminen edellyttää, että viljelijä on sitoutunut maatalouden ympäristötuen perustoimenpiteiden ehtoihin. Pääsääntöisesti tuki määräytyy alueiden vuosittaisesta hoidosta aiheutuneiden kustannusten perusteella. Tuki on hehtaarikohtainen ja se maksetaan vuosittain.

Yleissuunnitelmassa esitetyille kohteille voi hakea *perinnebiotooppien hoitoon* tai *luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen* tarkoitettuja maatalouden ympäristötuen erityistukimuotoja. Tulvaherkille tai kalteville jokirantaan tai valtaojaan rajoittuville peltoalueille voi hakea *suojavyöhykkeen perustamiseen ja hoitoon* tarkoitettua maatalouden ympäristötuen erityistukea. Lisätietoja saa kunnan maaseutuviranomaisilta, Lapin TE-keskuksesta ja Lapin ympäristökeskuksesta. Julkaisun lopussa on koottu yhteen erityistukihakuun liittyviä seikkoja ja vaadittavia liitteitä (liite 1).

Investointituki

Vuodesta 2008 alkaen voi perinnebiotoopin alku- raivaukseen ja aitaamiseen hakea TE-keskuksen *ei-tuotannollisten investointien* tukea. Tuki määräytyy kustannusten perusteella. Maksatushakemukseen täytyy liittää kopiot kuiteista ja selvitys omasta tai mahdollisesta talkootyöstä tuntikirjanpidon ja säädetyn tuntihinnan perusteella. Investointituen saanti edellyttää, että peruskunnostetun perinnebiotoopin hoidosta tehdään 5- tai 10-vuotinen maatalouden ympäristötuen erityistukisopimus.

Tukea yhdistykselle

Paikallinen rekisteröity yhdistys on voinut vuodesta 2007 alkaen hakea maatalouden ympäristötuen erityistukea perinnebiotooppien ja monivaikutteisten kosteikkojen hoitoon. Vuodesta 2008 alkaen yhdistykset voivat lisäksi hakea em. ei-tuotannollista investointitukea, jonka jälkeen yhdistyksen tulee sitoutua kohteen hoitoon 5- tai 10-vuotisella maatalouden ympäristötuen erityistukisopimuksella. Yhdistyksen ei kuitenkaan tarvitse sitoutua maatalouden ympäristötuen perustoimenpiteisiin. Lisätietoja saa Lapin TE-keskuksesta ja Lapin ympäristökeskuksesta.

Muut rahoituskanavat

Lapin ympäristökeskuksen maisemanhoitokohteet valitaan aina tapauskohtaisesti. Työkohteiksi valitaan alueita, joita ei voida rahoittaa maatalouden ympäristötuen erityistuella. Etusijalla ovat arvokkailla maisema-alueilla olevat kohteet sekä perinnemaisemien inventoinneissa löydetty arvokkaat kohteet.

Lisäksi muut kohteet, joilla on paikallisesti maisemallista merkitystä, voivat päästä hoitokohteiksi kuntakohtaisten YTY-töiden (ympäristönsuojelua ja -hoitoa edistävät työllisyystyöt) kautta. YTY-töinä tehdään tienvarsien raivauksia, umpeutuneiden pelto- ja laidunalueiden raivauksia, vanhojen rakenteiden ja rakennusten entisöintiä ja kunnostusta sekä historiallisesti arvokkaiden kohteiden ympäristön hoitoa.

Rakennusperinnön hoito

Perinteisten rakennelmien, kuten riukuaitojen, karjasuojien, aittojen ja riihien pienimuotoiseen kunnostukseen voi hakea maatalouden ympäristötuen erityistukea. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten korjauskustannuksiin voi hakea tukea Museovirastolta. Lisäksi Lapin ympäristökeskuksella on määrärahoja arvokkaan rakennusperinnön hoitoon. Avustusta voidaan myöntää myös kunnalle sen suorittamiin rakennussuojelukorvauksiin, kohteen hankkimiseksi kunnalle, kohteiden ja niiden ympäristön kunnostamiseen sekä hoidon edellyttämiin selvityksiin ja kulttuuriympäristöohjelmiin.

Lisätietoja rakennusperinnön hoidosta saa Lapin TE-keskuksesta, Museoviraston rakennushistorian osastolta ja Lapin ympäristökeskuksen alueiden käytön osastolta. Lisätietoja on myös internet-sivuilla: www.rakennusperinto.fi ja www.ymparisto.fi/maankaytto_ja_rakentaminen.

Lampaista mökille

Useat kesäasukkaat olivat kiinnostuneita pienten rantakohteiden kunnossapidosta lampaiden avulla. Kun maanomistaja suunnittelee kesälampaiden hankkimista, on ensiksi otettava yhteyttä kotikunnan maaseututoimistoon. Täällä tila rekisteröidään lammastilaksi. Rekisteröinnistä ei aiheudu kuluja eikä muita velvoitteita, ja rekisteröinnin purkaminen on helppoa: jos lampaista aiotaan luopua kokonaan niin, ettei seuraavana kesänä hankita enää uusia, riittää, että ilmoitetaan asia maaseututoimistoon. Jos lampaat puolestaan halutaan vuokrata, rekisteröintiasioista vastaa lampaat toimittava lampola. Rovaniemen maaseututoimistosta saa lisää tietoa aiheesta.

Kylien arvokkaan rakennusperinnön kunnostukseen voi hakea tukea. Kuva Sari Savolainen.

Kiitokset

Luonnonsuojelupäällikkö Päivi Lundvall ohjasi työtä. ATK-suunnittelija Hannu Lehtomaa käsitteli julkaisun kuvat ja suunnittelija Riku Elo työsti kartat julkaisukuntoon. Ylitarkastaja Taina Kojola ja viestintäpäällikkö Liisa Viitala kommentoivat käsikirjoitusta. Tietohallintoinsinööri Sari Björkbacka ohjasi julkaisun taittoa. Suuret kiitokset kaikille hyvin tehdystä työstä!

Erityisesti haluamme kiittää jokivarren kylien asukkaita ja viljelijöitä, jotka osallistuivat suunnitteluun kertomalla alueen historiasta ja tulella mukaan maastokäynneille. Lämpimän kiitoksen ansaitsevat lisäksi aktiiviset kyläyhdistykset ja Tapion Erämiehet ry.

Kuva Marjut Kokko.

Yhteystietoja:

Rovaniemen kaupunki

Maaseutupalvelut
Hallituskatu 7, 96101 ROVANIEMI
vaihde: 016 3221
email: etunimi.sukunimi@rovaniemi.fi

- maaseutupäällikkö Anne Nuutinen:
0400 341 226

Lapin TE-Keskus

Ruokasenkatu 2, 96200 ROVANIEMI
vaihde: 010 191 450
email: etunimi.sukunimi@te-keskus.fi

- toimistoinsinööri Osmo Saloniemi:
040 575 8163

Lapin ympäristökeskus

Hallituskatu 5, PL 8060, 96101 ROVANIEMI
Asiakaspalvelu: 020 690 173
email: etunimi.sukunimi@ymparisto.fi

- ylitarkastaja Taina Kojola: 040 571 7734
- ylitarkastaja Pekka Herva: 040 503 7148
- tarkastaja Kari Kemppainen: 0400 163 466

Lähteet

- Halonen, M. 1998: Ounasjoen vesistön monikäytön kehittäminen. Yleissuunnitelma. Lapin ympäristökeskus, alueelliset ympäristöjulkaisut 64. Lapin ympäristökeskus, Rovaniemi.
- Heikkilä, M. 2002: Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitteluopas. Suomen ympäristö 591. Maa- ja metsätalousministeriö & Ympäristöministeriö, Vantaa.
- Heikkinen, P. 1978: Ounasjokitutkimuksia VI. Ounasjoen tulvaniittyjen kasvillisuudesta, Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Heikkinen, P. & Ruuhijärvi, R. 1978: Ounasjokitutkimuksia VII. Ounasjoen maisema- ja luonnonsuojeluarvot. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Kaakinen, E. & Ulvinen, T. 1978: Ounasjoen tutkimuksia V. Ounasjokivarren kasvilajisto ja sen luonnonsuojeluarvot. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Kalliola, R. 1973: Suomen kasvimaantiede. WSOY, Porvoo.
- Kalpio, S. & Bergman, T. 1999: Lapin perinnemaisemat. Lapin ympäristökeskus, alueelliset ympäristöjulkaisut 116. Lapin ympäristökeskus & Metsähallitus, Rovaniemi.
- Karhunen, A. 2007: Maatalousalueiden monivaikutteisten kosteikkojen yleissuunnitteluopas. Ohjeita suunnittelijalle. Lounais-Suomen ympäristökeskuksen raportteja 1/2007. Lounais-Suomen ympäristökeskus. Vesiensuojeluosasto. Karhukopio, Turku.
- Kokko, J. 2001: Koivusaaren luontopolku. Opinnäytetyö. Rovaniemen ammattikorkeakoulu, Rovaniemi.
- Kotivuori, H. & Torvinen, M. 1992: Rovaniemen seudun kiinteät muinaisjäänökset. Lapin seutukaavaliiton julkaisu 122 A, Rovaniemi.
- Kujansuu, R., Hyyppä, J. & Lappalainen, E. 1982: Rovaniemen kartta-alueen maaperä. Geologinen tutkimuskeskus, Espoo.
- Laki Ounasjoen erityissuojelusta 1983/703. Suomen laki II. Kauppakaari OYJ. Lakimiesliiton Kustannus. Länsi-Savo Oy, Mikkeli.
- Lapin kulttuuriympäristöt tutuksi -hanke, Lapin ympäristökeskus. www.ymparisto.fi/maankaytto_ja_rakentaminen.
- Leskelä, T. 2006: Lapin Natura 2000 –verkoston hoidon ja käytön yleissuunnitelma. Lapin ympäristökeskus 402. Lapin ympäristökeskus, Rovaniemi.
- Lokio, J. 1997: Lapin kulttuuriympäristöohjelma. Lapin ympäristökeskus, Rovaniemi.
- Maatalouden ympäristötuen erityistuet v. 2007-2013, Luonnon ja maiseman monimuotoisuus, perinnebiotoopit, suojavyöhykkeiden perustaminen ja hoito, kosteikot ja laskeutusaltaat. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki.
- Maisema-alueityöryhmän mietintö, Osa I 1993. Maiseman hoito. Ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto, mietintö 66/1992, Helsinki.
- Maisema-alueityöryhmän mietintö, Osa II 1993. Arvokkaat maisema-alueet. Ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto, mietintö 66/1992, Helsinki.
- Nenonen, S-P. 1995: Ounasjokisuun saarten yleissuunnitelma. Raportti, Rovaniemen kaupunki.
- Pykälä, J. 2001: Perinteinen karjatalous luonnon monimuotoisuuden ylläpitäjänä. Suomen ympäristö 495, luonto ja luonnonvarat. Suomen ympäristökeskus. Vammalan kirjapaino Oy, Vammala.
- Pykälä, J., Alanen, A., Vainio, M. & Leivo, A. 1994: Perinnemaisemien inventointiohjeet. Vesi- ja ympäristöhallituksen monistesarja 559. Vesi- ja ympäristöhallitus, Helsinki.
- Rahko, P. & Isomäki, J. 1995: Ounasjokisuiston linnustoinventointi. Rovaniemen kaupungin painatuskeskus, Rovaniemi.
- Rakennettu kulttuuriympäristö. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt 1993. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisu 16. Museovirasto & Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2001: Suomen lajien uhanalaisuus 2000. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki.
- Rovaniemen alueiden käytön strategia 2006. Rovaniemen kaupunki, Nesenta Oy & Ympäristötaito Oy. Strategiaraportti, Rovaniemi.
- Rovaniemen seudun maakuntakaava 2001. Lapin Liitto, Rovaniemi.
- Räinä, P., Jokimäki, J. & Kaisanlahti-Jokimäki, M-L. 2000: Lapin lintuvedet. Lapin yliopistopaino, Rovaniemi.

Miten maatalouden ympäristötuen erityistukea haetaan?

Seuraavassa esitetään lyhyesti, miten suunnitelmassa esitetyille kohteille voi hakea maatalouden ympäristötuen erityistukea. Tarkemmat ohjeet löytyvät tukihakuoppaista, joita saa mm. kunnan maaseutu-
viranomaisilta, Lapin TE-keskuksesta ja Lapin ympäristökeskuksesta.

- 1 Tukisopimukset ovat 5- tai 10-vuotisia
- 2 Tukihaku on samaan aikaan muiden maataloustukien kanssa
- 3 Erityisympäristötuille on omat lomakkeet, joita saa mm. Rovaniemen kunnasta ja MMM:n lomakepalvelusta: <http://lomake.mmm.fi>
- 4 Lomake palautetaan suoraan Lapin TE-keskukseen
- 5 Lomakkeen yhteydessä vaadittavat liitteet tulee myös lähettää vuotuisen hakupäivään mennessä
- 6 Vaadittavia liitteitä: *lohkokartta* (johon selkeästi kirjattuna mahdolliset U-lohkotunnukset), *hoitosuunnitelma* sisältäen *kustannuslaskelman* ja mahdolliset *vuokrasopimukset* koko tukikauden ajalta, jos tukeen haettu alue on vuokramaata.
- 7 Hakemukseen liitettävän hoitosuunnitelman voi tehdä käyttäen valmiita lomakkeita, joita saa em. tahoilta.
- 8 Uudet erityistukisopimukset alkavat 1.10. Kuitenkin keväällä päättyvät vanhat sopimukset, joille haetaan jatkoa, voivat alkaa 1.5.

KUVAILULEHTI

Julkaisija	Lapin ympäristökeskus	Julkaisu-aika Maaliskuu 2008		
Tekijä(t)	Marjut Kokko ja Sari Savolainen			
Julkaisun nimi	Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma; Ounasjoki, Rovaniemi			
Julkaisusarjan nimi ja numero	Lapin ympäristökeskuksen raportteja 3/2008			
Julkaisun teema	-			
Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut	Julkaisu on saatavana myös internetissä: www.ymparisto.fi/lap/julkaisut			
Tiivistelmä	<p>Jokivarsikylissä on halu vaalia alueen historiaa ja perinteisiä maankäyttömuotoja – kulttuuriympäristöllisesti arvokkaita kylämiljöitä. Perinteisen maatalouden kukoistaessa jokivarret ovat olleet lähes yhtenäistä niitettyä ja laidunnettua perinnemaisemaa, josta tuottoisimmat alueet on raivattu sittemmin pelloiksi. Kyläkeskuksissa viljelyyn ja laidunnukseen sopivat alueet ovat pääosin edelleen käytössä ja näkymät paikoin avarat. Sen sijaan vähätuottoisemmat pellot ja jokivarren pehmeäpohjaiset niityt ja laitumet ovat alkaneet pensoittua laidun- ja niittokulttuurin hiivuttua.</p> <p>Pitkän maanviljelyshistorian vuoksi Ounasjokivarresta löytyy edelleen runsaasti erilaisia perinteisen maatalouden muovaamia maisemia ja luontoarvoja. Tässä suunnitelmassa kartoitetut kohteet vaihtelevat jokivarsien rehevistä tulvaniityistä vanhoihin hakamaihin ja metsälaitumiin. Kylämaisemien säilymisen ja luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittävimmän kokonaisuuden muodostavat Ounasjokivarren tulvaniityt ja rantapeltojen reunavyöhykkeet. Ounasjokisuisto lietteiköineen, tulvaniityjen lomperot ja pienet sivujoet ovat linnustollisesti merkittäviä kohteita.</p> <p>Kartoituksessa löytyi kaikkiaan 61 kohdealuetta, joista suurin osa on muodostettu yhdistämällä useampia erillisiä tai luontotyyppiltään erilaisia kohteita. Kohteiden yhteenlaskettu pinta-ala on noin 340 ha. Pinta-alat vaihtelevat runsaan aarin tienvarsipientareista 150 hehtaarin tulvivaan jokisuistoon. Perinnebiotooppeja löytyi yhteensä 13, joiden yhteispinta-ala on 245 ha. Näistä valtaosa sijoittuu Ounasjoen tulvavyöhykkeelle, missä kevättulvat ovat ylläpitäneet niittykasvillisuutta perinteisen maankäytön loppumisen jälkeenkin.</p> <p>Pensoittuneiden jokivarsien ja kyläviljelymaisemien avaamiseksi tarvitaan aktiivisia hoitotoimia. Rovaniemellä on erinomaisia maisemanhoitajia nauta-, hevos- ja lammastiloilla. Tässä yleissuunnitelmassa esitetyille kohteille voidaan hakea perinnebiotooppien hoitoon sekä luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettuja maatalouden ympäristötuen erityistukimuotoja. Tulvaherkille tai kalteville vesistöön rajautuville peltoalueille voi hakea suojavyöhykkeiden perustamiseen ja hoitoon tarkoitettua erityistukea. Jokivarsien maiseman avartaminen raivaamalla, niittämällä ja laiduntamalla tukee niin paikallista kulttuuri-identiteettiä, virkistyskäyttöä kuin matkailuakin.</p>			
Asiasanat	perinnemaisema, perinnebiotooppi, luonnon monimuotoisuus, lumo, maisemanhoito, ympäristötuki, Ounasjoki, Rovaniemi			
Rahoittaja/toimeksiantaja	Lapin ympäristökeskus			
	ISBN 978-952-11-3049-6 (nid.)	ISBN 978-952-11-3050-2 (PDF)	ISSN 1796-1971 (pain.)	ISSN 1796-198X (verkkoj.)
	Sivuja 68	Kieli suomi	Luottamuksellisuus Julkinen	Hinta (sis.alv 8 %) -
Julkaisun myyntijakaja	Lapin ympäristökeskus PL 8060, 96101 ROVANIEMI Puh. 020 690 173, faksi 016 310340 sähköposti: kirjaamo.lap@ymparisto.fi			
Julkaisun kustantaja	Lapin ympäristökeskus			
Painopaikka ja -aika	Yliopistopaino, Helsinki 2008			

**LAPIN
YMPÄRISTÖKESKUS**

Lapin ympäristökeskus
PL 8060
96101 Rovaniemi
Puh. 020 690 173
Sähköposti: kirjaamo.lap@ymparisto.fi

ISBN 978-952-11-3049-6 (nid.)

ISBN 978-952-11-3050-2 (PDF)

ISSN 1796-1971 (pain.)

ISSN 1796-198X (verkkoj.)